

HALLINTOTUOMIOISTUIMEN PÄÄTÖKSEN MERKITYS RIKOSPROSESSISSA

Kaisa Ala-Sankila

OTM-tutkielma

Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta

Prosessioikeuden eurooppalaistuminen

23.5.2021

TURUN YLIOPISTO

Oikeustieteellinen tiedekunta

KAISA ALA-SANKILA: Hallintotuomioistuimen päätöksen merkitys rikosprosessissa

OTM-tutkielma, IX + 61 s.

Eurooppalaistuva prosessioikeus

Toukokuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -järjestelmällä.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, mikä merkitys hallintotuomioistuimen päätökselle voidaan antaa myöhemmässä rikosprosessissa. Aihetta lähestytään erityisesti kotimaisen oikeuskäytännön sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön kautta ja oikeuskäytännössä perehdytään erityisesti 2000-luvulla tapahtuneisiin muutoksiin. Tutkimus on luonteeltaan oikeusdogmaattinen. Lainopillisessa tutkimuksessa keskitytään voimassa olevan lainsäädännön tulkintaan oikeuskäytäntöä apuna käyttäen.

Aiemman ratkaisun käytössä on huomiota kiinnitettävä erityisesti ratkaisun mahdolliseen oikeusvoimaan ja todistusvaikutukseen. Hallinto- ja rikosprosessien eroista johtuen on hyvä huomioida, että tärkeät oikeusperiaatteet tulevat noudatetuiksi jo hallintoprosessin aikana. Esimerkiksi itsekriminointisuojaan noudattaminen on tärkeää jo hallintoprosessissa, jotta hallintotuomioistuimen päätöstä voitaisiin käyttää myöhemmässä rikosprosessissa. Oikeusperiaatteiden noudattamatta jättäminen voi tietyissä tilanteissa muodostua esteeksi ratkaisun käytölle myöhemmässä prosessissa.

Aiemman ratkaisun oikeusvoima ei ole itsestään selvää prosessilajit ylittävissä tilanteissa. Vallitsevan systematiikan mukaan on tulkittu, ettei aiemmalla hallintotuomioistuimen päätöksellä voi olla positiivista oikeusvoimaa jälkimmäisessä rikosprosessissa. Tästä huolimatta ajatus relatiivisesta oikeusvoimasta rikosprosessissa on oikeuskirjallisuudessa viime aikoina ollut nousussa. Negatiivisen oikeusvoiman osalta suuri merkitys on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöllä. Tutkimuksessa käydään läpi tätä oikeuskäytäntöä ja analysoidaan sen vaikutuksia kotimaiseen oikeudenkäyttöön ja oikeusvoiman tulkintaan hallinto- ja rikosprosessien välillä.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että hallintotuomioistuimen päätöstä voidaan käyttää melko laajasti myöhemmässä rikosprosessissa prosessien välisistä eroista huolimatta. Harkinta aiemman ratkaisun käytöstä myöhemmässä rikosprosessissa on tehtävä tapauskohtaisesti muun muassa rikosprosessin korkeasta näyttövaatimuksesta ja aiemman ratkaisun laajuuden vaihtelusta johtuen. Voidaan todeta, että verotusta koskevien asioiden ratkaisu hallinto- ja rikosprosessissa on edelleen epäselvää ja oikeuskäytäntö alati muuttuvaa.

Asiasanat: oikeusvoima, todistusvaikutus, itsekriminointisuoja, oikeusvarmuus, rikosprosessi, todistelu, veronkorotus, veropetos, ne bis in idem

SISÄLLYS

Sisällys	III
Lähteet	IV
Lyhenteet	IX
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat	1
1.2 Tutkimuskysymykset	4
1.3 Tutkimuksen rakenne ja sisältö	4
2 TUOMION MERKITYS TOISESSA PROSESSISSA.....	5
2.1 Lähtökohtia	5
2.2 Lainkäyttöaineiston ja todistajanlausuntojen käyttö toisessa oikeusprosessissa	7
2.3 Itsekriminointisuoja	10
2.4 Osapuolten määräämistoimet, puoltamiset ja myöntämiset.....	18
2.5 Näyttötaakka	19
3 OIKEUSVOIMA.....	20
3.1 Hallintotuomioistuimen päätöksen oikeusvoiman merkitys rikosprosessissa	20
3.2 Oikeusvoima hallintoprosessissa	24
3.3 Oikeusvoima muissa Pohjoismaissa	25
3.4 Johtopäätökset.....	26
3.5 Ratkaisun todistusvaikutuksesta.....	29
3.6 Hallinto-oikeudessa määrätty rangaistusluonteinen seuraamus.....	33
4 NEGATIIVINEN OIKEUSVOIMA EUROOPPALAISEN OIKEUSKÄYTÄNNÖN VALOSSA	34
4.1 EIT ja oikeusvoimavaikutus.....	34
4.2 Seuraamuksen rikosoikeudellinen luonne.....	39
4.3 Sama asia-termin tulkinta eurooppalaisessa kontekstissa	41
4.4 EIT:n linjanveto viime vuosina.....	43
4.5 Korkein oikeus ja EIT:n linjanveto	44
4.6 Päätelmät.....	47
4.7 Vuoden 2010 jälkeiset muutokset kansallisessa oikeuskäytännössä	48
4.8 Kotimainen oikeuskäytäntö A ja B v. Norja-tapauksen valossa	51
5 VEROTUS HALLINTO- JA RIKOSPROSESSISSA	52
6 LOPUKSI.....	55
6.1 Yhteenveto	55
6.2 Johtopäätökset.....	59

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aalto, Jorma S: Rikostuomion vaikutuksista siviiliprosessissa = Über die Wirkungen des Strafurteils im Zivilprozess. Suomalainen lakimiesyhdistys 1968.

Aarnio, Aulis: Laintulkinnan teoria. WSOY 1989.

Bockel, Bas van: Ne Bis in Idem in EU Law. Cambridge University Press 2016, E-kirja.

Ekelöf, Per Olof – Torleif, Bylund – Henrik, Edelstam: Rättegång, H. 3, 7. uppl., Norstedts juridik 2006.

Frände, Dan – Helenius, Dan – Hietanen-Kunwald, Petra – Hupli, Tuomas – Koulu, Risto – Lappalainen, Juha – Lindfors, Heidi – Niemi, Johanna – Rautio, Jaakko – Saranpää, Timo – Turunen, Santtu – Virolainen, Jyrki – Vuorenpää, Mikko: Prosessioikeus, 5. uudistettu painos. Alma Talent 2017.

Frände, Dan: Finsk straffprocessrätt. Edita 2009.

Heiskala, Juho – Vilkkö, Nelli: Veronkorotus ja ne bis in idem. Comi 2011.

Helenius, Dan: Ne bis in idem -kiellon rakenne ja ongelmakohtat viimeaikaisen oikeuskäytännön valossa. Defensor Legis 6/2010, s. 764–777.

Helenius, Dan: Ne bis in idem i den finska och europeiska straffprocessrätten. Alma Talent 2019, E-kirja.

Helenius, Dan – Hellsten, Kenneth: Ne bis in idem i gränslandet mellan skatte- och straffprocessen. Teoksessa *Frände, Dan – Helenius, Dan – Parviainen, Kim:* Codex 70 år - Festschrift. Edita Publishing 2010, s. 110–143.

Hellsten, Kenneth: Hallinnollisen veronkorotuksen ja rikosoikeudellisen rangaistuksen välisen suhteen problematiikka. Verotus 5/2010, s. 527–541.

Hupli, Tuomas: Konkurssitakaisinsaanti oikeudenkäyntinä. Talentum Media 2006, E-kirja.

Hupli, Tuomas: Kuinka erityinen prosessinyhteys? Teoksessa *Havansi, Erkki – Koulu, Risto – Lindfors, Heidi:* Oikeudenkäyntejä ja tuomioistuimia, Juhlakirja Juha Lappalainen 60 vuotta. Edita 2007, E-kirja.

Hupli, Tuomas: Would I lie to you? Valehtelu itsekriminointisuojan erityisongelmana. Teoksessa *Linna, Tuula – Riekkinen, Juhana – Astola, Tiina – Niemi, Marja-Leena – Vuorenpää, Mikko – Aalto, Mari – Helin, Markku, et al.:* Oikeutta oikeudenkäynnistä täytäntöönpanoon: juhlaulkaisu Tuula Linna 1957 - 25/9 – 2017. Alma Talent 2017.

Hupli, Tuomas: To Remain or Not to Remain Silent: The Evolution of The Privilege Against Self-Incrimination Ten Years After Marttinen V. Finland. Bergen journal of criminal law and criminal justice, 6, no. 2, 2019, s. 136–151.

Jokela, Antti: Rikosprosessi, 4., uudistettu painos. Talentum 2009, E-kirja.

- Kiiski, Kimmo Ilmari*: Rahamaksu rangaistuksena. Edilex 2011/4.
- Koivuluoma, Anu – Paso, Mirjami – Saukko, Petri – Tarukannel, Veijo – Tolvanen, Matti*: Hallintolainkäyttölaki, 2., uudistettu painos. Alma Talent Oy 2020.
- Koulu, Risto*: Lainkäyttöä vai hallintolainkäyttöä? CC Lakimiesliiton kustannus 2012.
- Mantila, Anu*: Hallinto- ja siviiliprosessuaalisten ratkaisujen merkitys rikosprosessissa. Väitöskirja, Lapin yliopisto, Acta electronica Universitatis Laponiensis 282 2020.
- Mäenpää, Olli*: Hallintoprosessioikeus, 2. uudistettu painos. WSOYpro 2007.
- Mäenpää, Olli*: Oikeudenkäynti hallintoasioissa: hallintoprosessioikeuden perusteet. Alma Talent Oy 2019, E-kirja.
- Punavaara, Anu*: Lainvoimainen rikostuomio tai vireillä oleva rikosprosessi verovalitusasian päätösharkinnassa hallintotuomioistuimessa – onko todistusvaikutusta tai oikeusvoimaa? Verotus 5/2019, s. 613.
- Rosanò, Alessandro*: Ne Bis Interpretatio In Idem? The Two Faces of the Ne Bis In Idem Principle in the Case Law of the European Court of Justice. German Law Journal, vol. 18, no. 1, January 2017, s. 39–58.
- Tarkka, Anna-Stiina*: Itsekriminointisuoja ja hyödyntämiskiellot – vertailevia näkökohtia hallinto- ja rikosprosesseista. Lakimies 3–4/2016, s. 488–515.
- Tolvanen, Matti*: Väliaikainen ajokielto, poliisin määräämä ajokielto ja hallinto-oikeuden toimivalta. Teoksessa *Paso, Mirjami – Saukko, Petri – Tolvanen, Matti*: Iura novit curia – Juhlakirja Veijo Tarukannel 60 vuotta. Edita Publishing Oy 2014, s. 209–222.
- Tuori, Kaarlo*: Kriittinen oikeuspositivismi. Werner Söderström lakitieto 2000.
- Vuorenpää, Mikko*: KKO 2010:45 ja KKO 2010:46: veronkorotus, veropetos ja kielto käsitellä samaa asiaa kahdesti. Osa 2, Lakimies 6/2010, s. 1113–1120. (Vuorenpää 2010a).
- Vuorenpää, Mikko*: Veropetos, veronkorotus ja kielto käsitellä samaa asiaa kahdesti – EIT Jukka Ruotsalainen vs. Suomi 16.6.2009. Lakimies 1/2010, s. 94–104. (Vuorenpää 2010b).
- Vuorenpää, Mikko*: Asiantuntijatodistelun ongelmakohtia. Talentum 2012, E-kirja.
- Vuorenpää, Mikko*: Valittuja kysymyksiä todistusoikeudesta. Kauppakamari 2020.
- Äimä, Kristiina*: Veroprosessioikeus: Ihmis- ja perusoikeuksien sekä EU-oikeuden vaikutukset verotusmenettelyyn ja muutoksenhakuun erityisesti tuloverotuksessa. WSOYpro 2011.

Virallislähteet

HE 82/1995, Hallituksen esitys eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi.

HE 191/2012, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi erillisellä päätöksellä määrättävästä veron-
tai tullinkorotuksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

HE 29/2018, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja
eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 9/2012 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 17/2013 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 49/2017 vp.

Perustuslakivaliokunnan lausunto PeVL 9/2018 vp.

Oikeustapaukset

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Engel et al. v. Alankomaat, (5100/71; 5101/71; 5102/71; 5354/72; 5370/72), 8.6.1976.

Öztürk v. Saksa, (8544/79), 21.2.1984.

Gradinger v. Itävalta, (15963/90), 23.10.1995.

Oliveira v. Sveitsi, (84/1997/868/1080), 30.7.1998.

Franz Fischer v. Itävalta, (37950/97), 29.5.2001.

Allen v. Yhdistynyt kuningaskunta, (76574/01), 10.9.2002.

Nilsson v. Ruotsi, (73661/01), 13.12.2005.

Zolotukhin v. Venäjä, (14939/03), 10.2.2009.

Marttinen v. Suomi, (19235/03), 21.4.2009.

Ruotsalainen v. Suomi, (13079/03), 16.6.2009.

Maresti v. Kroatia, (55759/07), 25.6.2009.

Tomasović v. Kroatia, (53785/09), 18.10.2011.

Grande Stevens et al. v. Italia, (18640/10), 4.3.2014.

A ja B v. Norja, (24130/11, 29758/11), 15.11.2016.

Euroopan unionin tuomioistuin

Tuomio 18.7.2007, Kretzinger, C-288/05, EU:C:2007:441.

Tuomio 18.7.2007, Kraaijenbrink, C367/05, EU:C:2006:760.

Tuomio 23.12.2009, Spector Photo Group NV and Chris Van Raemdonck v Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen (CBFA), C-45/08, EU:C:2009:806.

Tuomio 5.6.2012, Bonda, C-489/10, EU:C:2012:319.

Tuomio 26.2.2013, Åklagaren v Hans Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105.

Korkein oikeus

KKO 2002:116

KKO 2002:122

KKO 2005:90

KKO 2009:27

KKO 2009:80

KKO 2010:45

KKO 2010:46

KKO 2010:82

KKO 2011:46

KKO 2011:58

KKO 2013:59

KKO 2013:78

KKO 2014:72

KKO 2014:82

KKO 2015:1

KKO 2015:6

KKO 2017:78

KKO 2017:84

KKO 2017:98

Korkein hallinto-oikeus

KHO 2011:41

KHO 2014:145

KHO 2016:100

Ruotsin korkein oikeus

B 2509-09.

B 5498-09.

Ruotsin korkein hallinto-oikeus

Mål nr 8133-08, 17.9.2009.

Muut lähteet

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 1/2015, Korkeimpien oikeuksien organisatorinen yhdistäminen– Hyötyjen ja haittojen arviointi.

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:6, Korkeimpien oikeuksien yhteistyön kehittäminen: työryhmän mietintö.

Lausunto korkeimpien oikeuksien yhteistyön kehittämistä koskevasta työryhmän mietinnöstä, OH 2020/171, 2.10.2020.

The Principle of Ne Bis in Idem in Criminal Matters in the Case Law of the Court of Justice of the European Union, Eurojust, Sept. 2017.
https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/Publications/Reports/2017-09_CJEU-CaseLaw-NeBisInIdem_EN.pdf (luettu 11.11.2020).

Poliisiin kohdistuva sisäinen laillisuusvalvonta, Sisäasiainministeriön julkaisuja 19/2013, Sisäasiainministeriö, Helsinki, 2013.

LYHENTEET

EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EN	Euroopan Neuvosto
EU	Euroopan Unioni
EUT	Euroopan unionin tuomioistuin
HOL	Laki oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019)
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
KL	Konkurssilaki (120/2004)
KP-sopimus	Kansalaisyhteisö- ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimus
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997)
OK	Oikeudenkäymiskaari (4/1734)
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
RL	Rikoslaki (39/1889)
UK	Ulosottokaari (705/2007)
VML	Laki verotusmenettelystä (1558/1995)

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tausta ja lähtökohdat

Asioiden käsittely oikeudessa on parhaimmillaan epäselvän oikeudellisen kysymyksen ratkaisemista niin, että kysymykseen saadaan vastaus yhdellä kertaa ja kaikki osapuolet ovat ratkaisuun tyytyväisiä. Valitettavasti näin ei usein kuitenkaan ole. Asiat voivat olla epäselviä, riitaisia tai monimutkaisia, eikä asiakokonaisuutta saada lopulliseen päätökseen yhdellä käsittelyllä. Asiakokonaisuus voi myös koostua useammasta oikeudellisesta kysymyksestä, joiden käsittely ja ratkaiseminen on jaettu eri tuomioistuimille, yleisimmin hallinto- ja käräjäoikeuksille. Jos samaa asiakokonaisuutta käsitellään sekä hallintotuomioistuimessa että yleisessä tuomioistuimessa, nousee väistämättä esiin kysymys siitä, mitkä näiden kahden prosessin vaikutukset toisiinsa ovat, vai onko vaikutuksia ollenkaan. Tässä tutkimuksessa on tarkoitus pohtia erityisesti sitä tilannetta, miten hallintotuomioistuimen päätös vaikuttaa myöhempään rikosprosessiin.

Aiemmin samassa asiakokonaisuudessa annetun tuomion merkitys myöhemmässä prosessissa herättää useita kysymyksiä, eivätkä vastaukset näihin ole aina ihan yksinkertaisia. Samassa prosessihaarassa annetun aiemman tuomion merkityksestä on kirjoitettu jo jonkin verran, mutta mitä kaikkea on huomioitava silloin, jos kyse onkin toisessa prosessihaarassa annetusta tuomiosta? Hallinto- ja rikosprosessin välistä rajanvetoa voisi kutsua yhdeksi prosessioikeuden ikuisuus-kysymyksistä. Mikä merkitys esimerkiksi hallintotuomioistuimen päätökselle on annettava rikosprosessissa? Miten eri prosessihaarojen väliset erot on huomioitava tällaisessa tilanteessa ja kuinka suuri merkitys toisessa prosessissa annetulla tuomiolla ylipäätään voi olla? Viimeiseen kysymykseen lyhyt vastaus on kyllä, toisessa prosessissa annetulla tuomiolla voi olla suurikin merkitys, erityisesti jos katsotaan esimerkiksi verotuksessa tehtyjä päätöksiä hallinto- ja yleisessä tuomioistuimessa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) kannanottoja aiheeseen sekä korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä.

Lähtökohta tutkimukseen on rikosprosessuaalinen ja aihetta tutkitaankin rikosprosessin näkökulmasta: miten hallintotuomioistuimen päätös ja hallintoprosessissa esiin tulleet seikat esiintyvät rikosprosessuaalisesta näkökulmasta ja millainen merkitys niillä voi olla rikosprosessissa? Hallintoprosessia ja siinä tehtyjä päätöksiä ja tuomioita pyritään siis

katsomaan rikosprosessuaalisten lasien läpi ja arvioimaan niiden merkitystä jälkimmäisen rikosprosessin kannalta.

Aiemman tuomion merkitystä myöhemmässä prosessissa on lähdettävä tarkastelemaan sekä lainsäädännön että oikeuskäytännön kautta. Tulkinnassa käytetään perustana Aarnion konstruoimaa tulkintaa oikeuslähdeopista, jonka mukaan oikeuden tulkinnassa lähtökohdan tulisi olla voimassa olevassa lainsäädännössä.¹ Tämä lainopillinen tulkinta on tutkimuksessa lähtökohtana, mutta oikeusvoiman tarkastelun osalta tutkimus tukeutuu suurella määrällä myös oikeuskäytäntöön ja oikeuskirjallisuuteen.² Aarnio on määritellyt oikeuskäytännön heikosti velvoittavaksi oikeuslähteeksi.³ Kuitenkin ainoastaan oikeusvoimaa käsittelevän kotimaisen lainsäädännön tulkinta jäisi hyvin kapea-alaiseksi sääntelyn vähäisen määrän vuoksi, ja tästä syystä on oikeusvoimaa tulkittava lähtökohtaisesti kotimaisen ja eurooppalaisen oikeuskäytännön kautta. Oikeusvoimaa koskeva oikeuskäytäntö on viimeisen parinkymmenen vuoden aikana kehittynyt huomattavasti sekä kansallisella tasolla korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuin, että Euroopan ihmisoikeussopimusta (EIS) tulkinneen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) kautta. Tämä osaltaan tukee tässä tutkimuksessa käytettyä näkökulmaa, joka suurella määrällä kytkeytyy sekä korkeimman oikeuden että EIT:n oikeuskäytännön tulkintaan kahden samaa asiakokonaisuutta käsittelevän prosessin keskinäisestä suhteesta. Saadakseni mahdollisimman hyvän kuvan siitä, mikä hallintotuomioistuimen päätöksen merkitys voimassa olevan lainsäädännön perusteella on käytännössä, tullaan tekstissä käyttämään korkeimpien oikeuksien ennakkotapauksia esimerkkeinä vallitsevasta oikeuskäytännöstä ja muutoksista, mitä oikeuskäytännössä on viime vuosien aikana tapahtunut. Lähtökohtaisesti tekstissä pitäydytään kuitenkin oikeusdogmaattiseen tutkimukseen.

Omalta osaltani aiheen valintaan vaikutti mielenkiinto hallintoprosessin ja rikosprosessin välistä rajanvetoa kohtaan. Tavoitteenani on tutkia mikä asema hallintotuomioistuimen

---

¹ Aarnio 1989, s. 59–60.

² Lainkäyttö kuuluu suurelta osin lain pintatasolle kriittisen oikeuspositivistisen näkökulman mukaan. Yhtenä kriittisen oikeuspositivismin merkittävimmistä tekijöistä on ollut Tuori, jonka mukaan lait, tuomioistuinten ratkaisut ja oikeuskirjallisuus kuuluvat kaikki oikeuden pintatasolle. Oikeuskulttuuriin taas kuuluvat esimerkiksi oikeuden yleiset oikeusperiaatteet, jotka muuttuvat oikeuden pintatasoon nähden hitaammin. Lisää lainkäytön tasoista katso *Tuori* 2000, s. 171–173 ja s. 196–198.

³ Skandinaavisesti oikeuslähdeopista katso tarkemmin Aarnio 1989, 220–221.

päätöksellä voi olla rikosprosessissa, mitkä asiat vaikuttavat tuomion käytettävyyteen osana rikosprosessia sekä tutkia, miten tuomion asema on muuttunut oikeuskäytännössä viimeisten 20 vuoden aikana ja analysoida tuloksia ja niiden perusteella tehdä päätelmiä siitä, mikä merkitys hallintotuomioistuimen päätöksellä on rikosprosessissa de lege lata. Arvio lopputuloksesta on, että hallintotuomioistuimen päätöksen merkitys on muuttunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana huomattavasti ja muutoksia on tapahtunut hallinto- ja rikosprosessin välisessä suhteessa. Siinä missä 2000-luvun alussa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ennakkotapauksen perusteella hallintotuomioistuimen päätöksellä saattoi olla rikosprosessin estävä vaikutus suhteessa ne bis in idem-sääntöön ja sen tulkintaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa sekä sen johdattamana myös suomalaisessa oikeuskäytännössä, on tulkinta muuttunut käytännössä päinvastaiseksi viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Tämänhetkisen tulkinnan mukaan, kuten tulemme myöhemmin tässä tekstissä huomaamaan, ei hallintotuomioistuimen päätös välttämättä ole estävä tekijä rikosprosessille samassa asiakokonaisuudessa, vaikka molemmissa oikeusprosesseissa käsiteltäisiinkin samaa asiakokonaisuutta, kuten esimerkiksi veronkorotusta. Toisaalta kotimaisessa lainsäädännössä hallinto- ja rikosprosessit ovat olleet omia erillisiä prosessejaan jo hyvin pitkän aikaa ja näin ollen lainsäädäntö on tietyiltä osin varmasti pysynyt hyvin samanlaisena. Myös muutokset, joita suuressa mittakaavassa hallinto- ja rikosprosessien välillä suunnitellaan, kuten esimerkiksi prosessilajien yhdistäminen, ovat oikeusjärjestystä mullistavia ja vievät tästä syystä myös paljon aikaa.⁴

Lähtökohtana tutkimuksessa on voimassa oleva lainsäädäntö. Tuomion oikeusvoiman osalta on painotettava sitä, mitä oikeusvoimalla voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti tarkoitetaan, eli tuomion sitovuutta tulevaisuudessa. Oikeusvoimainen tuomio toisin sanoen estää lopullisesti päätetyn asian uudelleen käsittelyn tuomioistuimessa.⁵ Tässä vaiheessa on hyvä painottaa, että tuomion sitovuus on muodollista eikä sitovuudessa ole eri tasoja, vaan sitova tuomio on sitova tuomio. Näin ollen voimassa olevan lainsäädännön perusteella ei oikeusvoimassa ole eri tasoja. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin viime aikoina käyty paljon keskustelua tuomion

---

⁴ Mahdollisista muutoksista katso tarkemmin Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:6, Korkeimpien oikeuksien yhteistyön kehittäminen: työryhmän mietintö, sekä myös samaa aihetta käsitelleen aiemman työryhmän arvio: Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 1/2015, Korkeimpien oikeuksien organisatorinen yhdistäminen– Hyötyjen ja haittojen arviointi.

⁵ Frände et al. 2017, s. 115.

oikeusvoimasta ja esitetty erilaisia tulkintoja oikeusvoiman vahvuudesta eri tilanteissa.⁶ Tätä oikeuskirjallisuudessa käytyä keskustelua on avattu myös tässä tutkimuksessa, sillä keskustelun voidaan katsoa olevan olennaista tutkittaessa sitä, millainen merkitys aiemmalle tuomiolle annetaan myöhemmässä oikeudenkäynnissä. Aihetta on viime aikoina myös käsitelty siinä määrin, että aiheen käsittelemättä jättäminen tässä tutkimuksessa olisi jättänyt oikeusvoiman käsittelyn kotimaisessa oikeuskirjallisuudessa puutteelliseksi. Tarkoituksena ei tässä tutkimuksessa ole romuttaa vallitsevaa systematiikkaa oikeusvoimasta, mutta tutkimuksen lähdettyä viime aikoina siihen suuntaan, että keskustelua on käyty oikeusvoimasta ja sen relatiivisuudesta, vaatii tutkimuskysymysten huolellinen vastaaminen myös relatiivisen oikeusvoiman mahdollisuuden käsittelyyn. Selvyyden vuoksi on kuitenkin painotettava, ettei relatiivinen oikeusvoima nykyisen systematiikan valossa ole mahdollinen.

1.2 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykseni keskittyy sen ympärille, mikä merkitys hallintotuomioistuimen päätökselle on annettava rikosprosessissa. Lisäksi tutkin millaisen merkityksen hallintotuomioistuimen päätös ja hallintoprosessissa esiintyvät seikat saavat rikosprosessuaalisesta näkökulmasta. Lisäksi tarkastelen sitä, voiko hallintotuomioistuimen päätös saada oikeusvoiman myöhemmässä rikosprosessissa sekä millainen todistusvaikutus päätöksellä voi olla. Tulen myös tarkastelemaan sitä, miten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisut ovat vaikuttaneet kotimaiseen oikeuskäytäntöön ja miten sama asia määritellään.

1.3 Tutkimuksen rakenne ja sisältö

Tarkoituksena on tässä tekstissä käydä läpi tärkeimmät seikat, jotka on otettava huomioon aiemmasta hallintotuomioistuimen päätöksestä myöhemmässä rikosprosessissa. Lähemmin tarkastellaan myös aiemman ratkaisun oikeusvoimaa ja sen laajuutta sekä oikeuskirjallisuuden että kotimaisen oikeuskäytännön ja EIT:n ennakkotapausten perusteella. Pohdintaa käydään myös siitä, mikä merkitys tuomiolla voi myöhemmässä rikosprosessissa käytännössä olla ja miltä osin tai missä laajuudessa tuomiolla voi olla merkitystä. Aihetta tutkitaan erityisesti

---

⁶ Katso esimerkiksi *Mantila 2020*.

veroasian osalta, jonka käsittely voi jakautua sekä hallinto- että rikosprosessiin. Myös muita esimerkkejä käytetään silloin kun ne ovat ajankohtaisia.

Tutkimuksen rakenne on koostettu siten, että tarkastelussa käydään ensin läpi perusasioita hallinto- ja rikosprosesseista ja niiden eroista. Sen jälkeen käsitellään ratkaisun hyödyntämistä myöhemmässä prosessissa ja mitä on erityisesti otettava huomioon myöhemmässä rikosprosessissa, kun tuomioistuimessa käsitellään aiempaa, eri prosessilajin ratkaisua. Tämän lisäksi kappaleessa käsitellään itsekriminointisuoja eri prosessilajeissa sekä lainkäyttöaineiston mahdollista hyödyntämistä myöhemmässä prosessissa. Seuraava kappale keskittyy tuomion oikeusvoimaan sekä todistusvaikutukseen ja tässä kappaleessa pohditaan oikeusvoiman vaikutusta prosessilajien rajat ylittävissä tilanteissa. Oikeusvoiman jälkeen käsitellään EIT:n oikeuskäytäntöä ne bis in idem-sääntöön liittyen sekä tarkastellaan EIT:n ratkaisukäytännön vaikutusta kotimaiseen oikeuskäytäntöön viime aikoina. Viimeiseksi käsitellään hallintotuomioistuimen päätöksen vaikutusta rikosprosessiin vero-oikeuden alalla.

2 TUOMION MERKITYS TOISESSA PROSESSISSA

2.1 Lähtökohtia

Suomalaisessa oikeuskulttuurissa oikeudellinen prosessi on perinteisesti jaoteltu kolmeen eri kategoriaan: rikosprosessiin, siviiliprosessiin sekä hallintoprosessiin. Näistä siviili- ja rikosprosessi on aiemmin molemmat sisällytetty samaan lakiin, oikeudenkäymiskaaren, (4/1734, OK), kunnes vuonna 1997 prosessit eriytettiin ja rikosprosessista säädettiin oma lakinsa, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997, ROL). Hallintoprosessi sen sijaan on aina nähty omana prosessinaan, joka yliopistollisesti nähdään kuuluvan hallinto-oikeuteen prosessioikeuden sijaan.⁷ Myös tuomioistuimissa hallintoprosessi on eriytetty siviili- ja rikosprosesseista: siinä missä siviili- ja rikosasiat käsitellään edelleen yleisessä tuomioistuimessa, on hallintoprosessi eriytetty hallintotuomioistuimeen. Kuilu hallintoprosessin ja rikos- ja siviiliprosessin välillä vaikuttaa siis historiallisesti tarkastellen olevan suuri. Vuonna 2019 oikeusministeriö asetti työryhmän, jonka tavoitteena oli pohtia

---

⁷ Frände et al. 2017, s. 58–59 sekä s. 67.

korkeimpien oikeuksien yhteistyön kehittämistä.⁸ Samankaltaista pohdintaa on oikeusministeriössä ollut aiemminkin, mutta uuden työryhmän asettaminen on osoittanut yhteistyön lisäämisen tarpeen ja aiheen ajankohtaisuuden.⁹ Työryhmän mietinnön seurauksena korkein tuomioistuimien on hiljattain antanut lausunnon, jossa korkein oikeus on pohtinut prosessien eriytymistä ja sitä, onko eriyttäminen edelleen tarpeellista.¹⁰ Korkein oikeus muun muassa ehdotti, että korkeimpiin tuomioistuimiin voitaisiin nimittää tuomari toisesta tuomioistuimesta, siis korkeimpaan hallintotuomioistuimeen jäsen korkeimmasta oikeudesta ja korkeimpaan oikeuteen korkeimmasta hallintotuomioistuimesta.¹¹ Asiaa ei tässä kirjoituksessa ole tarkoitettu käsitellä syvällisemmin eikä tarkoituksena ole perehtyä tämän kahtiajaon syihin sen tarkemmin, vaan ennemminkin kahtiajaon seurauksiin ja siihen, mitä merkitystä tuomioistuimen päätöksellä voi toisessa prosessissa olla. Prosessien pitkä erillinen historia on hyvä pitää mielessä verratessa hallintoprosessia rikos- ja siviiliprosesseihin, sillä monet eroavaisuudet voivat selittyä tällä. Pohdinta korkeimpien oikeuksien yhdistämisestä on monelta osin aiheellista, ja korkeimpien oikeuksien yhdistämisellä voisi olla seurauksia tuomioistuinten toimintaan myös alemmilla tasoilla. Työryhmän mietinnön tarkoituksena on pohtia tapoja yhtenäistää korkeimpien oikeuksien toimintaa ja yhtenä seurauksena korkeimpien oikeuksien yhtenäistämistä voisi olla mahdollista, että myös itse aineellisessa oikeudessa tapahtuisi prosessien yhtenäistämistä ja oikeudenalojen välisten ratkaisujen parantamista.

Seurauksena prosessien jakautumisesta eri tuomioistuimiin on tilanne, jossa samaa asiakokonaisuutta käsitellään useammassa eri prosessissa yhtä aikaa. Oleellista on erottaa prosessien erilaisuus: hallinto- ja rikosprosesseissa ratkaistavat oikeudelliset kysymykset ovat luonteeltaan erilaisia jo prosessien erilaisten luonteiden vuoksi. Rikosprosessin ytimessä on rikosvastuun toteuttaminen sekä oikeudenkäynti rikosasiassa ja rikosoikeudellisen vastuun selvittäminen rikokseksi määritellyssä asiassa.¹² Hallintoprosessin ytimessä sen sijaan on

---

⁸ Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:6, Korkeimpien oikeuksien yhteistyön kehittäminen: työryhmän mietintö.

⁹ Aiemmasta oikeusministeriön työryhmästä katso Oikeusministeriön julkaisu, Mietintöjä ja lausuntoja 1/2015, Korkeimpien oikeuksien organisatorinen yhdistäminen – Hyötyjen ja haittojen arviointi.

¹⁰ Lausunto korkeimpien oikeuksien yhteistyön kehittämistä koskevasta työryhmän mietinnöstä, OH 2020/171, 2.10.2020.

¹¹ Lausunto korkeimpien oikeuksien yhteistyön kehittämistä koskevasta työryhmän mietinnöstä, OH 2020/171, 2.10.2020.

¹² Katso *Koivuluoma et al.* 2020, s. 54–55, *Frände et al.* 2017, s. 64.

muutoksenhaku hallintoasioissa ja hallintoriitojen käsittely.¹³ Siinä missä rikosprosessi keskittyy selvittämään sitä, onko rikosta tapahtunut ja voidaanko ilman epäilyä todeta henkilön syyllistyneen rikokseen, keskitytään hallintoprosessissa viranomaisen julkisvallan käytön laillisuuden ja oikeudenmukaisuuden selvittämiseen. Prosessien luonteiden erilaisuuden vuoksi on erityisen tärkeää tarkastella niitä vaikutuksia, joita hallintoprosessissa tehdyllä ratkaisulla voi olla rikosprosessissa.

Toisaalta juuri rikos- ja hallintoprosessi voivat olla kaikista hedelmällisimmät vertailukohteet samankaltaisten prosessiasetelmiensa ja prosessissa olevien osapuolten samankaltaisuuksien vuoksi. Molemmissa prosesseissa osapuolina ovat julkisen vallan käyttäjä ja yksityinen osapuoli, prosessiin liittyy aina julkinen intressi ja julkisen vallan käytön valvontaan liittyvä virallisperiaate on aina osana prosesseja.¹⁴

2.2 Lainkäyttöaineiston ja todistajanlausuntojen käyttö toisessa oikeusprosessissa

Kahden prosessin keskinäistä suhdetta tarkastellessa on ensimmäisenä tarkasteltava sitä, ovatko hallinto- ja rikosprosessit peräkkäisiä vai päällekkäisiä prosesseja, eli onko ensimmäisen tuomioistuimen antama tuomio saanut oikeusvoiman ennen jälkimmäisen prosessin alkua. Koulu on jaotellut oikeusmenettelyt päällekkäisiin ja peräkkäisiin tuomioistuinmenettelyihin. Päällekkäisillä menettelyillä tarkoitetaan sitä, että samaa asiaa tai asiakokonaisuutta käsitellään eri tuomioistuimissa yhtä aikaa, toki kuitenkin lis pendens-periaate huomioon ottaen¹⁵ ja peräkkäisillä tuomioistuinmenettelyillä sitä, että samaa asiakokonaisuutta koskevia oikeuskysymyksiä käsitellään peräkkäin kahdessa tuomioistuimessa.¹⁶

Kun kysymys on hallintoprosessissa tehdyn ratkaisun merkityksestä siviili- tai rikosprosessissa, ovat aiemman oikeudenkäyntiaineiston käyttömahdollisuudet Koulun mukaan huomattavan

---

¹³ Mäenpää 2007, s. 10–11, Frände et al. 2017, s. 67.

¹⁴ Tarkka 2016, s. 488.

¹⁵ Lis pendens-periaatteen mukaan vireillä oleva prosessi estää asian vireille tulon toisessa prosessissa.

¹⁶ Koulu 2012, s. 326. Koulu on kirjassaan tarkastellut lis pendens-ongelmaa laajemminkin. Lis pendens-sääntö koskee asian vireilläolovaikutusta. Lis pendens-säännön mukaan asian ollessa vireillä tuomioistuimessa ei samaa asiaa voida laittaa vireille toisessa tuomioistuimessa. Tässä artikkelissa ei kuitenkaan ole tarkoitus keskittyä lis pendens-sääntöön, vaan lähtökohtana on, että käsittelemämme tilanteet eivät ole lis pendens-säännön alaisia tilanteita siten, ettei asiaa voitaisi käsitellä toisessa tuomioistuimessa asian vireilläolovaikutuksesta johtuen.

kapeat.¹⁷ Siviiliprosessissa käytännössä ainoa aineisto aiemmasta prosessista, jota voidaan hyödyntää, on asiakirja-aineisto. Tämä johtuu välittömyysperiaatteen ja parhaan todistuskeinon periaatteiden muodostamasta esteestä muunlaisen aineiston hyödyntämiselle prosessissa.¹⁸ Hallintoprosessissa sen sijaan aiemman oikeudenkäyntiaineiston käyttömahdollisuudet ovat paljon laajemmat, koska lähtökohtaisesti todistelua ei hallintoprosessissa rajoiteta.¹⁹ Hallintoprosessi toteutetaan pääasiallisesti kirjallisesti, mutta asianosaisille on aina varattava tilaisuus tulla kuulluksi hallintoasioissa annetun lain (808/2019, HOL) 44 §:n mukaisesti.²⁰ Toisin kuin rikosprosessissa, ei hallintoprosessiin sisälly tarkkoja kieltoja siitä, mitä aikaisempaa materiaalia prosessissa voidaan hyödyntää. Hallintoprosessiin ei myöskään sisälly samanlaista suullisuusvaatimusta kuin rikosprosessin pääkäsitelyssä.²¹ Hallintoprosessissa aiemman ratkaisun materiaalin käyttäminen uudessa prosessissa on siis laajemmin mahdollista kuin rikosprosessissa.²² Rikosprosessin suullisuusvaatimus ei kuitenkaan estä sitä, että aiemman tuomion sisältämiä materiaaleja ei voitaisi esittää oikeudenkäynnissä todisteina.

Aiemman tuomion laaja käyttö myöhemmässä prosessissa tuo mukanaan riskejä. Yhtenä riskinä Koulu on maininnut virkamiehen lausunnon käytön todisteena ja viranomaisen lausunnolle annettavan painoarvon suuruuden. Virkamiehen antaman lausunnon luotettavuus on yleensä suurempi kuin yksityishenkilön antamalla lausunnolla, mikä tietyissä tilanteissa voi olla aiheellista, mutta myös virkamiehen antamaan lausuntoon voi sisältyä rakenteellisia virhelähteitä esimerkiksi siinä tilanteessa, että lausunnon antanut virkamies on prosessissa itse valituksen kohteena olevan ratkaisun tehnyt virkamies.²³ Virkamiesten antamiin lausuntoihin tulisi siis Koulun mukaan suhtautua tietyllä varauksella, tai ainakin objektiivisesti arvioida jokaisessa yksittäistapauksessa virkamiehen lausunnolle annettava merkitys rikosprosessissa. Tällaisessa tapauksessa Koulua tulkiten voitaisiin esimerkiksi täysin asiassa sivullisen

---

¹⁷ *Koulu* 2012, s. 322.

¹⁸ *Koulu* 2012, s. 324.

¹⁹ *Koulu* 2012, s. 322.

²⁰ Hallintotuomioistuimen suullisesta käsittelystä katso tarkemmin 7 luku HOL.

²¹ Rikosprosessin suullisuusvaatimus pääkäsitelyssä, katso ROL 6 luku 6 §.

²² *Koulu* 2012, s. 322.

²³ *Koulu* 2012, s. 323.

virkamiehen antamalle lausunnolle antaa suurempi painoarvo kuin asian ratkaisussa mukana olleen virkamiehen lausunnolle.

Vaikka virkamiehen lausuntoon Koulun esittämien syiden mukaisesti on suhtauduttava varauksella, ei lausuntoja tule kokonaan sivuuttaa myöhemmässä prosessissa. Virkamiehen asema aiemmassa prosessissa on hyvä aina ottaa huomioon, mutta virkavelvollisuudella annetusta lausunnosta, erityisesti jos virkamies ei itse ole esimerkiksi valituksen kohteena prosessissa, voi olla suurikin merkitys myöhemmässä rikosasiassa tehtävässä todistelussa. On myös huomioitava, että virkamies, joka hallintoasiassa on antanut lausuntonsa virkansa puolesta, on todennäköisesti antanut lausuntonsa oman alansa asiantuntijana. Tällaisen asiantuntijalausunnon sivuuttaminen myöhemmässä rikosprosessissa ilman erityisen painavaa syytä ei vaikuta kannattavalta, erityisesti jos lausunto on prosessissa käsiteltävän oikeuskysymyksen kannalta merkityksellinen.

Aiemmassa hallintoprosessissa annettu asiantuntijalausunto on pidettävä erillään todistajanlausunnosta. Nämä kaksi eroavat lähtökohtaisesti toisistaan huomattavasti. Todistajanlausunnolla tarkoitetaan asianosaispiirin ulkopuolista henkilöä, jota on kuultu tosiseikkojen selvittämisen yhteydessä osana asian käsittelyä.²⁴ Asiantuntijalla taas tarkoitetaan OK 17:34:n mukaan henkilöä, jonka avulla pyritään selvittämään ”erityisiä tietoja vaativia kokemussääntöjä ja niiden soveltamista asiassa ilmenneisiin seikkoihin”. Lisäksi oikeuskirjallisuudessa on kehitetty näiden lisäksi vielä kolmas kategoria, asiantunteva todistaja, joka määrittellään asiantuntijan ja todistajan välimuodoksi. Kyseisellä todistajakategorialla ei kuitenkaan ole samanlaista virallista asemaa kuin asiantuntijalla ja todistajalla, sillä asiantuntevan todistajan käsitettä ei tunneta lainsäädännössä.²⁵ Koulun huoli virkamiehen lausunnolle annettavasta merkityksestä vaikuttaa kiteytyvän lähinnä sellaiseen tilanteeseen, jossa asiantuntija on itse asianosainen prosessissa ja hänen lausuntonsa neutraalius voisi tästä syystä olla uhattuna. Samanlaista uhkaa ei kuitenkaan ole, jos asiantuntija, jonka lausuntoa on tarkoitus hyödyntää, on prosessin ulkopuolinen asiantuntija tai todistaja. Tällaisissa tilanteissa todistajanlausunnon tai asiantuntijalausunnon käytöllä ei siis vaikuta olevan Koulun esiin nostamia riskejä. Hallintotuomioistuimen päätöksen sisältämiä asiantuntijalausuntoja kannattaakin hyödyntää tosiseikkojen selvittämiseksi rikosprosessissa.

---

²⁴ Vuorenää 2012, s. 24.

²⁵ Vuorenää 2012, s. 24.

Suurin hyöty voi kuitenkin olla aiemman tuomion sisältäneellä lainkäyttöpäätöksellä. Tämän puolesta puhuu se, ettei rikosprosessissa voida käyttää muuta aiempaa aineistoa kuin kirjallista todistelua.²⁶ Suullisesta todistelusta hallintoprosessissa ei siis ole hyötyä jälkimmäisessä rikosprosessissa. Kirjallinen todistelu sen sijaan voidaan käyttää hyväksi myöhemmässä prosessissa. Mitä taas tulee asianosaisten juridiseen argumentointiin, voidaan se toistaa melko nopeasti jälkimmäisessä prosessissa, joten aiemman prosessin juridisen argumentoinnin merkitys jälkimmäisessä prosessissa on hyvin pieni.²⁷ Aiemman lainkäyttöpäätöksen merkitys voi osoittautua hyvinkin suureksi, jos lainkäyttöpäätöksen sisältö ja tulkinta koskevat sellaista ennakkokysymystä, joka on tärkeä myöhemmän rikosprosessin oikeuskysymysten ratkaisemiseksi. Lainkäyttöpäätöksen etuna on aiemman tuomioistuimen tekemä juridisen argumentoinnin tiivistäminen sekä analysointi.²⁸ Verrattuna asianosaisten antamaan juridiseen argumentointiin ja jopa virkamiesten lausuntoihin, ainakin siinä tapauksessa, että virkamies itse on osallistunut asian käsittelyyn, on tuomioistuimen lainkäyttöpäätöksen sisältämä analyysi objektiivisempi ja tästä syystä kaikista hyödyllisin tuomioistuimelle harkintaa tehdessä.²⁹

2.3 Itsekriminointisuoja

Yksi rikosprosessin peruseriaatteista on itsekriminointisuoja. Itsekriminointisuojaalla tarkoitetaan ihmisen oikeutta olla todistamatta itseään vastaan tai tunnustamaan syyllisyyttään. Itsekriminointisuoja on turvattu Kansalaisyhteiskuntaoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimus) 14 artiklan 3 kappaleen g kohdassa. Euroopan ihmisoikeussopimus (EIS) ei sisällä suoranaista säännöstä koskien itsekriminointisuojaa, mutta Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään tulkinnut EIS:n 6. artiklan oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin sisältävän itsekriminointisuojan.³⁰ Lähtökohtaisesti itsekriminointisuoja on tarkoitettu rikosprosessissa rikoksesta epäillyn oikeusturvan varmistamiseksi.³¹ Tarkoituksena on ollut, ettei rikoksesta syytettyä voida

---

²⁶ Koulu 2012, s. 323.

²⁷ Koulu 2012, s. 323.

²⁸ Koulu 2012, s. 323.

²⁹ Koulu 2012, s. 324–325.

³⁰ Frände et al. 2017, s. 221.

³¹ Frände et al. 2017, s. 221, katso myös Frände 2009, s. 379.

painostaa myöntämään syyllisyyttään. Itsekriminointisuoja kattaa koko rikosprosessin ja näin ollen myös rikosprosessissa käytettävän todistusaineiston. Hallintoprosessissa itsekriminointisuoja vahvistettiin ensimmäisen kerran lain tasolla uuden HOL:n voimaantulon myötä.³²

On oleellista, että itsekriminointisuoja on kunnioitettu jo hallintomenettelyssä, jotta hallintomenettelyn yhteydessä tehtyä selvitystä ja päätöstä voidaan käyttää myöhemmässä rikosprosessissa.³³ Itsekriminointisuojan vallitessa yleisenä periaatteena sekä hallinto- että rikosprosessissa, on aiempaa tuomiota mahdollista käyttää huomattavasti laajemmin myöhemmässä prosessissa, kuin jos itsekriminointisuoja ei olisi käytössä hallintoprosessissa. Uuden HOL:n myötä itsekriminointisuoja voi tulla ajankohtaiseksi sekä itsenäisesti osana hallintoprosessin oikeusperiaatteita, että osana rikosprosessissa tapahtuvaa harkintaa aiemman hallintoprosessin materiaalin käytöstä. Hallinto- ja rikosprosessissa ovat perinteisesti vallinneet erilaiset lähtökohdat asian selvittämisestä. Siinä missä rikosprosessi on syyttäjävetoinen, vallitsee hallintoprosessissa velvollisuus antaa oikeat ja riittävät tiedot asian selvittämiseksi ja tutkittavalla henkilöllä on velvollisuus auttaa asian selvittämisessä.³⁴ Näiden tietojen antamisen yhteydessä voi tulla ilmi jotain sellaista, joka täyttää rikoksen, kuten veropetoksen, tunnusmerkistön. On siis oleellista, että itsekriminointisuoja on voimassa jo hallintoprosessissa ja että kuultava henkilö on tietoinen oikeudestaan. Ilman itsekriminointisuoja ei aiemmassa hallintoprosessissa suoritettua kuulemista voitaisi käyttää todisteena myöhemmässä rikosprosessissa. Mielenkiintoinen kysymys on se, millaiseksi itsekriminointisuojan ja totuudessapysymisvelvollisuuden suhde hallintoprosessissa muodostuu nyt, kun itsekriminointisuoja on hallintoprosessissakin kirjattu lakiin.

Tuomion ja tuomiota edeltäneen tutkinnan myöhemmän käytettävyyden kannalta itsekriminointisuoja on yksi tärkeimmistä oikeusperiaatteista, joiden on täytyttävä

---

³² Itsekriminointisuojan lisäämisestä HOL:iin katso HE 29/2018, s. 46–47 ja 54. Ennen itsekriminointisuojan lisäämistä HOL:iin oli itsekriminointisuoja kylläkin tunnustettu oikeusperiaate, mutta sen käytännön merkitys hallintoprosessissa oli välillä kiistanalainen.

³³ *Tarkka* 2016, s. 498.

³⁴ Annettavien tietojen on oltava oikeita, sillä väärin tai puutteellisten tietojen antaminen voi itsessään olla rikos OK 17:5.2 mukaan. Jos hallintoprosessissa on antanut vääriä tai puutteellisia tietoja OK 17:5.2:n mukaisesti, ei väärät tai puutteelliset tiedot ole kuitenkaan itsekriminointisuojan alaisia, vaan näitä tietoja voidaan käyttää seuraavassa rikosprosessissa. Katso lisää *Tarkka* 2016, s. 497.

hallintoprosessissa.³⁵ Aiemmassa prosessissa tehdyn kuulemisen sisällöllä voi olla suurikin merkitys myöhemmässä rikosprosessissa ja rikosoikeudellisten oikeusperiaatteiden noudattamisella voi olla vaikutusta siihen, missä määrin aiemman prosessin oikeudenkäyntimateriaalia voidaan käyttää rikosprosessissa. Ennen uuden HOL:n voimaantuloa yhdeksi ongelmaksi oli vaikuttanut nousseen kuultavan henkilön erilainen asema hallinto- ja rikosprosessissa. Sisäasiainministeriön suorittamassa selvityksessä ilmeni näin tapahtuneen esimerkiksi tutkittaessa poliisin tekemää rikosta poliisin ollessa asiaa käsiteltäessä sekä virkamiesoikeudellisen että rikosprosessin kohteena. Vaikka poliisi olisi ammattinsa puolesta ollut tietoinen itsekriminointisuojaan, ei tämä suojannut poliiseja siltä, etteikö hallintoprosessissa tietoisesti tai tiedostamatta annetut tiedot olisi joutuneet rikosprosessissa todisteiksi.³⁶ Pääsääntö on, että itsekriminointisuoja on kerrottava kuultavalle ennen hallintoprosessissa tapahtuvaa kuulemistä, jos henkilöä epäillään rikoksesta. Itsekriminointisuoja tiedottamisen tärkeyttä heti prosessin alussa on korostettu myös hallintoprosessissa ja näin on pyritty välttämään tilanteet, joissa rikosprosessin alkaessa aiemman hallintoprosessin materiaalia ei voitaisi tästä puutteesta johtuen hyödyntää.³⁷ Itsekriminointisuoja on EIS 6 artiklan mukaisesti tarkoitettu suojaamaan henkilöä rikosoikeudenkäynnissä.³⁸ Kuitenkin EIS:n mukainen itsekriminointisuoja, sekä tämän myötä myös kotimaiseen oikeuskäytäntöön perustuva itsekriminointisuoja ei rajoitu ainoastaan rikosprosessiin, vaan se voi ulottua myös muihin samanaikaisesti käynnissä oleviin prosesseihin.³⁹ Jos asiassa on syytä epäillä rikosta, korostuu viranomaisen velvollisuus tiedottaa kuultavaa itsekriminointisuojan olemassaolosta jo hallintoprosessissa. Tämä pätee kuitenkin ainoastaan tilanteissa, joissa molemmat prosessit ovat yhtä aikaa vireillä. Ongelmaksi muodostuvat tilanteet, joissa hallintoprosessissa tehtävän kuulemisen alussa ei vielä ole tietoa siitä, että asiassa olisi syytä epäillä myös rikosta eikä esitutkintaa tästä syystä ole vielä

---

³⁵ Erityisesti ongelma tuntuu nousevan esiin virkamiesten kohdalla, joille on laissa asetettu erityinen käyttäytymisvelvollisuus, kuten esimerkiksi poliisit, rajavartijat ja upseerit, Sisäasiainministeriön julkaisu 19/2013, Poliisiin kohdistuva sisäinen laillisuusvalvonta, s. 43–45, katso myös rikoslain (39/1889, RL) 45 luku, erityisesti RL 45:18 koskien sotilaan käyttäytymisvelvoitetta muulloin kuin palvelustehtävässä.

³⁶ Sisäasiainministeriön julkaisu 19/2013, Poliisiin kohdistuva sisäinen laillisuusvalvonta, s. 61.

³⁷ Katso tarkemmin Sisäasiainministeriön julkaisu 19/2013, Poliisiin kohdistuva sisäinen laillisuusvalvonta, s. 61–62.

³⁸ Sisäasiainministeriön julkaisu 19/2013, Poliisiin kohdistuva sisäinen laillisuusvalvonta, s. 61.

³⁹ Katso KKO 2009:80 sekä Sisäasiainministeriön julkaisu 19/2013, Poliisiin kohdistuva sisäinen laillisuusvalvonta, s. 61–62.

aloitettu.⁴⁰ Jos henkilöä ei ole tiedotettu itsekriminointisuojustaan, ei kuulemista voida hyödyntää myöhemmässä rikosprosessissa, vaan tämä voidaan joutua rajaamaan rikosprosessin ulkopuolelle hyödyntämiskiellon perusteella.⁴¹

Itsekriminointisuojan osalta on syytä tarkastella vielä erikseen itsekriminointisuojan toteutumista veroasioissa, sillä syyttömyysolettama saattaa tietyissä tilanteissa osoittautua hankalaksi yhtälöksi yhdessä verovelvollisen tiedonantovelvollisuuden kanssa.⁴² Ongelmaksi muodostuu erityisesti verotusmenettelystä annettu laki (1558/1995, VML), jonka mukaan verovelvollinen on velvollinen ilmoittamaan verotettavan tulonsa verotuksessa, VML 7 § ja 11 §. Verotietojen ilmoitusvelvollisuuden rikkominen voi johtaa sanktioihin.⁴³ Itsekriminointisuojaan vetoaminen on mahdollista ainoastaan, jos verovelvollinen on epäillyn asemassa ja häneltä vaaditaan pakolla verotietoja. Rikosprosessin ulkopuolelle itsekriminointisuoja ulottuu ainoastaan, jos rikosprosessin ja sen ulkopuolisten menettelyjen välillä on riittävän kiinteä yhteys. Riittävän kiinteä yhteys on olemassa esimerkiksi silloin, jos kyse on samoista oikeustositseikoista.⁴⁴ Verovelvollisen laissa määritelty tiedonantovelvollisuus ei kuitenkaan yksistään johda itsekriminointisuojan loukkaamiseen, vaan tiedonantovelvollisuuden noudattamatta jättäminen tai virheellisten tietojen antaminen voivat itsekriminointisuoja loukkaamatta olla rangaistavia.⁴⁵ Oleelliseksi muodostuu tiedonantovelvollisuuden ja yhtä aikaa vireillä olevan rikosprosessin samanaikaisuus. Riski siitä, että henkilö pakotetaan kertomaan myös rikosprosessin kannalta olennaisia tietoja, kasvaa huomattavasti.⁴⁶ Itsekriminointisuojaan ei voi vedota, jos voimassa olevassa lainsäädännössä

---

⁴⁰ Sisäasiainministeriön julkaisu 19/2013, Poliisiin kohdistuva sisäinen laillisuusvalvonta, s. 62.

⁴¹ Hyödyntämiskiellosta katso OK 17:25.

⁴² *Äimä* 2011, s. 174. Veroasioiden lisäksi tiedonantovelvollisuuden vaikutus itsekriminointisuojaan ilmenee ulosotossa ja konkurssissa. Katso lisää tiedonantovelvollisuudesta ja sen suhteesta itsekriminointisuojaan erityisesti henkilö tiedonantovelvollisuutta täyttäessään valehtelee suojellakseen itseään, *Hupli* 2017, s. 78.

⁴³ *Äimä* 2011, s. 175.

⁴⁴ *Äimä* 2011, s. 175, katso myös KKO 2011:46, kohta 8.

⁴⁵ Katso *Allen v. Yhdistynyt Kuningaskunta*, kohta 1, sekä KKO 2011:46, kohdat 8–9.

⁴⁶ KKO 2011:46, kohta 9, katso myös KKO 2002:116.

on oikeussuojan takeet siitä, ettei kyseisiä tietoja voida käyttää henkilöä vastaan mahdollisessa tulevassa rikosoikeudenkäynnissä.⁴⁷

Rikosprosessin ulkopuolisen itsekriminointisuojaan osalta olennainen muutos kotimaiseen oikeuskäytäntöön on tullut EIT:n *Marttinen v. Suomi* -ratkaisun myötä. EIT tuli tapauksessa siihen lopputulokseen, että *Marttisen* itsekriminointisuoja ja vaitiolo-oikeutta oli rikottu hallintoprosessin aikana, kun *Marttinen* oli ulosottoselvityksessä uhkasakon uhalla velvoitettu antamaan tietoja omaisuudestaan.⁴⁸ Vaikka kyse ei ollutkaan rikosprosessista eikä materiaalista, joka olisi ollut välttämätöntä rikosprosessissa, tuli *Marttisella* olla oikeus itsekriminointisuojaan ja vaitiolo-oikeuteen myös hallintoprosessissa. Suomen valtio vetosi asiassa muun muassa siihen, ettei hallinnollisessa kuulemisessa esille tulleita asioita voida käyttää rikosprosessissa. EIT totesi kuitenkin ratkaisussa, ettei tapauksessa pystytty täysin varmistamaan, ettei esimerkiksi velkoja käyttäisi hallintoasiassa saamiaan tietoja hyväkseen rikosprosessissa oman asiansa ajamiseksi.⁴⁹ EIT myös huomautti, että itsekriminointisuoja ja henkilön oikeus pysyä vaiti olivat menetetyt, kun *Marttinen* oli pakotettu vastaamaan kysymyksiin osana hallintoprosessia ja häntä vastaan oli avattu toinen tutkinta, joka perustui samoihin faktoihin kuin hallintoprosessi.⁵⁰ Oleellisin muutos *Marttinen v. Suomi* -ratkaisun jälkeen suomalaisessa oikeuskäytännössä on tulkinta itsekriminointisuojaan vetoamattomuuden seurauksista, jos henkilö ole käyttänyt oikeuttaan pysyä vaiti vaan on sen sijaan päättänyt vastata epärehellisesti asetettuihin kysymyksiin.⁵¹

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2011:46 korkein oikeus otti ensimmäistä kertaa *Marttinen v. Suomi* -ratkaisun julkaisemisen jälkeen kantaa totuudessapysymisvelvollisuuden tulkintaan itsekriminointisuojaan näkökulmasta.⁵² Korkein oikeus tuli asiassa siihen lopputulokseen, että henkilöön kohdistuessa samanaikaisesti verotarkastus ja esitutkinta, jotka

---

⁴⁷ *Äimä* 2011, s. 176.

⁴⁸ *Marttinen v. Suomi*, (19235/03), 21.4.2009.

⁴⁹ *Marttinen v. Suomi*, kohta 72.

⁵⁰ *Marttinen v. Suomi*, kohta 73.

⁵¹ *Hupli* 2019, s. 148–150. Aika lailla samanaikaisesti EIT:n ratkaisun kanssa korkein oikeus otti kantaa asiaan ja muokkasi oikeuskäytäntöä vastaamaan enemmän EIT:n kantaa.

⁵² Tämän jälkeen korkein oikeus julkaisi muitakin samaa lopputulosta tukevia oikeusratkaisuja, katso esimerkiksi KKO 2014:82.

koskivat henkilön samaa menettelyä, ei henkilöä voida velvoittaa antamaan verotarkastuksessa tietoja, jotka voisivat myötävaikuttaa hänen syyllisyytensä selvittämiseen.⁵³ Myös myöhemmissä ratkaisuissa, esimerkiksi KKO 2015:6 ja KKO 2017:78, korkein oikeus päätyi siihen, että valehtelevä tilanteessa, jossa itsekriminointisuojaan vedoten olisi voinut pysyä vaiti, voi itsessään olla rikollista.⁵⁴ Erona esimerkiksi tapaukseen KKO 2011:46 nähden KKO 2015:6 käsitteli aihetta todistajan näkökulmasta, kun taas aiemmissä ratkaisuissa kyse oli konkurssivelallisesta (KKO 2009:80) ja verovelvollisesta (KKO 2011:46). Tämän korkein oikeus näki oleelliseksi eroksi tulkittaessa sitä, millaiseksi totuudessapysymisvelvollisuus muodostuu.⁵⁵ KKO 2015:6 ratkaisussa myös katsottiin, että tietyissä tilanteissa passiivisuus voidaan rinnastaa valehtelemiseen.⁵⁶

Totuudenvastaisen lausunnon antamisen rangaistavuus tulee kysymykseen ainoastaan silloin, jos kuulemisen tarkoituksena ei ole henkilön syyllisyyden selvittäminen tiettyyn rikokseen.⁵⁷ Oleellista on myös havaita se, voidaanko itsekriminointisuojaan tavoitteeseen päästä ainoastaan vetoamalla itsekriminointisuojaan ja vaitiolo-oikeuteen vai onko tilanne sellainen, ettei vaikeneminen yksistään riitä, vaan itsekriminointisuojaan toteutumiseksi on henkilön myös valehdeltava.⁵⁸ Jos itsekriminointisuojaan saavuttamiseksi olisi riittänyt pelkästään suojaan vetoaminen vaikenemalla, mutta henkilö päättää silti vastata epärehellisesti asetettuihin kysymyksiin, voi kuulemisessa esitetyt valheet asettaa henkilön rikosvastuuseen epärehellisistä vastauksista. Toisaalta jos voidaan katsoa, ettei pelkkä vaikeneminen olisi riittänyt itsekriminointisuojaan saavuttamiseksi, ei valehtelevä kuulemisessa voi aiheuttaa rikosvastuuta, RL 15 luku 13 §.⁵⁹ Tärkeää on huomioida, että tämä koskee juuri rikosprosessin

---

⁵³ KKO 2011:46, kohta 19.

⁵⁴ Katso KKO 2015:6, KKO 2017:78 sekä *Hupli* 2019, s. 147–148.

⁵⁵ Esimerkiksi *Hupli* on kritisoinut kyseistä perustelua, *Hupli* 2017, s. 84–85.

⁵⁶ KKO 2015:6, kohdat 32 ja 34.

⁵⁷ Vertaa OK 17:18 sekä OK 17:43.2. Kyseisten pykälien perusteella henkilön on puhuttava todistajana totta, jos päättää luopua vaikenemisoikeudestaan; sekä *Hupli* 2017, s. 78.

⁵⁸ Vertaa KKO 2009:80, 2011:46 ja KKO 2015:6.

⁵⁹ Lisäksi tulee huomioida kysymys motiivista kuulemisessa valehdellessa. Onko tavoite valehtelemisessä ollut itsekriminoinnin välttäminen, vai onko tavoitteena ollut jokin muu, esimerkiksi lisähyödyn tavoitteleva? *Hupli* 2019 s. 149, katso myös KKO 2009:80. On hyvä huomioida, ettei oikeuskäytäntö tältä osin ole vielä täysin selvää ja kuten aiemmin todettiin, esimerkiksi kuultavan asemalla kuulemisessa on vaikutusta siihen, miten asiaa tällä hetkellä tulkitaan.

ulkopuolista itsekriminointisuoja, eli esimerkiksi rikosprosessia edeltäneessä hallintoprosessissa tapahtunutta kuulemista.

Käytännön tasolla *Marttinen v. Suomi* ratkaisun merkitys on ollut suuri. Vaikka kotimaista oikeuskäytäntöä pyrittiin muuttamaan samanaikaisesti EIT:n käsitellessä *Marttinen v. Suomi -ratkaisua*⁶⁰, voidaan EIT:n ennakkotapausta pitää tietynlaisena käännekohtana kotimaisessa oikeuskäytännössä.⁶¹ Muutosten merkitystä on syytä lyhyesti tarkastella sekä velkojan että rikoksesta epäillyn⁶² näkökulmasta. Velkojan näkökulmasta se, että kuultava henkilö velvoitetaan esimerkiksi konkurssitilanteessa vastaamaan konkurssivelkoja koskeviin kysymyksiin, on tärkeää saatavien kartoittamiseksi. Sillä, että kuultava vastaa esitettyihin kysymyksiin epärehellisesti, voi olla suurikin vaikutus velkoihin nähden. Myös vero- ja insolvenssiprosessien (lähinnä ulosotto ja konkurssi) toiminnan kannalta on oleellista, että velkojat voivat luottaa siihen, että he prosessin aikana saavat velalliselta tarvittavat tiedot ulosoton tai konkurssin toimittamisen kannalta. Voidaan jopa pohtia sitä, vaikeutuisiko luotonanto huomattavasti, jos itsekriminointisuoja laajennettaisiin suojelemaan velallista niin laajasti, että tämä voisi itsekriminointisuojan turvin valehdella ulosotto- tai konkurssiprosessin aikana vain ollakseen myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen. Toisaalta rikosprosessista tuttu oikeus olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen on perusteltua ulottaa myös hallintoprosessiin, jos on riski, että hallintoprosessissa tehdyn kuulemisen sisältöä voitaisiin käyttää myös rikosprosessissa. Selvää on se, että hallintoprosessissakin voidaan vedota itsekriminointisuojaan ja olla vastaamatta esitettyihin kysymyksiin.⁶³ *Huplin* esiin nostama ongelma koskeekin sitä tilannetta, että kuultava ei ole tyytynyt pelkästään vaikenemaan itsekriminointisuojaan vedoten, vaan on sen sijaan valehdellut kuulemisessa ollakseen myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen.⁶⁴

Estääkseen tiedonantovelvollisena annettujen tietojen käyttämisen rikosprosessissa, lainsäätäjät on kehittänyt niin kutsutun palomuurimallin, jolla pyritään estämään se, että rikosprosessin

---

⁶⁰ KKO 2009:80 sekä *Hupli* 2019, s. 141.

⁶¹ Aiemmasta oikeuskäytännöstä katso esim. KKO 2009:27, KKO 2002:122 ja KKO 2002:116.

⁶² Kuultavasta henkilöstä käytetään tässä kohtaa termiä rikoksesta syytetty, vaikka tosiasiaa henkilöä ei tässä kohtaa vielä välttämättä epäillä rikoksesta.

⁶³ Uuden HOL:n myötä tämä oikeus myös kirjattu hallintoprosessia koskien lakiin, HOL 69 § ja 70 §.

⁶⁴ *Hupli* 2017, s. 79 sekä *Hupli* 2019, s. 137–138.

ulkopuolisessa prosessissa ilmenneitä asioita voitaisiin käyttää mahdollisessa rikosprosessissa hyödyksi.⁶⁵ Palomuurimalli löytyy muun muassa ulosottokaaren (705/2007, UK) 3 luvun 73.1 §:n 2 kohdasta (ulosottomiehen luovutuskielto), 52 §:stä (ulosottovelallisen tiedonantovelvollisuus) sekä 91 §:stä (ulosottovelkojan kielto tietojen hyödyntämisestä velallisen rikosoikeudelliseen vastuuseen saattamiseksi). Velallisen tiedonantovelvollisuus löytyy myös konkurssilain (120/2004, KL) 4 luvun 4 luvun 5 §:stä. Näiden pykälien tarkoituksena on mahdollistaa velallisen tiedonantovelvollisuus siten, ettei tiedonantovelvollisuuden nojalla saatuja tietoja voida käyttää rikosprosessissa velallisen syyllisyyden osoittamiseksi. Eroja konkurssilain ja ulosottokaaren välisissä palomuuereissa toki on. Ulosottokaaren mukaan velallisella ei ole valehtelu-oikeutta eikä vaikenemisoikeutta, kun taas konkurssilaki estää ainoastaan valehtelun.⁶⁶ Palomuurimalli turvaa kuultavan henkilön itsekriminointisuojaan estämättä velkojen tiedonsaantia ulosotossa tai konkurssissa. Vaikka UK:n ja KL:n eriaisteiset palomuurit saattavatkin tietyissä tilanteissa eriarvoistaa velallisia itsekriminointisuojaan osalta⁶⁷, on palomuurimalli melkein välttämätön, jos halutaan ottaa huomioon kahden rinnakkaisen prosessin itsekriminointisuoja ja tiedonantovelvollisuus.

Palomuurimallin lisäksi lainsäädännöstä löytyy muitakin välineitä tiedonantovelvollisuuden alaisena annettujen tietojen käytön estämiseen rikosprosessissa. Esimerkkinä voidaan antaa hyödyntämiskiello, joka on määritelty tarkemmin OK:ssa. Hyödyntämiskiello otettiin vuonna 2015 oikeudenkäymiskaareen, OK 17:25, ja sen tarkoituksena on estää lainvastaisesti hankitun todisteen hyödyntäminen oikeusprosessissa.⁶⁸ OK 17:25 k. 2 koskee erityisesti itsekriminointisuojaan vastaisesti hankittua todistetta.

Rikosprosessin kannalta olennaista on siis itsekriminointisuojaan kattavuus kaikessa lainkäyttöaineistossa, jota rikosprosessissa tullaan käyttämään. Hallintoprosessissakin on itsekriminointisuoja tullut kunnioitettua, että hallintotuomionistuimen antamaa päätöstä tai

---

⁶⁵ KKO 2015:6 sekä *Hupli* 2017, s. 78–79.

⁶⁶ Aiheesta lisää katso *Hupli* 2017, s. 79–80.

⁶⁷ Toisaalta voidaan myös pohtia sitä, kuuluuko valehtelevä itsekriminointisuojaan? Tätä aihetta on käsitellyt muun muassa *Hupli* artikkeleissaan ”Would I lie to you? Valehtelu itsekriminointisuojaan erityisongelmana” sekä ”Self-Incrimination Ten Years After Marttinen V. Finland”, katso *Hupli* 2017 ja *Hupli* 2019.

⁶⁸ *Frände et al.* 2017, s. 668. Korkein hallinto-oikeus on käsitellyt ratkaisussa KHO 2016:100 todisteen hyödyntämiskielloa. Kyse ei ollut itsekriminointisuojaan rikkomisesta, koska verovelvollisen saamat selvityspyynnöihin ei liittynyt uhkaa pakkokeinoista tai rangaistuksesta, KHO 2016:100 korkeimman hallinto-oikeuden perustelut ja *Koivuluoma et al.* 2020, s. 244.

lainkäyttöaineistoa voitaisiin hyödyntää myöhemmässä rikosprosessissa. Toisaalta hallintotuomioistuimen päätöstä, jossa henkilöllä on ollut tiedonantovelvollisuus asian selvittämiseksi, ei voida hyödyntää myöhemmässä rikosprosessissa. Tapauskohtaisesti on harkittava tarkasti, onko rikosprosessin vaatima itsekriminointisuoja täyttynyt aiemmassa prosessissa siinä määrin, että aiempaa lainkäyttömateriaalia pystytään käyttämään rikosprosessissa hyödyksi.

2.4 Osapuolten määräämistoimet, puoltamiset ja myöntämiset

Erikseen on tarkasteltava sitä, millainen merkitys rikosprosessissa on osapuolten hallintoprosessissa tekemillä määräämistoimilla. Osapuolten määräämistoimilla tarkoitetaan prosessioikeudessa myöntämistä tai tunnustusta ja määräämistoimet voivat sisältää esimerkiksi kannanottoja tiettyjen faktojen riidattomuudesta, laintulkinnan oikeellisuudesta tai vastapuolen vaatimusten aiheellisuudesta.⁶⁹ On hyvä erottaa toisistaan määräämistoimen oikeudellinen sitovuus sekä sen tosiasiallinen vaikutus. Riippumatta määräämistoimen oikeudellisesta sitovuudesta jälkimmäisessä oikeusprosessissa, voi määräämistoimella olla suuri tosiasiallinen vaikutus. Tämä vaikutus voi olla huomattavasti oikeudellista sitovuutta laajempi ja määräämistoimen merkitys lainkäyttölinjojen rajat ylittävä.⁷⁰ Tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että osapuolen kerran myönnettyä asian yhdessä prosessissa, ei hän voi seuraavassa prosessissa kiistää samaa asiaa menettämättä uskottavuuttaan.⁷¹ Täyttä varmuutta ei kuitenkaan ole siitä, kuinka usein tämänkaltaisten määräämistoimien merkitys jälkimmäisessä oikeusprosessissa tulee tutkittavaksi. Todennäköistä on, että oikeuskysymys, johon määräämistoimi liittyy, tulee selvitetyksi jo ensimmäisessä prosessissa. Jos siis ensimmäinen ratkaisu on oikeusvoimainen suhteessa jälkimmäiseen ratkaisuun, ei määräämistoimella todennäköisesti ole enää merkitystä jälkimmäisessä oikeusprosessissa aiemman ratkaisun oikeusvoiman vuoksi. Tähän syynä on se, etteivät kysymykset, joihin prosesseissa etsitään vastauksia, ole täysin samoja molemmissa prosesseissa, vaikka asiakokonaisuus olisi sama. Sen sijaan tilanteessa, jossa oikeuskysymys

---

⁶⁹ *Koulu* 2012, s. 325.

⁷⁰ *Koulu* 2012, s. 325–326.

⁷¹ *Koulu* 2012, s. 325–326.

on ensimmäisessä prosessissa jäänyt avoimeksi ja otettu uudelleen esille toisessa prosessissa, voi määräämistoimella olla hyvinkin merkitystä.⁷²

2.5 Näyttötaakka

Aiemman prosessin merkitystä arvioidessa on huomioitava myös eri prosesseissa vallitseva näyttötaakka ja näyttötaakkojen erilaisuudet. Rikosprosessissa syyttäjällä on velvollisuus esittää tarvittava näyttö eikä syytetyllä ole minkäänlaista velvollisuutta selvittää omaa syyllisyyttään.⁷³ Syyttäjällä on vastuu riittävän todistusaineiston hankkimisesta ja esittämisestä. Todistusaineiston on tuettava syytettä ja oltava olennaista syytteen toteennäyttämiseksi ja asian ratkaisemiseksi.⁷⁴ Sen sijaan hallintotuomioistuimessa esimerkiksi veroasiassa verovelvollisen on itse osallistuttava asian selvittämiseen hallintoprosessin yleisen selvittämisvelvollisuutta koskevan periaatteen mukaisesti.⁷⁵ Selvityksen antaminen hallintoprosessissa voidaan jakaa selvitysoikeuteen ja selvitysvelvollisuuteen. Oikeudenkäynnin osapuolilla, eli päätöksen tehneellä viranomaisella sekä asianosaisella on oikeus oma-aloitteisesti antaa selvitys asian ratkaisemiseksi, HOL 39.1 § sekä HOL 42 §.⁷⁶ Hallintotuomioistuimella on lisäksi velvollisuus myötävaikuttaa asian selvittämiseen ja tämän myötä tuomioistuimen on arvioitava, mitä selvitystä asiassa tarvitaan asian selvittämiseksi. Tämän myötä osapuolet voidaan myös velvoittaa antamaan tarvittava selvitys, saapumaan tuomioistuimeen kuultavaksi, esittämään tarpeelliset asiakirjat tuomioistuimelle sekä toimittamaan katselmus, HOL 38 §.⁷⁷ Käytännössä suurin vaikutus asiassa on rikosprosessissa tapahtunut muutos selvitysvelvollisuuden siirtymisestä täysin syyttäjän vastuulle. Toisin kuin hallintoprosessissa, rikosprosessissa tuomioistuimella ei nykyään ole velvollisuutta asian selvittämiseen ja näin ollen on syyttäjän

---

⁷² Katso lisää *Koulu* 2012, s. 326. Koulu on myös ottanut esille mielenkiintoisen kysymyksen siitä, kuinka suuressa osassa tapauksista on oikeastaan kysymys siitä, ettei olla tyytyväisiä ensimmäiseen päätökseen (esim. hallintopäätös koskien toimivaltaa tai perusteetonta etua) ja kuinka usein on kysymys sellaisista tapauksista, joissa kaksi erillistä oikeuskysymystä ratkaistaan eri tuomioistuimissa samaan asiakokonaisuuteen liittyen.

⁷³ Puhutaan myös akkusatorisesta prosessista, katso *Frände et al.* 2017, s. 64–65 sekä *Punavaara* 2019, s. 622.

⁷⁴ Asian selvitysvelvollisuutta on siirretty rikosprosessissa entistä enemmän tuomioistuimelta syyttäjälle ja täten syyttäjän näyttötaakka on entistä oleellisempi osa rikosprosessissa (ROL 6:5.2), katso lisää *Frände et al.* 2017, s. 711–713.

⁷⁵ Katso VML 26 § 4 mom. sekä *Punavaara* 2019, s. 622.

⁷⁶ *Mäenpää* 2019, s. 305.

⁷⁷ *Mäenpää* 2019, s. 305.

vastuulla harkita missä määrin aiempaa tuomiota voi tai kannattaa käyttää todisteena rikosprosessissa. Jos aiempi tuomio on oikeusvoimainen, on vastuu oikeusvoimaisen tuomion ottamisesta perustaksi myöhemmälle prosessille tuomioistuimen vastuulla.

3 OIKEUSVOIMA

3.1 Hallintotuomioistuimen päätöksen oikeusvoiman merkitys rikosprosessissa

Aiemman tuomion käytettävyyttä tarkasteltaessa yksi oleellisimmista kysymyksistä on hallintotuomioistuimen päätöksen oikeusvoima, eli miten aikaisempi tuomio on otettava huomioon uudessa prosessissa.⁷⁸ Oikeusvoima on Suomessa kirjattu lakiin ainoastaan OK 31 luvussa, jossa siinäkin oikeusvoima ilmenee ainoastaan välillisesti kirjoitetusta laista.⁷⁹ Vaikka oikeusvoima tälläkin hetkellä tosiasiaassa ilmenee OK 31 luvusta, voitaisiin oikeusvoiman kirjaamista lakiin vielä selvemmin harkita ottaen mallia esimerkiksi Ruotsista, jossa oikeusvoima on kirjattu lakiin.⁸⁰

Oikeusvoima voidaan jakaa positiiviseen ja negatiiviseen oikeusvoimaan.⁸¹ Positiivinen oikeusvoima tarkoittaa sitä, että myöhempi prosessi toteaa aiemman prosessin päätöksen voimassa olevana faktana, eikä aiemmassa tuomiossa päätettyjä asioita enää kyseenalaisteta uudessa prosessissa. Negatiivisella oikeusvoimalla tarkoitetaan sitä, ettei samaa asiaa voi ratkaista kahteen kertaan eli aiemmassa tuomiossa ratkaistuja oikeuskysymyksiä ei voida enää käsitellä uudessa prosessissa. Oikeusvoimalla katsotaan olevan myös objektiivinen ja subjektiivinen ulottuvuus.⁸² Positiivisen oikeusvoiman osalta voidaan asiaa käsitellä vielä

---

⁷⁸ Mantila on jakanut kysymyksen aiemman tuomion oikeusvoimasta kahteen osakysymykseen sen perusteella, onko käsiteltävänä oleva tuomioistuinratkaisu luonteeltaan esikysymys vai pääkysymys. Kysymyksen luonteella voi olla merkitystä oikeusvoimaa määriteltäessä. Katso *Mantila 2020*, s. 44–46.

⁷⁹ OK 31 luku käsittelee ylimääräistä muutoksenhakua siinä tilanteessa, että tuomio on jo saanut lainvoiman. Oikeusvoima ei sinänsä suoraan ilmene kappaleesta, mutta ylimääräisen muutoksenhaun edellytyksenä on, että tuomio on oikeus- ja lainvoimainen. Ilman oikeusvoimaa ei ylimääräinen muutoksenhaku toisin sanoen olisi tarpeellinen, koska tuomio ei olisi myöhemmässä oikeudenkäynnissä sitova.

⁸⁰ Pohjoismaista oikeusvertailua tehdessä voidaan havaita, että esimerkiksi Ruotsissa oikeusvoimasta säädetään laissa, katso esimerkiksi Rättegångsbalk (RB) 17:11. Myös Norjassa oikeusvoimasta on säädetty siviiliprosessin osalta laissa, katso *Tvistemålsloven* 1:3 ja 19:15. Katso myös *Mantila 2020*, s. 22–23.

⁸¹ Katso esim. *Jokela 2008*, s.655, *Punavaara 2019*, s. 622, *Frände et al 2017*, s. 115–116 ja 767–768 sekä *Tolvanen, 2014*, s. 216.

⁸² *Mantila 2020*, s. 20.

kolmen erillisen kysymyksen kautta: ratkaisujen oikeusvoimakelpoisuus, eli mitkä ratkaisut voivat ylipäätään olla oikeusvoimakelpoisia, oikeusvoiman objektiivinen ulottuvuus, eli kuinka laajasti ratkaisu on asiallisesti sitova sekä oikeusvoiman subjektiivinen ulottuvuus, eli keitä ratkaisu sitoo.⁸³

Vallitseva pääsääntö on, että tuomion saatua positiivisen oikeusvoiman, voidaan tuomiota käyttää sellaisenaan perusteena myöhemmässä päätöksessä.⁸⁴ Yleisesti ottaen positiivinen oikeusvoima voi ulottua sekä prosessilajin sisäisiin että prosessilajien välisiin tilanteisiin. Prosessilajien välisissä tilanteissa oikeusvoima ei kuitenkaan ole ehdoton. Yleisimmin prosessilajien välisestä oikeusvoimasta on kirjoitettu rikos- ja riitaprosessien välisistä tilanteista. Sen sijaan hallinto- ja rikosprosessien välisestä oikeusvoimasta ei perinteisesti ole kirjoitettu paljon.⁸⁵ Ongelmaan on kuitenkin tunnut havahtuvan paremmin viime vuosien aikana ja oikeuskirjallisuudessa oikeusvoimavaikutuksesta hallinto- ja rikosprosessin välillä on kirjoitettu enenevässä määrin.

Suomessa vallitseva näkökanta on, ettei rikosprosessilla ole positiivista oikeusvoimaa.⁸⁶ Tämä näkemys ei kuitenkaan ole ehdoton, vaan vastakkaisiakin näkökulmia asiaan on esitetty.⁸⁷ Positiivisen oikeusvoiman katsotaan syntyvän ainoastaan siviiliprosessissa, jossa aiempaa tuomiota voidaan pitää perustana myöhemmälle prosessille.⁸⁸ Tällaista perustetta ei rikosprosessissa kuitenkaan katsota voivan syntyä ja näin ollen rikosprosessin oikeusvoima keskittyykin ainoastaan tuomion negatiiviseen oikeusvoimaan eli *res judicata*-sääntöön.⁸⁹ On hyvä huomata, että hallintoprosessissa oikeusvoima voi olla ainoastaan hallintotuomioistuinratkaisun lopputuloksella eli päätöslauselmalla. Muilta osin tuomion sisältö ja perustelut, kuten myös hallinnollisten viranomaisten, pois lukien

---

⁸³ *Jokela*, 2008, s. 655–666.

⁸⁴ *Jokela* 2008, s. 655 ja *Tolvanen* 2014, s. 216.

⁸⁵ *Tolvanen* 2014, s. 216.

⁸⁶ *Frände et al.* 2017, s. 768 sekä *Jokela* 2008, s. 662.

⁸⁷ Katso esim. *Jokela* 2008, s. 662–663.

⁸⁸ Esimerkiksi *Mantila* 2020, s. 20.

⁸⁹ *Frände et al.* 2020, s. 792.

hallintotuomioistuinten, päätökset, voivat saada ainoastaan todistusvaikutuksen rikosprosessissa.⁹⁰

Perusteluna oikeusvoiman puuttumiselle rikosprosessista on annettu se, ettei aiempaa prosessia voida asettaa perusteeksi myöhemmälle rikosprosessille. Jokainen prosessi perustuu syyttömyysolettamaan ja se, että henkilö on aiemmassa prosessissa syyllistynyt rikokseen tai samassa asiakokonaisuudessa toinen henkilö on tuomittu syylliseksi, ei voi olla peruste sille, että myöhemmässä rikosprosessissa henkilö todettaisiin syylliseksi. Oikeuskirjallisuudessa ei kuitenkaan olla täysin yksimielisiä siitä, etteikö rikostuomiolla voisi olla positiivista oikeusvoimaa. Viime aikoina osa tutkijoista on poikennut tästä tiukasta tulkinnasta ja on esitetty tulkintoja, joiden mukaan rikosprosessilla tietyissä tilanteissa voitaisiin katsoa olevan positiivinen oikeusvoima.⁹¹ Osa tutkijoista on sitä mieltä, että positiivinen oikeusvoima voisi esimerkiksi olla riippuvainen siitä, kuinka tarkkaan tietty oikeuskysymys on aiemmassa prosessissa käsitelty.⁹² Täten esimerkiksi vähäisten rikosten osalta oikeusvoimaa ei välttämättä olisi, tai se ainakin olisi kapeampi, jos asia olisi käsitelty summaarisessa käsittelyssä. Tällöin esimerkiksi syyllisyyskysymys voitaisiin käsitellä toistamiseen myöhemmässä prosessissa sillä perusteella, ettei syyllisyyskysymyksen käsittely ollut aiemmassa prosessissa tarpeeksi perusteellista positiivisen oikeusvoiman syntymiseen.⁹³ Jos oikeuskysymys taas olisi tutkittu tarpeeksi laajasti, voisi oikeusvoima ulottua sen osalta myöhempään oikeusprosessiin. Esimerkiksi Jokela on nostanut esille ajatuksen siitä, että oikeusvoima määräytyisi sen perusteella, kuinka perusteellisesti asiaa on aiemmassa oikeusprosessissa käsitelty.⁹⁴ Myös Tolvanen on käsitellyt oikeusvoiman määräytymistä asian käsittelyn laajuuden perusteella koskien erityisesti liikenne rikoksia.⁹⁵ Liikenne rikokset, kuten ylinopeudesta annettu rikesakko, käsitellään normaalisti summaarisessa prosessissa ja prosessin suppeudesta johtuen

---

⁹⁰ Jokela 2008, s. 662–665.

⁹¹ Katso esimerkiksi Jokela 2008 ja Tolvanen 2014.

⁹² Jokela 2008, s. 662–663.

⁹³ Jokela 2008, s. 662–663.

⁹⁴ Jokela 2008, s. 662–663.

⁹⁵ Tolvasen pohdinta on keskittynyt rikosprosessin merkitykseen myöhemmässä hallintoprosessissa. Tolvasella on kuitenkin paljon hyvää pohdintaa laajemminkin oikeusvoiman merkityksestä prosessirajat ylittävissä tapauksissa. Tolvanen 2014, s. 218–219.

rikosprosessissa annetun päätöksen oikeusvoima ei välttämättä ulotu hallintoprosessin puolelle.⁹⁶ Tolvasen mukaan oikeusvoima määräytyy siis aina tuomiosta riippuen, eli tapauskohtaisesti on tehtävä harkintaa sen perusteella, kuinka laajasti asiaa on tutkittu aiemmassa prosessissa.⁹⁷ Kirjallisen menettelyn oikeusvoima voidaan arvioida samalla tavalla kuin suullinen prosessi ja kirjalliselle prosessille voidaan antaa yhtäläinen merkitys myöhemmässä prosessissa, jos syyllisyyskysymys on tutkittu tarpeeksi perusteellisesti. Tolvanen oli kuitenkin tulkinnassaan varovainen tämän suhteen ja tämä on hyvä huomioida asiasta tehdyissä jatkotulkinnoissa.⁹⁸

Ongelma oikeusvoiman tulkinnan kanssa kietoutuu suurimmalta osin siihen, ettei oikeusvoimaa ole kirjattu kirjoitettuun lakiin tarpeeksi selkeästi. Tästä syystä oikeusvoimaa on tulkittava lähtökohtaisesti oikeuskäytännön ja oikeuskirjallisuuden perusteella. Mielestäni voidaan kuitenkin todeta, ettei oikeusvoiman kirjaaminen lakiin nykyistä selkeämmin välttämättä helpottaisi oikeusvoiman tulkintaa, vaan luultavasti oikeusvoimaa tulisi silti tulkita samalla tavoin tapauskohtaisesti kuin tämänhetkisen lainsäädännön perusteella jo tehdään. Toki oikeusvoimaisen ratkaisun asema on vahvempi verrattuna ratkaisun todistusvaikutukseen ja ratkaisun tulkinta myöhemmässä rikosprosessissa jäisi suurimmalta osin pois, kun oikeusvoimainen tuomio tai päätös olisi sellaisenaan otettava myöhemmän prosessin lähtökohdaksi. Silti tulkitsisin, ettei oikeusvoima toisi rikosprosessiin paljon lisähyötyä verrattuna nykyiseen tilaan. Huomioitava on sekin, että vaikka ratkaisun oikeusvoima ulottuisi rikosprosessiin, koskisi oikeusvoima ainoastaan tuomion tai päätöksen lopputulosta. Muilta osin, eli esimerkiksi ratkaisun perustelut ja asiantuntijalausunnot, olisi ratkaisua silti käytettävä todisteena eli ratkaisun sisällön merkitys ei muuttuisi nykyisestä.⁹⁹

Laajimman konsensuksen oikeusvoiman ulottuvuudesta prosessilajien välillä vaikuttaa saaneen tulkinta, jonka perusteella oikeusvoimaa ei voida antaa yhtenäisesti kaikille prosessilajin päätöksille tai kieltää kaikilta päätöksiltä yhtenäisesti, vaan oikeusvoima voidaan antaa tuomioistuimen tuomioille, jotka perustuvat tarpeeksi tarkkaan oikeuskysymyksen

---

⁹⁶ Katso lisää *Tolvanen* 2014, s. 217–219.

⁹⁷ *Tolvanen* 2014, s. 219

⁹⁸ *Tolvanen* 2014, s. 219

⁹⁹ Vastakkaisen näkökulman on ottanut Mantila, joka on argumentoinut sen puolesta, että oikeusvoima lisättäisiin lainsäädäntöön, katso *Mantila* 2020, s. 297–300.

tutkimukseen.¹⁰⁰ Oikeusvoiman laajuutta määritettäessä olennaista on siis oikeusprosessin laatu sekä mahdollisesti tuomioistuinkäsittelyä edeltäneen esitutinnan laatu, ei niinkään prosessilaji. Tämän tulkinnan perusteella hallintotuomioistuimen päätöksellä voi rikosprosessissa olla oikeusvoima, jos oikeuskysymys, jota rikosprosessissa käsitellään, on tarpeeksi hyvin tutkittu jo hallintoprosessissa.¹⁰¹ Hallintoprosessin pääsääntöisesti kirjallinen muoto ei vaikuttaisi olevan ehdoton este oikeusvoimalle. Hallintotuomioistuimen päätöksestä kuitenkin ainoastaan päätöksen lopputuloksella on oikeusvoima ja muilta osin tuomiolle ei Jokelan tulkinnan mukaan voitaisi antaa kuin enintään todistusvoima myöhemmässä rikosprosessissa.¹⁰² Toisiko siis oikeusvoiman kirjaaminen lakiin lisäarvoa tuomion tulkinnalle myöhemmässä prosessissa? Tämän ratkaisemiseksi on ensin tarkasteltava todistusvaikutuksen ja oikeusvoiman eroja ja tämän avulla selvitettävä, olisiko oikeusvoimasta todella lisähyötyä verrattuna todistusv, joka aiemmalla tuomiolla tällä hetkellä on.

3.2 Oikeusvoima hallintoprosessissa

Oikeusvoiman tulkinta hallintoprosessissa eroaa jokseenkin sen tulkinnasta muissa prosessilajeissa. Tulkinnan eroavaisuuksia eri prosesseissa on tarkasteltava lähemmin. Oikeusvoiman käsite ei välttämättä ole yhtä selvärajainen hallintoprosessissa kuin rikosprosessissa. Tällä voi olla merkitystä siihen, millainen merkitys hallintotuomioistuimen ratkaisulle voidaan rikosprosessissa antaa.¹⁰³ Jo terminologiassa on eroja: siinä missä muualla prosessioikeudessa puhutaan positiivisesta ja negatiivisesta oikeusvoimasta, kutsutaan niitä hallintoprosessissa sitovuudeksi ja pysyvyudeksi.¹⁰⁴ Sitovuuden ja pysyvyyden merkitykset ovat kuitenkin yhteneväiset positiivisen ja negatiivisen oikeusvoiman merkitysten kanssa.¹⁰⁵ Hallintoprosessissa, kuten myös siviili- ja rikosprosessissa, tuomioistuimen päätöksen pysyvyys on oikeusturvan ja oikeusvarmuuden kannalta olennaista. Tuomion pysyvyydellä

---

¹⁰⁰ Esimerkiksi Jokela 2008, s. 662–665, Tolvanen 2014, s. 219.

¹⁰¹ Jokela 2008, s. 665.

¹⁰² Jokela 2008, s. 665.

¹⁰³ Punavaara 2019, s. 620.

¹⁰⁴ Mantila 2020, s. 25.

¹⁰⁵ Vertaa pysyvyyden ja sitovuuden sisältöä kirjassa Mäenpää 2007, s. 579 positiivisen ja negatiivisen oikeusvoiman sisältöön.

varmistetaan se, että tuomioistuimen kerran ratkaisemaa asiaa ei voida ottaa uudelleen käsittelyyn lopullisen päätöksen antamisen jälkeen.¹⁰⁶ Pysyvyyttä rajoitetaan tietyissä määrin kuitenkin oikeusjärjestelmässä ylimääräisen muutoksenhaun kanavilla, joiden avulla lopulliseen päätökseen voidaan hakea tietyissä tilanteissa vielä muutosta.¹⁰⁷

Hallintopäätöksiä koskevat prosessilajin sisällä myös sitovuuden ja pysyvyyden vaatimukset, vaikkakin esimerkiksi sitovan hallintopäätöksen tekeminen ei estä sitä, että esimerkiksi negatiivisen hallintopäätöksen saanut henkilö ei myöhemmin voisi hakea samaa etuutta uudelleen ja saada tällöin hallintopäätöstä, jolla hänelle myönnetään tietty etu. Näissä tapauksissa sitovuus ei ole kohdistunut tähän aiempaan, negatiiviseen päätökseen.¹⁰⁸ Hallintopäätöstä ei kuitenkaan voida rinnastaa hallintuomioistuimen päätökseen eikä hallintopäätöksen merkitys prosessilajit ylittävissä tilanteissa tästä syystä myöskään ole rinnastettavissa tuomion merkitykseen. Hallintopäätöksellä ei voi olla oikeusvoimaa rikosprosessissa, vaan yleensä hallintopäätöksellä on todistusvaikutus rikosprosessissa. Tällöinkin todistusvaikutus kohdistuu ainoastaan hallintopäätöksen lopputulokseen.¹⁰⁹ Hallintopäätöksen oikeusvoimalla ei myöskään todellisuudessa ole sen suurempaa merkitystä rikosprosessin kannalta, vaan ainoastaan hallintoviranomaisen päätöksellä, jos päätös itsessään voi vaikuttaa rikosprosessin aineelliseen sisältöön. Oikeusvoima tulee kyseeseen vasta, jos hallintopäätöstä koskevassa asiassa on olemassa hallintotuomioistuimen päätös.¹¹⁰

3.3 Oikeusvoima muissa Pohjoismaissa

Toisin kuin Suomessa, on muissa Pohjoismaissa oikeusvoima kirjattu lakiin. Ruotsin Rättegångsbalkenin (RB) 17:11 1. ja 3. momentin mukaan ”Dom äge, sedan tid för talan utgått, rättskraft, såvitt därigenom avgjorts den sak, varom talan väckts. (...) Ej må fråga, som sålunda avgjorts, ånyo upptagas till prövning”. Vapaasti käännettynä säädöksen mukaan oikeusvoima saadaan siis tuomion tullessa lainvoimaiseksi, jos tuomioissa on ratkaistu asia, jonka perusteella

---

¹⁰⁶ *Mäenpää* 2007, s. 579.

¹⁰⁷ Ylimääräisestä muutoksenhausta hallintoprosessissa katso esimerkiksi *Mäenpää* 2007, s. 579–580 ja 596–620 sekä muutoksenhaku siviili- ja rikosprosessissa *Frände et al.* 2017, s. 1205.

¹⁰⁸ *Mäenpää* 2007, s. 581.

¹⁰⁹ *Jokela* 2008, s. 665.

¹¹⁰ Katso tarkemmin pohdintaa hallintopäätöksen merkityksestä rikosprosessissa, *Mantila* 2020, s. 26–27.

kanne nostettiin ja tuomiossa käsiteltyä oikeuskysymystä ei saa ottaa uudelleen käsiteltäväksi. Pykälä sisältää siis sekä positiivisen että negatiivisen oikeusvoiman sääntelyn. Pykälällä säännellään erityisesti siviiliprosessia koskevaa oikeusvoimaa. Sen sijaan RB 30:9 1 st. sääntelee ainoastaan oikeusvoimaa rikosprosessissa.¹¹¹ Pykälän mukaan ”Sedan tid för talan mot dom utgått, må ej fråga om ansvar å den tilltalade för gärning, som genom domen prövats, ånyo upptagas.” Huomiota on näiden kahden oikeusvoimasäädöksen välillä kiinnitettävä siihen, että RB 30:9 1 st. antaa osittain jopa laajemman oikeusvoiman kuin RB 17:11. Tämä johtuu RB 30:9 sanamuodosta, jonka perusteella samasta teosta, ”samma gärning”, voidaan henkilö tuomita vain kertaalleen. Tämä suoja annetaan syytetyille kaikkia niitä vastaan, jotka syytteen voisivat nostaa. Subjektiivinen oikeusvoima on siis tämän perusteella Ruotsissa RB 17:11 mukaan laajempi rikosprosessissa kuin siviiliprosessissa.¹¹²

Oikeusvoiman kirjaamisen osalta Suomen lainsäädäntö poikkeaa Ruotsin lainsäädännöstä. On myös mielenkiintoista huomata, että Ruotsissa oikeusvoima on laajempi rikosprosessissa kuin siviiliprosessissa, mikä on täysin päinvastainen tilanne kuin Suomessa. Kysymys oikeusvoiman ulottuvuudesta prosessirajojen yli ei Ruotsissakaan ole täysin selvää, mutta pääsäännön mukaan oikeusvoima rajoittuu vain tuomion antavan tuomioistuimen asialliseen ulottuvuuteen, ”det beslutande organets sakliga behörighet”.¹¹³ Pääsäännön mukaan oikeusvoima ei siis Ruotsissa olisi prosessirajat ylittävää, eikä esimerkiksi hallintotuomioistuimen päätöksellä olisi oikeusvoimaa rikosprosessissa. Ekelöf myös toteaa, ettei aiempi veropäätös muodosta estettä myöhemmälle rikosprosessille.¹¹⁴

3.4 Johtopäätökset

Kuten havaittiin, on positiivinen oikeusvoima suomalaisessa rikosprosessissa edelleen vähintäänkin epävarmalla pohjalla. Perinteistä näkemystä siitä, ettei positiivista oikeusvoimaa

---

¹¹¹ Ekelöf et al. 2006, s. 240-241.

¹¹² Ekelöf et al. 2006, s. 244.

¹¹³ Ekelöf et al. 2006, s. 173.

¹¹⁴ On huomattava, että tämä koskee kuitenkin Ruotsin oikeustilaa vuonna 2006, katso Ekelöf et al. 2006, s. 173–174. Samankaltainen näkemys vallitsi myös Suomessa samoihin aikoihin ja EIT:n oikeuskäytäntö on sen jälkeen muuttunut useaan otteeseen. EIT:n oikeuskäytännöstä negatiivisen oikeusvoiman osalta katso tarkemmin kappale 4.

rikosprosessissa ole, on oikeuskirjallisuudessa jonkin verran pystytty horjuttamaan.¹¹⁵ Tilanteiden, joissa positiivisen oikeusvoiman voitaisiin katsoa ulottuvan myöhempään rikosprosessiin, voidaan katsoa olevan rajattuja eikä yhteneväistä sääntöä ole pystytty muodostamaan siitä, tarkalleen ottaen missä tilanteissa aiemman tuomion oikeusvoima ylettyisi myöhempään rikosprosessiin. Sen sijaan sellaisessakin oikeuskirjallisuudessa, jossa positiivisen oikeusvoiman voidaan katsoa olevan mahdollista rikosprosessissa, on todettu, että oikeusvoiman ulottuvuus jää tapauskohtaiseksi tulkinnaksi. Jos oikeusvoimaa katsotaan ylipäättään rikosprosessissa tietyssä tilanteessa olevan, on oikeusvoiman laajuus joka tapauksessa melko rajattu. Oikeusvoiman ulottuvuuden ollessa prosessilajien välisissä tulkintatilanteissa epäselvä, on vallitsevan tulkinnan mukaan oikeusvoiman oltava enemmän suppea kuin laaja.¹¹⁶ Korkeimmassa oikeudessa vallitseva näkökanta vaikuttaa myös tällä hetkellä tukevan perinteistä näkökantaa eli sitä, että aiempaa rikostuomiota voidaan myöhemmässä rikosprosessissa tarkastella todistusvaikutuksen kautta.¹¹⁷

Kuten todettu, on hallintotuomion merkitystä rikosprosessissa tutkittu huomattavasti vähemmän kuin siviilituomion merkitystä rikosprosessissa. Oikeusvoiman vaikutukset ja tulkinta siviiliprozessissa vaikuttavat kuitenkin nykyisellään eroavan jokseenkin oikeusvoimasta rikosprosessissa ja prosessilajien välisissä tilanteissa, kuten positiivisen oikeusvoiman tulkinnasta huomattiin. Tästä syystä suorat vertaukset siviiliprozessin oikeusvoiman ja muiden prosessilajien välillä eivät ole relevantteja tämän tutkimuksen kannalta ja voisivat tietyissä tilanteissa johtaa jopa väärään tulkintaan. Vaikuttaa siis siltä, että hallintoprozessista ja prosessilajien välisistä tilanteista tehdyille tutkimukselle on lisätarvetta.¹¹⁸

Oikeusvoimalle suurin tarve kaiken kaikkiaan vaikuttaa olevan myös prosessilajin sisäisissä tilanteissa, kun otetaan huomioon se, mitä oikeusvoima ylipäättään on ja mitä sillä halutaan saavuttaa. Oikeusvoiman tarkoituksena on estää saman asian ottaminen uudelleen käsittelyyn

---

¹¹⁵ Katso esim. *Jokela* 2008, s. 662–665.

¹¹⁶ *Mantila* 2020, s. 24.

¹¹⁷ Muun muassa KKO 2005:90, KKO 2011:58 sekä KKO 2014:72.

¹¹⁸ Tutkimus aiheesta vaikuttaa kuitenkin viime aikoina nostaneen päätään ja esimerkiksi Anu Mantilan väitöskirja viime vuodelta, *Mantila* 2020, on tuonut aihetta huomattavasti eteenpäin.

sen jälkeen, kun asia on tuomioistuimessa lopullisesti ratkaistu.¹¹⁹ Tuomioistuimissa oikeusvoima estää siis tehokkaasti saman aineellisen asian uudelleen käsittelyn. Tuomion oikeusvoima ei kuitenkaan estä saman asiakokonaisuuden käsittelyä toisessa tuomioistuimessa, jos kyse ei ole samasta aineellisesta oikeudesta.¹²⁰ Voidaanko siis todeta, ettei tuomion oikeusvoimalla loppujen lopuksi ole kovin suurta merkitystä prosessilajit ylittävissä tilanteissa? Kyllä ja ei. On totta, että valtaosassa tilanteista, joissa samaa asiakokonaisuutta käsitellään kahdessa eri oikeusprosessissa, käsitellään asiaa kahden eri oikeudenalan näkökulmasta, jolloin oikeuskysymykset prosesseissa useimmiten ovat erilaisia. Tästä syystä prosessit eivät ole toisiaan poissulkevia, eivätkä oikeusvoimakysymykset tällöin nouse ongelmaksi jälkimmäisessä prosessissa. Lisäksi rikosprosessin tuomitsemiskynnys on siviiliprosessia korkeampi ja aiemman siviilituomion tai hallintotuomioistuimen päätöksen oikeusvoimaan on myöhemmässä rikosprosessissa suhtauduttava varovaisesti.¹²¹

Esimerkkinä tilanteesta, jossa erityistä harkintaa on tehtävä sen suhteen, mitä materiaalia aiemmasta tuomiosta ylipäätään pystytään myöhemmässä prosessissa käyttämään, voidaan mainita sellaiset hallinto-oikeudelliset prosessit, joissa henkilö on velvoitettu antamaan tietoja hallintoprosessissa asian ratkaisemiseksi rangaistuksen uhalla. Tällaisesta tilanteesta voi olla kyse esimerkiksi veroilmoituksen yhteydessä tai virkamiesoikeudellisissa prosesseissa. On myös tilanteita, joissa hallinto- ja rikosprosessissa käsiteltävät oikeuskysymykset ovat niin samankaltaisia, että herää kysymys, onko prosesseissa kyse siinä määrin samasta asiasta, että negatiivisen oikeusvoiman estävä vaikutus tulisi kysymykseen. Näin voi olla esimerkiksi tietyissä vero-oikeudellisissa tilanteissa, joihin paneudumme jäljempänä tarkemmin.¹²²

---

¹¹⁹ Lopullisella ratkaisulla tarkoitetaan sitä, että asia on saanut lainvoiman. Tästä huolimatta asiaa voidaan vielä käsitellä ylimääräisessä muutoksenhaussa, mutta ylimääräinen muutoksenhaku ei vaikuta tuomion oikeusvoimaiseksi tai lainvoimaiseksi tulemiseen.

¹²⁰ *Mantila 2020*, s. 27.

¹²¹ *Mantila 2020*, s. 29.

¹²² Toisaalta esimerkiksi aiemmassa siviiliprosessissa ratkaistu kysymys omistusoikeudesta voidaan uudemman kotimaisen oikeuskirjallisuuden valossa ottaa huomioon myöhemmässä rikosprosessissa ilman, että omistusoikeutta enää käsiteltäisiin rikosprosessissa uudelleen. Tällöin omistusoikeus perustuu tuomioistuimen aiempaan ratkaisuun asiassa, *Mantila 2020*, s. 28. Erikseen on arvioitava sellaista tilannetta, jossa rikosprosessissa ratkaistava esikysymys koskee samaa asiaa, joka on jo ratkaistu aiemmassa siviiliprosessissa. Tämän osalta siviilituomion oikeusvoiman ei voida katsoa ulottuvan rikosprosessiin, vaan esikysymys voidaan ratkaista rikosprosessissa aiemmasta siviilituomiosta huolimatta, *Mantila 2020*, s. 29.

Oikeusvoiman rajoittuminen prosessilajin sisäisiin tilanteisiin ei kokonaan estä aiemman ratkaisun huomioon ottamista myöhemmässä rikosprosessissa. Sen sijaan ratkaisulle voidaan antaa todistusvaikutus. Ratkaisun sisältöä voidaan joka tapauksessa käyttää todisteena rikosprosessista ratkaisun oikeusvoimasta riippumatta. Ratkaisun käyttö todisteena tuo mukanaan lisätyötä tuomioistuimelle, kun tuomioistuimen on harkittava, voidaanko ratkaisua käyttää todisteena ja millä tavoin.

3.5 Ratkaisun todistusvaikutuksesta

Aikaisemman ratkaisun merkitys jälkimmäiseen prosessiin voidaan jakaa ratkaisun positiiviseen ja negatiiviseen oikeusvoimavaikutukseen sekä ratkaisun todistusvaikutukseen. Positiivisella oikeusvoimavaikutuksella tarkoitetaan ratkaisun ennakkoluonteisuutta eli sitä, että aiemman ratkaisun lopputulos on otettava uuden prosessin lähtökohdaksi.¹²³ Negatiivisella oikeusvaikutuksella taas tarkoitetaan sitä, että oikeusvoiman saanut ratkaisu estää ottamasta uudelleen käsittelyyn sellaista kannetta, joka on jo kertaalleen oikeusvoiman saaneessa ratkaisussa ratkaistu.¹²⁴

Todistusvaikutuksella tarkoitetaan ”tuomion sisällön merkitystä todisteena toisessa oikeudenkäynnissä”¹²⁵. Tuomion tai päätöksen todistusvaikutus voi muodostua oleelliseksi jälkimmäisessä prosessissa riippumatta prosessilajista.¹²⁶ Fränden mukaan erityisesti tuomion todistusvaikutus voi olla jopa laajempi kuin mitä todistusvaikutus tavallisesti on.¹²⁷ Ratkaisun merkitys voi siis olla yhtä suuri, oli ratkaisulla oikeusvoimaa suhteessa myöhempään prosessiin tai ainoastaan todistusvaikutus. Todistusvaikutuksen ja oikeusvoiman välillä on kuitenkin oleellinen ero, joka näiden vaikutuksia pohtiessa on hyvä ottaa huomioon. Oikeusvoimainen tuomio tai päätös on tuomioistuinta sitova ja oikeusvoiman saaneessa tuomiossa tai päätöksessä ratkaistuja oikeuskysymyksiä ei voida enää myöhemmin saman asian käsittelyssä ottaa uudelleen ratkaistavaksi eikä tuomiossa käsiteltyjä oikeustositseikkoja voi enää riitauttaa eikä

---

¹²³ Frände et al. 2017, s. 768.

¹²⁴ Frände et al. 2017, s. 767.

¹²⁵ Lappalainen ja Hupli kirjassa Frände et al. 2017, s. 768.

¹²⁶ Frände et al. 2017, s. 795.

¹²⁷ Frände 2009, s. 441.

näyttöä ottaa vastaan.¹²⁸ Ratkaisun käytettävyys on todisteena laajempi, sillä todisteena voidaan käyttää ratkaisun lopputuloksen lisäksi myös esimerkiksi tuomion perusteluja ja muuta aineistoa, kun taas oikeusvoimavaikutus koskee ainoastaan tuomion lopputulosta, tuomiolauselmassa määrättyä oikeusseurausta.¹²⁹ Todistusvoima perustuukin juuri ratkaisun sisällön käytettävyuteen.¹³⁰ Ratkaisun käyttö todistelussa on siis toisaalta paljon laajempaa. Aiemman ratkaisun käyttö todisteena myöhemmässä prosessissa tehostaa myös prosessia, kun aiemman ratkaisun sisältöä voidaan käyttää myöhemmässä prosessissa suoraan todisteena eikä samoja todisteita tarvitse esittää useampaan otteeseen. Muun muassa Punavaara on huomauttanut, että todistusvaikutuksen hyödyt voivatkin löytyä muualta kuin ratkaisun lopputuloksesta. Tällöin ratkaisussa annettua suullista todistelua voitaisiin käyttää tehokkaasti hyväksi jälkimmäisessä prosessissa sille annettavan todistusvaikutuksen kautta.¹³¹

Vaikka Frände keskittyykin lähinnä käsittelemään aiemman rikostuomion merkitystä uudessa rikosprosessissa, voidaan tarkastelua laajentaa koskemaan myös muun tyyppisiä aiempia prosesseja huomioiden eri prosessien erityispiirteet. Tilanteessa, jossa kyse on aiemman tuomion tai päätöksen todistusvaikutuksesta, todistusolettama siirtyy sille, joka kyseenalaistaa aiemman tuomion tai päätöksen oikeellisuuden.¹³² Tämä tulee erityisesti kyseeseen tilanteissa, joissa samassa asiakokonaisuudessa uudessa prosessissa tarkastellaan toista rikosta, esimerkiksi avunantoa rikokseen, kun rikoksen päätekijä on tuomittu jo aiemmin rikoksesta ja kyseisessä prosessissa kyseenalaistetaan rikoksesta aiemmin tuomitun teko. Tällaisessa tilanteessa todistustaakka on siis sillä henkilöllä, joka väittää, että aiempi tuomio on ollut väärä.¹³³

Aiemman ratkaisun osalta on erikseen otettava huomioon ratkaisun oikeusvoima- ja todistusvaikutus, sillä nämä voivat erota huomattavastikin toisistaan. Ratkaisun todistusvaikutus ei ole millään tavoin yhteydessä oikeusvoimaan, vaan todistusvaikutus voi olla

---

¹²⁸ *Mantila* 2020, s. 27.

¹²⁹ *Jokela* 2008, s. 665.

¹³⁰ *Hupli* 2007, s. 142.

¹³¹ *Punavaara* 2019, s. 621.

¹³² *Frände* 2009, s. 441.

¹³³ *Frände* 2009, s. 441.

suuri sellaisissakin tilanteissa, joissa aiemmalla tuomiolla ei ole oikeusvoimaa.¹³⁴ Myös korkein oikeus on ottanut kantaa aiemman tuomion todistusvaikutuksen arvioimiseen. Ennakkoratkaisussa KKO 2011:58 korkeimman oikeuden mukaan rikostuomion todistusvaikutusta myöhemmässä riita-asiassa voidaan yleensä pitää vahvana korkean näyttötaakan vuoksi, joka syyttäjällä rikosasiassa on.¹³⁵ Korkein oikeus totesi pitävänsä aiemman tuomion korkeaa todistusvaikutusta perusteltuna.¹³⁶ Korkein oikeus painotti ratkaisussaan sitä, että syyksi lukevan tuomion todistusvaikutus on lähtökohtaisesti vahva siksi, että syyttäjän todistustaakka rikosasiassa on niin korkea.¹³⁷ Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2011:58 koskikin lähinnä syyksi lukevaa tuomiota. Perustelu korkeasta todistusvaikutuksesta pätee kuitenkin ainoastaan sellaisiin rikosasioihin, joissa näyttötaakka todella on korkea ja näin ollen tuomion todistusvaikutus täytyy arvioida jokaisessa tapauksessa erikseen. Sen sijaan esimerkiksi kirjallisessa rikosprosessissa todistustaakka ei tosiasiallisesti välttämättä ole korkea, eikä korkeimman oikeuden ratkaisu koske tällaisia tilanteita. Vaikka korkeimman oikeuden kannanotto käsitteli nimenomaan rikostuomion todistusvaikutusta riita-asiassa eikä sääntöä voida suoraan käyttää hallintotuomioistuimen päätöksen todistusvaikutuksen arvioimiseen rikosasiassa, antaa korkeimman oikeuden ratkaisu kuitenkin tukea prosessilajien rajat ylittävien tilanteiden tulkinnalle.¹³⁸

Erikseen on syytä tutkia myös hylkäävän tuomion todistusvaikutusta. Jos syyksi lukevan tuomion todistusvaikutus on korkea syyttäjän korkean todistustaakan vuoksi, niin onko hylkäävän tuomion todistusvaikutus automaattisesti heikompi? Syyttäjän korkea todistustaakka ei tässä tilanteessa toimi perusteluna puolin eikä toisin, eli todistustaakan perusteella ei voida tehdä johtopäätöksiä mihinkään suuntaan, koska hylkäävässä tuomiossa ei välttämättä ole edes päästy tarkastelemaan todistusaineistoa. Todistustaakka ei siis voi toimia hylkäävässä tuomiossa todistusvaikutuksen mittarina. Kyse on ainoastaan siitä, ettei syyttäjän todistelu ollut

---

¹³⁴ Katso *Punavaara* 2019, s. 621. Punavaaran näkökulma oikeusvoimaan ja todistusvaikutukseen on päinvastainen tässä tekstissä käsiteltävään tilanteeseen, eli rikostuomion vaikutus hallintoprosessissa. Tämä eroavaisuus on otettava huomioon Punavaaran tulkintoja käsitellessä, muttei estä vertailua Punavaaran esittämään näkökantaan.

¹³⁵ Aiemman tuomion todistusvaikutuksesta katso myös KKO 2005:90 sekä KKO 2014:72.

¹³⁶ Katso KKO 2011:58, kohta 8. On huomioitava, että korkeimman oikeuden tulkinta koskee aiemman rikostuomion vaikutusta myöhemmässä riita-asian prosessissa.

¹³⁷ KKO 2011:58, kohta 8.

¹³⁸ Katso myös *Punavaara* 2019, s. 621.

riittävää syyksi lukemiseen. Tähän syynä voi olla joko se, että syyllisyydestä jäi riittävä epäily ja näyttökynnys ei ylittynyt tai että syyllisyytsväite jäi epäselväksi.¹³⁹

Tämän perusteella voidaan todeta, että rikostuomion todistusvaikutuksen vahvuus perustuu syyksi lukevissa tuomioissa rikosprosessin korkeaan näyttötaakkaan. Jotta hallintotuomioistuimen päätöksellä olisi mahdollisuudet yhtä vahvaan todistusvaikutukseen kuin rikostuomiolla, olisi hallintoprosessissa oltava vähintään yhtä korkea näyttötaakka kuin rikosprosessissa.¹⁴⁰ Siviiliprosessin osalta korkein oikeus totesi ratkaisussaan KKO 2011:58, ettei siviiliprosessin näyttötaakka ole yhtä korkea kuin rikosprosessin. Ottaen huomioon rikosprosessin korkean näyttötaakan verrattuna näyttötaakkaan muissa prosesseissa, voidaan todeta, ettei hallintotuomioistuimen päätöksen todistusvaikutus rikosprosessissa yleensä ole yhtä vahva kuin rikosprosessin todistusvaikutus muissa prosesseissa. Tällä ei kuitenkaan tarkoiteta sitä, etteikö todistusvaikutusta olisi olemassa tai etteikö se voisi olla erittäin tärkeä tietyiltä osin. Erityisesti perustelut, joita hallintotuomioistuin on tehnyt sekä oikeuskysymysten ratkaisut, jotka kuuluvat hallintotuomioistuimen toimialaan, voivat olla hyviä todisteita rikosprosessissa. Myös aiemman päätöksen lainkäyttöaineistoa voidaan käyttää myöhemmässä rikosprosessissa hyödyksi ja näin tehostaa rikosprosessin toteuttamista.

Vaikka oikeusvoimavaikutus ja todistusvaikutus eivät olekaan toisiaan poissulkevia ilmiöitä, on aiheen käsittely monin paikoin keskittynyt ilmiöiden vastakkainasetteluun. Todistusvaikutus on käytettävyydeltään paljon oikeusvoimaa laajempaa ja monilta osin täydentää ratkaisun käytettävyyttä niissä tilanteissa, joissa oikeusvoimaa ei ole. Sen takia keskustelun keskittyminen ratkaisun oikeusvoimaan saattaa jättää vajavaisen kuvan ratkaisun käytettävyydestä myöhemmässä prosessissa. Erityisesti rikosprosessissa positiivisen oikeusvoiman voimassaolo on edelleen epäselvää ja rajoittunutta ja tästä syystä todistusvaikutuksen merkitys on erityisen suuri rikosprosessissa. Korkeimman oikeuden todettua ratkaisukäytännössään tuomioiden todistusvaikutuksen olevan erityisen suuri verrattuna muuhun todisteluun¹⁴¹, ja koska samaa linjaa noudatellaan

---

¹³⁹ Syytteen hylkäämisen merkityksestä näytön arvioinnissa katso *Frände et al.* 2017, s. 734.

¹⁴⁰ Korkein oikeus tosin toteaa myös ratkaisussaan KKO 2011:58, ettei kaikilla rikostuomioilla ole yhtä vahvaa todistusvaikutusta, vaan ”vähäisissä rikosasioissa annettujen tuomioiden todistusvaikutusta voi kuitenkin olla syytä arvioida toisin”, KKO 2011:58, korkeimman oikeuden ratkaisun perustelut, kohta 8.

¹⁴¹ KKO 2011:58, kohta 8.

oikeuskirjallisuudessakin¹⁴², on nykytulkinnan valossa todettava, että hallintotuomioistuimen päätöksen merkitys on pääasiassa todisteena, ei oikeusvoimaisena ratkaisuna. Tätä ei kuitenkaan pidä tulkita aiemman ratkaisun merkitystä vähentävänä, vaan ratkaisun käytettävyys pysyy samana tai voi jopa nousta todisteena myöhemmässä rikosprosessissa verrattuna oikeusvoimaan. Hallintoprosessin ollessa enimmäkseen kirjallista, on aiemman prosessin sisältö helposti käytettävissä todisteena myöhemmässä rikosprosessissa. Vaikka viranomaisen ja yksityisen henkilön roolit ovatkin erilaiset hallintoprosessissa kuin rikosprosessissa, on esimerkiksi viranomaisen tekemälle selvitykselle ja viranomaisen antamalle lausunnolle annettava oma painoarvonsa. Näiden käyttö todisteina rikosprosessissa voi nopeuttaa ja tehostaa myöhempää rikosprosessia. Siinä missä hallintotuomioistuimen päätöksellä voi tietyissä tilanteissa olla oikeusvoimaa myöhemmässä rikosprosessissa, jos aiemmassa päätöksessä käsitelty oikeuskysymys on tarpeeksi perusteellisesti tutkittu, on aiemman päätöksen todistusvaikutus kiistaton.

Oikeusministeriön selvitystyö korkeimpien oikeuksien yhdistämismahdollisuuksista sisältää pohdintaa mahdollisen yhdistämisen tuomista eduista. Yksi korkeimman oikeuden omassa lausunnossaan mainitsema etu koskee juuri tehostamisen tuomia etuja. Jos esimerkiksi korkeimman oikeuden kokoonpanoon olisi mahdollista lisätä korkeimman hallinto-oikeuden tuomari, saattaisi hallinto- ja rikosprosessien yhdistäminen olla mahdollista ja näin ollen tehostaa toimintaa entisestään.¹⁴³ Tämä varmasti on totta ja korkeimpien oikeuksien toiminnan yhdistäminen selkeyttäisi varmasti monia tämänhetkisiä hallinto-, rikos- ja siviiliprosessien välisiä ristiriitatilanteita. Epäselvyydet ja esimerkiksi prosessilajien väliset ristiriidat eivät kuitenkaan alemmissa oikeuksissa korkeimpien oikeuksien yhdistämisellä katoaisi. Prosessilajien välisten ristiriitojen vähentämistä voidaan pitää kyseenalaisena ottaen huomioon sen, että rikos- ja siviiliprosessien välisiä ristiriitoja ei ole pystytty hävittämään yhdestä yhteisestä tuomioistuimesta huolimatta.

3.6 Hallinto-oikeudessa määrätty rangaistusluonteinen seuraamus

Hallinto-oikeudessa määrätyn seuraamuksen merkitystä tarkasteltaessa on tärkeää huomioida, millainen luonne hallinto-oikeudessa määrätyllä seuraamuksella on. Kuten jo

---

¹⁴² *Frände* 2009, s. 441.

¹⁴³ Lausunto korkeimpien oikeuksien yhteistyön kehittämistä koskevasta työryhmän mietinnöstä, OH 2020/171.

kaksoisrangaistavuuden kieltoa käsiteltäessä huomattiin, antoi EIT rangaistusluonteiselle seuraamukselle yhtäläisen merkityksen myös seuraamuksen ollessa hallinto-oikeuden antama pohdittaessa sitä, onko kahdessa prosessissa kyse samasta asiasta. Olennaista ne bis in idem-kieltoa tulkittaessa oli EIT:n Engel-kriteerien perusteella tulkinta siitä, olivatko molemmat seuraamukset rangaistusluonteisia. Rangaistusluonteinen seuraamus voi tuoda mukanaan hallintoprosessiin rikosoikeudellisia piirteitä ja näin kaventaa eroa rikos- ja hallintoprosessien välillä. Tietyt hallinnolliset seuraamukset, kuten ulkomaalaislain 179 §:ssä määritelty liikenteenharjoittajan seuraamusmaksu, voidaan jopa rinnastaa rikosoikeudelliseen seuraamukseen.¹⁴⁴ Tällaista hallintoprosessia, joka sisältää rikosprosessuaalisia vaatimuksia, on kutsuttu nimellä ”hallinnollinen rikosprosessi”¹⁴⁵. Hallinnollinen rikosprosessi voi rangaistusluonteisen seuraamuksen vuoksi sisältää rikosprosessista tuttuja vaatimuksia, kuten perustuslain 8 ja 21 § sisältämät vaatimukset.¹⁴⁶ Näin ollen hallinto-oikeuden antamalla rangaistusluonteisella seuraamuksella voi olla jopa rikosprosessin estävä vaikutus. Tästä syystä hallinto-oikeuden tuomion ja sen määräämän seuraamuksen merkitystä on tarkasteltava oikeastaan jo ennen rikosprosessin alkua.

4 NEGATIIVINEN OIKEUSVOIMA EUROOPPALAISEN OIKEUSKÄYTÄNNÖN VALOSSA

4.1 EIT ja oikeusvoimavaikutus

Negatiivista oikeusvoimaa koskevan oikeuskäytännön tarkastelu jäisi vajavaiseksi, jos tarkastelussa ei otettaisi huomioon negatiivisen oikeusvoiman käsittelyä Euroopan unionin tuomioistuimessa (EUT) ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimissa (EIT). Syy tähän on se, että rikosoikeuden eurooppalaistumisen myötä kansallisten tuomioistuinten on otettava huomioon EUT:n ja EIT:n oikeuskäytäntö. Vaikka ne bis in idem-sääntö keskittyy lähtökohtaisesti saman prosessilajin sisäisiin tilanteisiin, löytyy erityisesti EIT:n oikeuskäytännöstä pohdintaa hallinto- ja rikosprosessin välisistä tilanteista.¹⁴⁷ Ne bis in idem-sääntö on viime vuosina ollut laajassa

---

¹⁴⁴ Mäenpää 2007, s. 194.

¹⁴⁵ Mäenpää 2007, s. 194.

¹⁴⁶ Mäenpää 2007, s. 194.

¹⁴⁷ Mantila 2020, s. 22.

käsittelyssä eurooppalaisessa oikeuskirjallisuudessa siinä tapahtuneiden muutosten vuoksi.¹⁴⁸ Erityisesti EIT:n oikeuskäytännössä on käsitelty tilanteita, joissa hallintoprosessissa annettuja seuraamuksia sekä niiden mahdollista rikosoikeudellista luonnetta on tarkasteltu. EIT on ottanut kantaa erityisesti negatiivisen oikeusvoiman laajuuteen ja hallintoprosessin vaikutuksiin myöhemmässä rikosprosessissa negatiivisen oikeusvoiman näkökulmasta. Tästä syystä tarkastelu negatiivisen oikeusvoiman käsittelystä eurooppalaisesta näkökulmasta on tässä yhteydessä tarpeen. Hallinto- ja rikosprosessin välisen oikeusvoiman runsas käsittely EIT:ssä on johtanut KKO:n oikeuskäytännön muokkautumiseen EIT:n oikeuskäytännön mukaisesti. Kotimaisen lainkäytön jakautuminen hallinto- ja rikosprosessiin on aiheuttanut ongelmia ne bis in idem-kiellon tulkinnassa. Ne bis in idem-kiellon ulottuminen myös tiettyihin hallinnollisiin seuraamuksiin on aiheuttanut vaikeuksia kotimaisessa lainkäytössä, kun ne bis in idem-kielto on täytynyt ulottaa myös hallintoprosessiin rikosprosessin lisäksi.¹⁴⁹ Aiemmin vallinnut ajatus siitä, että samaa asiakokonaisuutta voidaan käsitellä sekä hallinto- että rikosprosessissa yhtä aikaa ja että molemmat prosessit voivat johtaa rinnakkaisiin seuraamuksiin, on uuden tulkinnan myötä kyseenalaistettu ja tulkintaa on jouduttu mukauttamaan EIT:n tulkinnan mukaiseksi.¹⁵⁰ Tämän vuoksi EIT:n oikeuskäytännön läpikäynti on oleellista kotimaisen hallinto- ja rikosprosessien välisen suhteen selvittämiseksi. Suurin merkitys EIT:n oikeuskäytännöllä on ollut Suomessa veroasioiden käsittelyssä, joiden osalta voi tietyissä tilanteissa nykytulkinnan mukaan hallintotuomioistuimen päätöksen perusteella syntyä negatiivinen oikeusvoima, joka sitoo tuomioistuinta myöhempien rikosprosessien osalta. Tätä käsitellään lisää jäljempänä EIT:n oikeuskäytännön läpikäymisen jälkeen.

Aiemman tuomion negatiivista oikeusvoimaa on käsitelty paitsi kotimaisessa oikeuskäytännössä, myös EIT:n toimesta laajalti ne bis in idem-kiellon kautta. Erityisesti veroasian käsittely sekä hallinto- että rikosprosessissa on kiinnittänyt EIT:n huomion.¹⁵¹ EIT

---

¹⁴⁸ *Helenius* 2019, s. 2.

¹⁴⁹ *Helenius* 2019, s. 2–3.

¹⁵⁰ *Helenius* 2019, s. 2–3.

¹⁵¹ EIT:n tulkintaa on kuitenkin käsitelty Pohjoismaissa eri tavoin. Ruotsi esimerkiksi katsoi tapauksen *Engel v. Alankomaat* jälkeen, ettei heidän verotusjärjestelmänsä, joka systeemiltään melko lailla vastaa Suomen järjestelmää, rikkonut ne bis in idem-kieltoa toisin kuin EIT oli tulkinnut. Katso Ruotsin korkeimman oikeuden ratkaisut B 2509-09 ja B 5498-09 sekä Ruotsin korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu 17.7.2009 tapauksessa 8133-08. Katso aiheesta myös *Hellsten* 2010, s. 527-528. Norjassa taas tulkittiin, että heidän aiempi järjestelmänsä,

on käsitellyt ne bis in idem-kieltoa kaksoisrangaistavuudesta useissa ratkaisuisaan, mutta ongelmana ovat pitkään olleet tulkinnassa tapahtuneet vaihtelut EIT:n oikeuskäytännössä.¹⁵² Ne bis in idem-kielto määritellään EIS:n 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa:

Kielto syyttää ja rangaista kahdesti

1. Ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti.
2. Edellisen kappaleen määräykset eivät estä ottamasta juttua uudelleen tutkittavaksi asianomaisen valtion lakien ja oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti, jos on näyttöä uusista tai vasta esiin tulleista tosiseikoista tai jos aiemmassa prosessissa on tapahtunut sellainen perustavaa laatua oleva virhe, joka voisi vaikuttaa lopputulokseen.
3. Tästä artiklasta ei saa poiketa yleissopimuksen 15 artiklan perusteella.

EIT:n tulkinnassa erityistä huomiota on annettu prosessien rikosoikeudelliselle luonteelle. Toisin sanoen kaksoisrangaistavuudesta voi EIT:n mukaan olla kyse silloin, jos molemmilla prosesseilla on rikosoikeudellinen luonne.¹⁵³ Euroopan ihmisoikeussopimusta tulkittaessa EIT on ottanut kannan, jonka mukaan aiemmalla ratkaisulla on oltava rikosoikeudellinen luonne, jotta kyse voisi olla kaksoisrangaistavuudesta.¹⁵⁴ Näin ollen esimerkiksi siviilioikeudelliset tai tietyt hallinto-oikeudelliset tuomiot eivät yleensä täytä tätä edellytystä. Mitä siis ovat sellaiset hallinto-oikeudelliset tuomiot, jotka voidaan tulkita rikosoikeudellisiksi? Voiko hallintotuomioistuimen tekemä ratkaisu ylipäätään olla rikosoikeudellinen? Heliuksen ja Hellstenin mukaan ratkaisu pitää olla myös annettu ”rikosoikeudellisen luonteen omaavassa

---

joka myötäili Ruotsin ja Suomen järjestelmää, rikkoi ne bis in idem-kieltoa EIT:n Engel v. Alankomaat mukaisen tulkinnan perusteella ja Norja on sittemmin muuttanut järjestelmäänsä siten, ettei samassa veroasiassa voi yhtäaikaisesti saada sekä hallinnollista että rikosoikeudellista seuraamusta. Katso aiheesta lisää A ja B v. Norja sekä Hellsten 2010.

¹⁵² Ne bis in idem-kiellon alkuperästä osana EU-oikeutta katso *Bockel* 2016, s. 14–16.

¹⁵³ *Hellsten* 2010, s. 528.

¹⁵⁴ Katso aiheesta myös *Hellsten* 2010, s. 528.

menettelyssä eli rikosoikeudenkäynnissä”¹⁵⁵. Kun otetaan huomioon Suomessa vallitseva näkökanta prosessijaosta, jonka perusteella rikosoikeudelliset asiat käsitellään yksinomaan rikosprosessissa, voidaan ymmärtää, miksi kaksoisrangaistavuuden edellytysten on Suomessa katsottu täyttyvän vasta vuoden 2010 oikeustapausten myötä.

EIT:n tulkinta *ne bis in idem*-säännöstä ei kuitenkaan ole pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna ollut kovin yhtenäistä, vaan tulkinta on muuttunut ajan myötä useaan otteeseen. Ratkaisussaan *Engel et al. v. Alankomaat* EIT määritteli ensimmäistä kertaa niin sanotut Engel-kriteerit, joiden perusteella kurinpidolliset ja hallinnolliset toimenpiteet eroteltiin rikosoikeudellisista toimenpiteistä.¹⁵⁶ Engel-kriteerit sisälsivät kolme kriteeriä, joiden perusteella toimenpiteitä arvioitiin: normin (todellinen) luonne, seuraamuksen luonne sekä ankaruus. Lähtökohtana on aina normin luokittelu kansallisen oikeuden mukaan.¹⁵⁷ Kriteerit ovat toisistaan irrallisia ja vaihtoehtoisia, eli toimenpiteen voidaan katsoa olevan rikosoikeudellinen jo yhden kriteerin täytyessä.¹⁵⁸

EIT on 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa hakenut oikeaa tulkintaa *ne bis in idem*-säännöstä huomattavan paljon ja merkille pantavaa on erilaisten ratkaisujen kirjo, mikä aiheesta EIT:n oikeuskäytännöstä löytyy. Esimerkiksi 2000-luvun vaihteen paikkeilla EIT:n ratkaisukäytännöstä löytyy muutaman vuoden ajanjakso, jona tulkintakäytäntö vaihteli huomattavan paljon. Ratkaisussa *Gradinger v. Itävalta* EIT keskittyi siihen, liittyivätkö *Gradinger*in saamat kaksi seuraamusta samaan tekoon.¹⁵⁹ Myöhemmin EIT kuitenkin totesi ratkaisussaan *Oliveira v. Sveitsi*, että kyseisessä tapauksessa saman teon seurauksena oli mahdollista langettaa kaksi eri seuraamusta rikkomatta 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklaa.¹⁶⁰ Ratkaisussa *Franz Fischer v. Itävalta* EIT sen sijaan palasi samankaltaiseen tulkintaan kuin

---

¹⁵⁵ *Helenius – Hellsten* 2010, s. 116–117.

¹⁵⁶ Rikosoikeudellinen luonne eli alkuperäisessä muodossa ”criminal charge”, *Engel et al. v. Alankomaat*, kohdat 80–85, katso myös *Hellsten* 2010, s. 530. Engel-kriteereitä vastaava tulkinta *ne bis in idem*-säännöstä löytyy myös Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkotapauksesta C-489/10, *Bonda*, EU:C:2012:319. Katso myös *Bockel* 2016, s. 40.

¹⁵⁷ *Hellsten* 2010, s. 530 sekä *Engel et al. v. Alankomaat*.

¹⁵⁸ *Grande Stevens et al. v. Italia*, kohta 94.

¹⁵⁹ *Gradinger v. Itävalta*, sekä *Rosanò* 2017, s. 48.

¹⁶⁰ *Oliveira v. Sveitsi*, kohta 27, katso myös *Rosanò* 2017, s. 48.

Gradinger v. Itävalta tapauksessa ja totesi, että vaikka aluksi voisi vaikuttaa siltä, että yksi teko voisi johtaa useampaan seuraukseen, on lähemmän tarkastelun seurauksena selvää, että samasta teosta voi seurata ainoastaan yksi seuraamus. EIT:n mukaan 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan sanamuoto on ymmärrettävä siten, ettei teosta voi seurata useampaa seuraamusta tai ettei teon perusteella voida aloittaa uutta prosessia ja rangaistusta.¹⁶¹

Näiden uusien kriteereiden valossa rikosoikeudenkäynnin arvioitiin 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan tarkoittamalla tavalla olevan suppeampi kuin mitä Engel-kriteereiden perusteella oli ollut. Vuonna 2009 EIT kuitenkin palasi aiempaan, laveampaan tulkintalinjaansa ja otti Engel-kriteerit uudelleen käyttöön.¹⁶² Tapauksessa Zolotukhin v. Venäjä EIT viittasi Engel-kriteereihin kriteereinä 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan sisältämää rikosoikeudenkäynnin termiä tulkittaessa.¹⁶³ EIT:n ratkaisu Zolotukhin-tapauksessa on yksi merkittävimpiä ne bis in idem-sääntöä koskevia ratkaisuja, ei vähiten sen vuoksi, että tuomioistuimen tulkinta vakiintui ainakin hetkellisesti ja loi väliaikaista oikeusvarmuutta ne bis in idem-säännön tulkintaan.¹⁶⁴

EUT:n oikeuskäytännöstä on ollut havaittavissa vastaavia ongelmia ne bis in idem-kiellon tulkinnassa, kuin mitä EIT:llä on ollut. Vuonna 2007 EUT julkaisi kaksi ratkaisua, Kretzinger sekä Kraaijenbrink, joissa tuomioistuin pohti, onko saman asian käsittely ja samasta asiasta kahdessa eri jäsenvaltiossa tuomitseminen ollut Schengenin sopimuksen 54 artiklan vastaista.¹⁶⁵ Schengenin sopimuksen 54 artikla sisältää kaksoisrangaistavuuden kiellon. Erona EIS:n ne bis in idem-kieltoon sekä EU:n perusoikeuskirjan sisältämään kaksoisrangaistavuuden kieltoon koskee Schengenin sopimuksen sisältämä kaksoisrangaistavuuden kielto ainoastaan rajat ylittäviä tilanteita.¹⁶⁶ Schengenin sopimuksen 54 artiklan kaksoisrangaistavuuden kielto estää toisin sanoen samasta asiasta rankaisemisen kahdessa eri valtiossa.

---

¹⁶¹ Franz Fischer v. Itävalta, kohta 25, sekä *Rosanò* 2017, s. 49.

¹⁶² *Hellsten* 2010, s. 530–531.

¹⁶³ Katso Zolotukhin v. Venäjä, kohta 53.

¹⁶⁴ EIT:n oikeuskäytännöstä Zolotukhin v. Venäjä tapauksen jälkeen katso esimerkiksi *Tomasović v. Kroatia*.

¹⁶⁵ Katso Eurojust, *The Principle of Ne Bis in Idem in Criminal Matters in the Case Law of the Court of Justice of the European Union*, sekä *Hellsten* 2010, s. 530–531. EUT:n ne bis in idem-säännön tulkinnasta ja tulkintavaihtelusta katso *Rosanò* 2017.

¹⁶⁶ *Helenius* 2019, s. 52–53.

Kuten EIT:n oikeuskäytännöstä on ollut havaittavissa, ei EIS:n 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan soveltaminen rikosoikeudessa ole aina yksiselitteistä. EIT:n vaihtelevat tulkintaratkaisut ovat aiheuttaneet haasteita myös kansallisille tuomioistuimille säännön tulkinnassa. Alati muuttuva tulkinta aiheuttaa vakavan riskin oikeusturvan toteutumiselle. Tilanteen kuviteltiin hetkellisesti vakiintuneen Zolotukhin v. Venäjä-ratkaisun jälkeen, mutta muutama vuosi Zolotukhin-ratkaisun jälkeen EIT tulkitsi sääntöä jälleen uudelleen ratkaisussa A ja B v. Norja. Engel-kriteerit toimivat hyvänä perustana harkinnalle siitä, onko kahdessa eri prosessissa kyse samasta asiasta siinä määrin, että jälkimmäinen prosessi rikkoo ne bis in idem-sääntöä. Kriteeristön edes jossain määrin vakiinnuttua, tulee EIS:n 7 lisäpöytäkirjan 4 artiklan tulkinta helpottumaan ja tämän tulisi heijastua myös kansalliseen oikeuskäytäntöön vakiintuneempaa oikeuskäytäntönä. EIT:n vaihtelevalla oikeuskäytännöllä on kuitenkin ollut huomattava merkitys niin Suomen kuin myös muiden Pohjoismaiden oikeuskäytäntöön erityisesti veroasioissa. Tästä syystä kysymys siitä, mitä tarkoitetaan termillä ”sama asia” ja seuraamuksen ”rikosoikeudellinen luonne” ei ole ollut aina täysin selvää.

4.2 Seuraamuksen rikosoikeudellinen luonne

EIT:n tarkastelussa yksi Suomen kannalta olennainen osa oli rajanveto rikosoikeudellisen ja kurinpidollisen seuraamuksen välillä. EIT antoi Engel-kriteerien sisältämää seuraamuksen luonnetta tarkasteltaessa painoarvoa sille, keihin seuraamus oli kohdistettu: mitä laajemmalle ihmisryhmälle seuraamus oli kohdistettu, sitä suurempi oli todennäköisyys, että seuraamus katsottiin rikosoikeudelliseksi eikä kurinpidolliseksi. Sen sijaan mitä tarkemmin ihmisryhmä, joille seuraamus annettiin, oli rajattu, esimerkiksi ainoastaan tietylle ammattikunnalle annettava seuraamus, sitä todennäköisemmin seuraamus voitiin luokitella kurinpidolliseksi.¹⁶⁷ Oleellista ei ole myöskään ainoastaan se, miten seuraamus on luokiteltu Suomessa, vaan EIT:n mukaan painoarvoa on annettava laajemmin luokittelulle Euroopassa. Esimerkiksi tapauksessa Öztürk v. Saksa EIT tuli siihen johtopäätökseen, että vaikka tapauksessa Saksassa seuraamus oli luokiteltu hallinto-oikeudelliseksi seuraamukseksi, tuli asiassa huomioida myös se, että suuressa osassa Eurooppaa kyseinen seuraamus on edelleen luokiteltu rikosoikeudelliseksi.¹⁶⁸ Tuomioistuin kiinnitti huomiota myös siihen, ettei tuomion tarkoituksena ollut kuitenkaan

---

¹⁶⁷ Bockel 2016, s. 40–41.

¹⁶⁸ Öztürk v. Saksa, kohta 53.

kyseenalaistaa Saksan viranomaisten toimintaa (eli seuraamuksen luokittelua hallinto-oikeudelliseksi tuomioistuimen työmäärän helpottamiseksi) eikä tuomio muuttanut seuraamuksen luonnetta kansallisella tasolla. Toisin sanoen kyseiset seuraamukset voidaan jatkossakin käsitellä hallinto-oikeudellisina seuraamuksina, vaikka niillä olisikin rikosoikeudellinen luonne.¹⁶⁹ EIT:n tapauksessa *Grande Stevens et al. v. Italia* EIT on myös todennut, että yksittäinen teko voidaan katsoa rikolliseksi myös silloin, jos se tulisi EIS:n näkökulmasta tulkita rikolliseksi toiminnaksi ja näin ollen seuraamuksen tulisi olla rikosoikeudellinen. Tämän lisäksi voitaisiin EIT:n mukaan asiassa aina harkita seuraamuksen rikosoikeudellista luonnetta myös Engel-kriteerien kautta ja täten saada tarkka vastaus sille, onko seuraamus rikosoikeudellinen vai ei.¹⁷⁰

EIT:n tulkinta kyseisissä ratkaisuissa jättää rikosoikeudellisen seuraamuksen tulkinnan kovin laaja-alaiseksi. Kyseisten ratkaisujen perusteella seuraamuksen luonne ei perustu ainoastaan Engel-kriteereihin, vaan vaihtoehtoisesti myös laajempaan tulkintaan siitä, mitkä seuraamukset voidaan tulkita rikosoikeudellisiksi EIS:n hengen mukaisesti. Lisäksi ongelmia tuottaa myös kolmas Engel-kriteeristä, seuraamuksen ankaruus, jolle ei vielä ole EIT:n käytännössä rajattu alarajaa. Näin ollen myös vähäiset rangaistukset voivat luoda *ne bis in idem*-vaikutuksen.¹⁷¹ Kolmannen kriteerin laajuus voidaan nähdä myös ongelmaksi Engel-kriteereiden kokonaisuuden kannalta, sillä seuraamuksen ankaruuden rajaamattomuus voi viedä pohjan toiselta kriteeriltä eli seuraamuksen luonteen arvioinnilta.¹⁷² Jos kriteerien mukaan rangaistuksen ankaruudella ei ole merkitystä, vaan kaikki rangaistukset voivat estää

---

¹⁶⁹ Katso *Öztürk v. Saksa*; Suomen osalta mielenkiintoista on hallinnollisia seuraamuksia tarkastellessa esimerkiksi Kiiskin vuonna 2011 tekemä tutkimus, jonka mukaan ”yli 90 % Suomen rikosoikeudellisesta tuomiovallasta käytetään tuomioistuinten ulkopuolella hallintoviranomaisen toimivaltuuksiin”, *Kiiski* 2011, s. 41. Kiiskin mukaan Suomessa on käytössä 419 rikoslain ulkopuolella säädettyä sakonuhkaista rikosta tai rikkomusta, joista ainoastaan murto-osa on nimetty rikoksiksi. Hallintoprosessissa käsiteltäviä asioita, joilla on rikosoikeudellinen seuraamus, on siis huomattava määrä. Kiiski kuitenkin on todennut, että hallinnolliset seuraamukset on suunniteltu täydentämään rikosoikeudellisia seuraamuksia eikä niiden kriminaalipoliittisia vaikutuksia ole erikseen tarkasteltu. Toisaalta on myös mielenkiintoista, ettei Kiiskin mukaan hallinnollisten seuraamusten suhdetta hallinto-oikeudellisiin oikeusperiaatteisiin ole tarkasteltu. Ongelmana tuntuu hallinnollisten seuraamusten sanktioiden, erityisesti maksuseuraamusten, osalta olevan, ettei lainsäätäjällä ole tarpeeksi syvällisesti pohtinut sanktioiden luonnetta rikos- tai hallinto-oikeudelliselta kannalta. *Kiiski* 2011, s. 3, 39–41.

¹⁷⁰ *Grande Stevens et al. v. Italia*, kohta 94.

¹⁷¹ Esimerkiksi *Ruotsalainen v. Suomi*. Katso lisää *Bockel* 2016, s. 41–42.

¹⁷² *Bockel* 2016, s. 41–42.

myöhemmän rikosprosessin, ei seuraamuksen luonteen arvioinnille jää ollenkaan tilaa, vaikka seuraamuksen luonteen arviointi on yksi Engel-kriteereistä.

Engel-kriteereiden heikkous vaikuttaa löytyvän Engel-kriteereiden juurilta eli EIT:n omasta oikeuskäytännöstä. Vaikka Engel-kriteerit ovatkin hyvä apuväline EIS:n 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan tulkintaan, on EIT:n oikeuskäytäntö ollut pitkään liian vaihtelevaa ja laaja-alaista luodakseen vankan tulkintakäytännön säännölle. EIT:n tulkintakäytäntöä tarkasteltaessa ei voida olla kiinnittämättä huomiota suuriin muutoksiin tulkinnassa, joita EIT teki ja edelleen tekee jopa muutaman vuoden välein ja tämän mahdollisiin haitallisiin vaikutuksiin eurooppalaisten oikeusturvassa. Voidaan jopa todeta, että aiempaa EIT:n oikeuskäytäntöä tarkastellessa on vaikea ennakoida EIT:n seuraavan *ne bis in idem*-sääntöä koskevan ennakkoratkaisun lopputulosta.

4.3 *Sama asia-termin tulkinta eurooppalaisessa kontekstissa*

Myöhemmän rikosprosessin kannalta on oleellista, ettei aiemman hallintotuomioistuimen päätöksen voida katsoa käsittelevän samaa asiaa ja näin ollen ulottavan negatiivista oikeusvoimaa myöhempään rikosprosessiin. EU:n sekä EN:n tasolla negatiivista oikeusvoimaa ja *ne bis in idem*-sääntöä tarkastellessa yksi oleellisimmista tarkastelun kohteista kulminoituu siihen, miten sama asia, *idem*, on tulkittu. Tulkinnan kannalta merkityksellinen virstapylväs on ollut EIT:n ratkaisu tapauksessa *Zolotukhin v. Venäjä*, jossa EIT aiemmasta oikeuskäytännöstä poiketen tulkitsi 7 lisäpöytäkirjan 4 artiklaa siten, että se estää samoihin tai suurimmalta osin samoihin tosiseikkoihin perustuvan uuden prosessin.¹⁷³

Tutkittaessa sitä, onko kahdessa prosessissa kyse samasta asiasta, voidaan Heleniuksen mukaan ottaa kaksi erilaista tulkintalinjaa. Tulkinnan lähtökohdaksi voidaan ottaa joko tosiasiallinen toiminta¹⁷⁴, *idem faktum*, tai rikoksen oikeudellinen luonne¹⁷⁵, *idem criminem*.¹⁷⁶ Saman asian

---

¹⁷³ EIT:n mukaan EIS:n 7. lisäpöytäkirjan 4 artikla on ymmärrettävä siten, että se estää myöhemmän prosessin, jos vireille tullut asia käsittelee samoja tai suurimmalta osin samoja asioita kuin aiempi prosessi, katso *Zolotukhin v. Venäjä*, kohta 82, sekä *Bockel* 2016, s. 40–41.

¹⁷⁴ Oma suomennos, alkup. ”de faktiska handlingar”, *Helenius* 2019, s. 223-224.

¹⁷⁵ Oma suomennos, alkup. ”den rättsliga karaktären av de brott som därmed aktualiseras”, *Helenius* 2019, s. 223–224.

¹⁷⁶ *Helenius* 2019, s. 223–224.

tulkinnan kannalta oleellinen ero on siinä, kumpi sisältö otetaan tulkinnan lähtökohdaksi. Jos samaa asiaa tulkitaan rikoksen oikeudellisen luonteen perusteella, eli sen perusteella mitä rikosnimikettä edellisessä prosessissa on käytetty, voi asia tulla uudestaan käsiteltäväksi eri rikosnimikkeellä.¹⁷⁷ Tätä ei voida pitää yksilön oikeusturvan kannalta ihanteellisena tilanteena ja yksilön kannalta olisikin parempi, jos samaa asiaa tulkitaan sen sijaan tosiasiallisen toiminnan perusteella. Tosiasiallisessa toiminnassa keskitytään siihen, onko molemmissa prosesseissa käsiteltävä rikos perustunut samaan tosiasialliseen toimintaan.¹⁷⁸ Tällaisella tulkinnalla yksilön oikeusturva on kaikista suurin. Sama asia voi myös tarkoittaa prosesseja, joissa samoihin tosiseikkoihin perustuvia rikoksia käsitellään, vaikka rikosnimikkeet tai näkökulma siihen, mikä osa teosta on ollut rikollista, eriäisivätkin prosesseissa.

EIT:n oikeuskäytännön osalta on jo todettu oikeuskäytännön vaihtelevuus viime vuosina. Sama asia-termin tulkinnan osalta oleellisimpia oikeustapauksia ennen Zolotukhin-ratkaisua ovat olleet EIT:n ratkaisut tapauksissa Gradinger v. Itävalta, Oliveira v. Sveitsi sekä Franz Fischer v. Itävalta. Ennen Zolotukhin v. Venäjä tapausta EIT:n tulkinnan lähtökohta kaikissa ratkaisuissa oli se, että sekä tosiasiallinen toiminta että rikoksen oikeudellinen luonne tuli molemmissa prosesseissa olla sama, jotta kyse oli kaksoisrangaistavuudesta *ne bis in idem*-säännön perusteella.¹⁷⁹ Zolotukhin-ratkaisun myötä tulkintaa samasta asiasta kuitenkin muutettiin tuomioistuimien todetessa *ne bis in idem*-säännön tarkoituksena olevan estää toinen prosessi, jos molemmat prosessit perustuvat ”identtisiin tosiasioihin tai tosiasioihin, jotka suurimmalta osin ovat samat”¹⁸⁰. EIS:n 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan sisältämä sama asia on Heleniuksen mukaan tulkittava tarkoittamaan sellaisia oikeustositseikkoja, jotka ovat identtisiä tai suuressa määrin samoja, jos tosiseikat koskevat samoja henkilöitä ja ovat ajallisesti ja paikallisesti erottamattomia.¹⁸¹ Saman asian tulkinta on siis siirtynyt tarkoittamasta samoja rikosnimikkeitä useammassa prosessissa tarkempaan tarkasteluun siitä, perustuvatko prosessit

---

¹⁷⁷ *Helenius* 2019, s. 224.

¹⁷⁸ *Helenius* 2019, s. 224–225.

¹⁷⁹ *Helenius* 2019, s. 229–230.

¹⁸⁰ Katso Zolotukhin v. Venäjä, kohdat 81–82, erityisesti kohdassa 82: ”...prohibiting the prosecution or trial of a second “offence” in so far as it arises from identical facts or facts which are substantially the same”.

¹⁸¹ *Helenius* 2019, s. 231. Saman asian tulkinta on tuottanut ongelmia myös EUT:n oikeuskäytännössä, katso esim. ratkaisut Kretzinger ja Kraaijenbrink. Ongelmana EUT:n tulkinnassa Schengenin sopimuksen 54 art. sisältämästä *ne bis in idem*-säännöstä on ainakin osittain jäsenmaiden erilainen suhtautuminen sääntöön. Sääntöä tulkitaan eri lailla myös eri oikeudenaloilla. Katso lisää EUT:n tulkinnasta *Helenius* 2019, s. 243–261 sekä *Rosanò* 2017.

samoihin oikeustositseikkoihin ja ovatko tosiseikat johdettavissa samaan konkreettiseen toimintaan.¹⁸² Samasta asiasta ei voida katsoa olevan kysymys myöskään silloin, jos tekijät eivät ole identtiset molemmissa tapauksissa. Esimerkiksi tilanteessa, jossa tekijä toisessa tapauksessa on ollut yksityinen henkilö ja toisessa sama henkilö on toiminut yrityksen edustajana ja näin ollen toiminut oikeudellisen henkilön edustajana, ei kyse ole enää samasta asiasta.¹⁸³

4.4 EIT:n linjanveto viime vuosina

Vuoden 2009 jälkeen EIT pysytteli pitkään Zolotukhin-ratkaisun mukaisessa tulkinnassa, eli Engel-kriteereitä mukailevassa tulkinnassaan. Kuitenkin vuonna 2016 EIT:ltä tuli uusi ratkaisu, A ja B v. Norja, jossa EIT käsitteli mahdollista kaksoisrangaistavuuden vaaraa verotus- ja rikosasioissa. A ja B v. Norja -tapauksessa oli kyse siitä, oliko A:lle ja B:lle aiemmin annetut veronkorotukset rikosoikeudellisiin seuraamuksiin verrattavia seuraamuksia ja siten estäisivät myöhemmän rikosoikeudellisen seuraamuksen samassa asiassa.¹⁸⁴ Norjan korkein oikeus oli tapauksessa tulkinnut tilannetta Zolotukhin v. Venäjä -ratkaisun mukaisesti ja sen perusteella korkein oikeus oli tullut siihen lopputulokseen, että veronkorotukset olivat ne bis in idem-säännön mukainen rikosoikeudelliseen seuraamukseen verrattavissa oleva seuraamus ja jälkimmäinen rikosprosessi oli ne bis in idem-säännön vastainen. EIT kuitenkin tulkitsi asiaa eri tavoin ja tuli siihen johtopäätökseen, että tietyissä tilanteissa kyse ei välttämättä ole kaksoisrangaistavuudesta, vaikka samaa asiaa käsiteltäisiinkin sekä hallinto- että rikosprosessissa.¹⁸⁵ On mielenkiintoista, että ratkaisussa Norjan korkein oikeus tulkitsi tapausta sillä hetkellä voimassa olleen EIT:n oikeuskäytännön mukaisesti ja myös viittasi ratkaisussaan EIT:n ratkaisuun Zolotukhin v. Venäjä -tapauksessa. EIT kuitenkin poikkesi vallinneesta oikeuskäytännöstä ja päätyi siihen, että sama asiakokonaisuus voidaan tietyissä tilanteissa jakaa

---

¹⁸² Samojen oikeustositseikkojen tulkinnassa on otettava huomioon oikeustositseikat määrittely molemmissa ratkaisuissa. Tosiseikkoja kuvailtaessa on huomioitava inhimilliset seikat. Tosiseikkojen kuvaus voi vaihdella henkilöiden välillä ja näin ollen kuvaukset eivät välttämättä täysin täsmää prosessien välillä. Ensimmäisessä prosessissa yksityishenkilön antama kuvaelma tapahtumista voi erota huomattavasti jälkimmäisessä rikosprosessissa syyttäjän kirjaamista oikeustositseikoista. Tämän ei kuitenkaan pitäisi vaikuttaa siihen, tulkitaanko nämä tosiseikat samoiksi, vaikka oikeustositseikkojen kuvailu eroaisikin toisistaan, *Helenius* 2019, s. 264–265.

¹⁸³ *Helenius* 2019, s. 234.

¹⁸⁴ A ja B v. Norja, kohta 53.

¹⁸⁵ A ja B v. Norja, kohta 144–147.

useampaan osaan siten, että samaa asiakokonaisuutta käsitellään sekä hallinto- että rikosprosessissa ilman, että kyse kuitenkaan olisi ne bis in idem-sääntöä rikkovasta tilanteesta.

EIT:n toimintaa voidaan pitää monin tavoin kyseenalaisena ja oikeusturvan kannalta ongelmallisena. Zolotukhin v. Venäjä -tapauksen jälkeen, EIT:n otettua jo aiemmin käytössä olleet Engel-kriteerit jälleen käyttöön, viitattiin EIT:n oikeuskäytäntöön ja Zolotukhin-tapaukseen myös kansallisessa oikeuskäytännössä. A ja B v. Norja -ratkaisun valossa kotimainen oikeuskäytäntö ei kuitenkaan tällä hetkellä enää vastaa EIT:n linjaa.¹⁸⁶ Tarkastellaan lyhyesti tarkemmin sitä, mitä EIT ratkaisussaan tarkoitti sillä, että tietyissä tilanteissa samaa asiakokonaisuutta voidaan käsitellä useammassa prosessissa ilman, että kyse olisi kaksoisrangaistavuudesta. Käsitellessään kysymystä siitä, miten ensimmäisen prosessin rikosoikeudellinen luonne tulee tulkita, EIT totesi, ettei tarkoituksena ole poiketa aiemmasta oikeuskäytännöstä vaan Zolotukhin-ratkaisussa vahvistetut Engel-kriteerit ovat jatkossakin käytössä rikosoikeudellisen luonteen tulkittamisessa.¹⁸⁷ Zolotukhin- ja Engel-ratkaisujen perusteella tulkinta perustui siihen, ettei kaksi rikosoikeudellista seuraamusta voi tulla kyseeseen samassa asiakokonaisuudessa. On siis ristiriitaista, että EIT:n mukaan tarkoituksena ei ole poiketa aiemmasta oikeuskäytännöstä, jos kuitenkin todellisuudessa oikeuskäytäntö muuttuu huomattavasti veroprosessin osalta. Uusi tulkinta mahdollistaa jälleen rikos- ja hallintoprosessien rinnakkaisuuden, mikä välillä oli oikeuskäytännön perusteella mahdotonta. Vaikka EIT ei ratkaisussaan todennutkaan, että vero- ja rikosprosessi aina olisivat mahdollisia samassa asiakokonaisuudessa, on tämä kuitenkin viimeisimmän oikeuskäytännön perusteella mahdollista. Zolotukhin-tapauksessa tällaista mahdollisuutta ei kuitenkaan jätetty, vaan veronkorotusasia hallinto-oikeudessa esti myöhemmän veropetosasian käsittelyn rikosprosessissa.

4.5 Korkein oikeus ja EIT:n linjanveto

Vuonna 2010 korkein oikeus käsitteli kysymystä kaksoisrangaistavuudesta kahdessa ennakkoratkaisussa koskien verotusta koskevia hallinto- ja rikosprosesseja ja näissä annettuja ratkaisuja. Korkeimman oikeuden antamat ennakkoratkaisut ovat olleet tärkeitä kaksoisrangaistavuuden kiellon kotimaisessa kehityksessä. Ennakkoratkaisuihin KKO 2010:45

---

¹⁸⁶ Katso KKO 2013:59, jota käsitellään myöhemmin lisää.

¹⁸⁷ A ja B v. Norja, kohdat 105–107 EIT:n ratkaisussa.

ja KKO 2010:46 korkein oikeus päätyi siihen tulokseen, että VML 32 §:n 3 momentin nojalla määrättyllä veronkorotuksella on rikosoikeudellinen luonne siinä mielessä kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksessa on tarkoitettu. Korkein oikeus on ratkaisuisaan myös viitannut EIT:n silloin uusimpaan, vuoden 2009 linjaukseen rikosoikeudellisen luonteen tulkinnasta.¹⁸⁸ KKO:n mukaan kyseisen säännöksen mukainen veronkorotus on tulkittava rangaistukseksi EIS:n tarkoittamassa mielessä. Kyseistä linjausta tulkittaessa voidaan siis tulla siihen johtopäätökseen, että ainakin verotusta koskevissa ratkaisuisa hallintoprosessissa tehdyllä veronkorotusta koskevalla ratkaisulla on rikosoikeudellinen luonne ja näin ollen asian myöhempi käsittely rikosoikeudessa olisi EIS:n 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan vastainen. Huomiota tulee kuitenkin kiinnittää siihen, että korkeimman oikeuden mukaan kielto koskee ainoastaan tilannetta, jossa ensimmäisessä prosessissa on annettu oikeusvoiman saanut tuomio ennen toisen prosessin alkamista.¹⁸⁹ Täten samaa asiaa ei voida enää käsitellä hallinto-oikeuden ratkaisun oikeusvoimaiseksi tulon jälkeen rikosprosessissa. Hellsten ja Helenius ovat menneet jopa niin pitkälle, että ovat todenneet, että tämän tulkinnan mukaan ”ainakin lähes kaikki - jos ei jopa kaikki - nykyisten eri verolakien mahdollistamat veronkorotukset on tulkittava luonteeltaan rikosoikeudellisiksi EIS:n tarkoittamassa mielessä ja niihin johtavat hallinnolliset menettelyt näin rikosoikeudenkäynneiksi EIS:n tarkoittamassa mielessä”¹⁹⁰.

Olennaista EIS:n 7 lisäpöytäkirjan 4 artiklan mukaisen kaksoisrangaistavuuden kannalta on EIT:n tulkinnan mukaan se, ettei samaa asiaa tutkita kahta kertaa. Toisin sanoen on mahdollista antaa kaksi eri seuraamusta samassa asiassa silloin, kun näiden kahden rangaistuksen välillä on tarpeeksi läheinen suhde sekä asiallisesti että ajallisesti eikä asiaa ole tutkittu kuin ainoastaan kerran. Näin EIT on todennut ratkaisussaan tapauksessa Nilsson v. Ruotsi, jossa oli kyse siitä, oliko henkilön ajokortti voitu perua sen jälkeen, kun henkilö oli jo tuomittu törkeästä rattijuopumuksesta ja tuomio oli tullut lainvoimaiseksi. Tapauksessa EIT päätyi siihen, että tämä oli mahdollista lähinnä siitä syystä, ettei ajokortin peruuttamisen yhteydessä ollut henkilön syyllisyyttä enää tutkittu uudelleen.¹⁹¹

---

¹⁸⁸ Hellsten 2010, s. 531.

¹⁸⁹ Katso myös KHO 2011:41, jossa korkein hallinto-oikeus päätyi samankaltaiseen lopputulokseen. Korkeimman hallinto-oikeuden mukaan ne bis in idem-sääntö tulee sovellettavaksi ensimmäisen ratkaisun ollessa lopullinen, mutta ei rinnakkain vireillä olevissa tapauksissa.

¹⁹⁰ Hellsten 2010, s. 531 sekä Helenius – Hellsten 2010, s. 117–126.

¹⁹¹ Nilsson v. Ruotsi, katso lisäksi Hellsten 2010, s. 536.

Jokseenkin ristiriitaisesti EIT:n linja on kuitenkin se, ettei 7 lisäpöytäkirjan 4 artiklaa ole rikottu siinä tapauksessa, että aiempi ja jälkimmäinen prosessi ovat yhtä aikaa käynnissä. Artikla siis lähinnä estää sen, ettei uutta prosessia samassa asiassa aloiteta enää sen jälkeen, kun ensimmäinen ratkaisu on tullut oikeusvoimaiseksi. Jos kuitenkin jälkimmäisessä prosessissa ensimmäinen oikeusaste on tehnyt ratkaisun ennen ensimmäisen prosessin oikeusvoiman saavuttamista, ei 7 lisäpöytäkirjan 4 artiklaa ole rikottu.¹⁹² Tätä linjaa on myös korkein oikeus seurannut tullessaan tapauksessa KKO 2010:45 siihen lopputulokseen, että kaksoisrangaistavuudesta on kyse, jos ensimmäinen ratkaisu on tullut oikeusvoimaiseksi ennen toisen prosessin alkamista. EIS:n 7 lisäpöytäkirjan 4 artikla ei siis täysin estä kahta eri prosessia samassa asiakokonaisuudessa, vaan rajoittaa kiellon ainoastaan siihen tilanteeseen, että yksi oikeusvoiman saanut ratkaisu on asiassa jo annettu.

Tämä korkeimman oikeuden ratkaisuissaan KKO 2010:45 ja KKO 2010:46 asettama kriteeri aiemman prosessin lopullisuudesta on kuitenkin tietyssä määrin ongelmallinen. Toki ongelmallisuus on havaittu jo ennakkoratkaisua annettaessa korkeimman oikeuden todettua, ettei EIS:n 7 lisäpöytäkirjan 4 artiklan mukainen *ne bis in idem*-sääntö ja verorikoksia ja veromenettelyä koskeva lainsäädäntö ole yhdistettävissä ongelmitta, vaan lainsäädännöllisiä toimenpiteitä on tehtävä ongelman ratkaisemiseksi.¹⁹³ Vuorenpää kiinnittää erityistä huomiota kriteerin sattumanvaraisuuteen sekä lopullisuusvaatimuksen ja *lis pendens*-vaikutuksen keskinäiseen suhteeseen.¹⁹⁴ Lopullisuuden toteutuminen voi monessa tapauksessa olla kiinni verohallinnon ja hakijan omista toimenpiteistä ja tästä syystä jää sattumanvaraiseksi, koska lopullisuuden vaatimus täyttyy. Toisaalta lopullisuuden vaatimuksen ja *lis pendens*-vaikutuksen keskinäinen suhde vaikuttaa myös Vuorenpään mukaan vaikealta yhtälöltä. Hänen mukaansa EIS:n mukaista lopullisuuskriteeriä ei voida Suomessa kansallisella tasolla soveltaa kokonaisuudessaan, sillä tämä estäisi *lis pendens*-vaikutuksen soveltumisen. EIS:n *ne bis in idem*-säännön sisältämän lopullisuuskriteerin mukaan jutun uudelleen käsittely estyisi ainoastaan silloin, jos aiempi prosessi on saavuttanut lainvoiman. Tällaisessa soveltamisessa ei siis olisi mahdollista, että uudelleen käsittely estyisi myös siitä syystä, että sama asia on jo

---

¹⁹² *Hellsten* 2010, s. 536.

¹⁹³ KKO 2010:45, kohta 42.

¹⁹⁴ *Vuorenpää* 2010a, s. 1115.

vireillä tuomioistuimessa eikä lis pendens-vaikutusta voisi olla ollenkaan.¹⁹⁵ Tämän korkein oikeus on kuitenkin ratkaissut toteamalla, ettei lis pendens-vaikutusta synny hallinnollisen sanktion ja rikosprosessissa saman asian käsittelyn välillä.¹⁹⁶ Onko kuitenkin mahdollista, että tästäkin saattaisi aiheutua ongelmia? Ilman lis pendens-vaikutusta hallinto- ja rikosprosessien välisessä tilanteessa on tuomioistuimen otettava huomioon ainoastaan sellaiset hallinnolliseen sanktioon päätyvät päätökset, jotka ovat jo lopullisia. Jos prosessi on kuitenkin hallintotuomioistuimessa kesken, ei yleisen tuomioistuimen tarvitse ottaa tällaista prosessia huomioon ennen kuin päätös tulee lopulliseksi, jos päätös tulee lopulliseksi kesken rikosprosessin. Onko yleisen tuomioistuimen siis kuitenkin lopulta otettava hallintotuomioistuimessa kesken oleva prosessi huomioon, vähintään sen arvioimiseksi, ehtiikö päätös tulla lopulliseksi ennen rikosprosessin päättymistä vai ei?

4.6 Päätelmät

Kyseistä tulkintaa voidaan kritisoida useista syistä. Oikeusvarmuuden kannalta vaikuttaa ongelmalliselta, että useampi prosessi samassa asiakokonaisuudessa estetään ainoastaan silloin, kun ensimmäinen ratkaisu on jo saanut oikeusvoiman. Oikeusturvan kannalta kuulostaa myös oudolta, että kaksi prosessia samassa asiakokonaisuudessa voivat olla yhtä aikaa käynnissä. Miten oikeusvarmuus toteutuu, jos tuomioistuimet päätyvät erilaisiin ratkaisuihin? Tilanteessa, jossa ensimmäisessä prosessissa on oikeusvoiman saanut ratkaisu jo annettu, varmistetaan ensimmäisen ratkaisun positiivisella oikeusvoimalla se, että jälkimmäinen prosessi tukee aiemman ratkaisun lopputulosta. Jos aiemmassa prosessissa ei päätöstä kuitenkaan ole vielä tehty, tai sillä ei ole oikeusvoimaa, voidaan päätyä asianosaisten kannalta epäedulliseen lopputulokseen. Toisaalta on myös todettava, että korkeimman oikeuden ratkaisu tuntuisi vahvistavan aiemman prosessin merkitystä jälkimmäisessä prosessissa prosessilajista riippumatta. Jos aiemmalla hallintotuomioistuimen ratkaisulla voi olla jopa rikosoikeudellinen luonne, joka tietyissä tilanteissa estää myöhemmän rikosprosessin, ei hallintotuomioistuimen päätöksen merkitystä pidä missään nimessä vähätellä. On toki muistettava, ettei tämä päde kaikkiin tilanteisiin, vaan erityistarkastelussa olivat tietyt veroja koskevat päätökset.

---

¹⁹⁵ Vuorenpää 2010a, s. 1115.

¹⁹⁶ Katso KKO 2010:45 ja KKO 2010:46.

4.7 Vuoden 2010 jälkeiset muutokset kansallisessa oikeuskäytännössä

Korkein oikeus ja korkein hallinto-oikeus ovat myöhemmin, vuoden 2010 jälkeen, tulkinneet ne bis in idem-kieltoa myös perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaisesti siten, että vireillä olo koskisi rangaistusten ja rangaistusluonteisten seuraamusten osalta myös samanaikaisesti vireillä olevia menettelyjä.¹⁹⁷ Oikeuskäytännössä tulkintaa on siis laajennettu siten, että kiello estää sekä kaksoisrangaistavuuden että kaksinkertaisen prosessin olemassaolon. Tällä lispendens-vaikutuksen antavalla tulkinnalla päästiin eroon myös mahdollisista ongelmista, joita kahdesta yhtä aikaa vireillä olevasta prosessista olisi saattanut syntyä. Vaikka oikeuskäytäntöä tällä tulkinnalla huomattavasti selkeytettiin, tilaa jää edelleen tulkinnalle siitä, mitä samalla asialla tarkoitetaan.¹⁹⁸ Tämän osalta EIT on ratkaisussa A ja B v. Norja päätenyt vuonna 2016 ratkaisuun, jossa rikosseuraamus ja veronkorotus voivat olla mahdollisia seuraamuksia samassa asiassa. Sama asia -käsitteen osalta suomalainen oikeuskäytäntö eroaa tietyissä määrin EIT:n tulkinnasta.¹⁹⁹ Vaikka EIT:n mukaan kyseisessä tilanteessa rinnakkaiset prosessit ja kaksi seuraamusta olivatkin mahdollisia, ei EIT tulkinnut asiaa siten, että hallinto- ja rikosprosessit olisivat aina rinnakkain mahdollisia veronkorotusasioissakaan.²⁰⁰

Merkille pantavaa on, että kaksoisrangaistavuus veroasioissa koskee lähinnä niitä tilanteita, joissa molemmilla ratkaisuilla voidaan katsoa olevan rangaistusluonteinen seuraamus.²⁰¹ Hallinto-oikeuden antaman päätöksen osalta oleellista on siis se, millaisesta ratkaisusta ja erityisesti millaisesta seuraamuksesta on kyse. Jos esimerkiksi hallinto-oikeuden ratkaisu on ollut luonteeltaan täysin hallinnollinen eikä seuraamus ole rangaistusluonteinen, ei hallintotuomioistuimen ratkaisun perusteella ole kaksoisrangaistavuuden vaaraa. Oikeuskäytäntöä tulkittaessa voidaan kuitenkin vetää johtopäätös siitä, että ainakin tietyissä tilanteissa hallintotuomioistuimen päätöksen negatiivinen oikeusvoima voi olla hyvinkin vahva prosessilajien välillä.

---

¹⁹⁷ *Punavaara* 2019, s. 620, katso myös ratkaisut KKO 2013:78 ja KHO 2014:145.

¹⁹⁸ *Punavaara* 2019, s. 620.

¹⁹⁹ Katso myös *Punavaara* 2019, s. 620.

²⁰⁰ *Punavaara* 2019, s. 620–621.

²⁰¹ *Punavaara* 2019, s. 621.

Perustuslakivaliokunta on käsitellyt useissa lausunnoissaan hallinnollisten seuraamusten rinnastettavuutta rikosoikeudellisiin seuraamuksiin. Lausunnossaan PeVL 17/2013 vp koskien hallituksen esitystä laiksi erillisellä päätöksellä määrättävästä veron- tai tullinkorotuksesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 191/2012) perustuslakivaliokunta otti esiin ongelman, joka syntyy silloin, kun samanaikaisesti vireillä olleista prosesseista toinen päättyy lopulliseen ratkaisuun.²⁰² Perustuslakivaliokunnan mukaan ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artikla on tulkittavissa siten, ettei se rajoitu ainoastaan perättäisiin menettelyihin, vaan voi koskea myös samanaikaisesti vireillä olevia menettelyjä, vaikka EIT:n oikeuskäytäntö kyseisestä aiheesta on vielä tietyiltä osin kehittymässä.²⁰³ Valiokunnan mukaan lakiehdotuksen tarkoituksena on, että sama asia käsiteltäisiin ainoastaan kerran ja mahdollinen seuraamus annettaisiin myös ainoastaan kerran. Tämän myötä hallinnollinen seuraamus voitaisiin katsoa myös riittäväksi seuraamukseksi.²⁰⁴ Valiokunta katsoi perustelluksi tulkita EIS:n artiklaa siten, että syytteen nostaminen ei estyisi ainoastaan silloin, kun asiassa on aiempi lopullinen tuomio tai päätös, vaan myös aiempi määrätty veronkorotus voisi estää myöhemmän syytteen nostamisen.²⁰⁵ Perustuslakivaliokunta oli käsitellyt samaa asiakokonaisuutta myös aiemmassa lausunnossaan, PeVL 9/2012 vp erityisesti koskien työnantajalle määrättävää hallinnollista seuraamusmaksua osana työsopimuslakiin tehtäviä muutoksia.²⁰⁶ Valiokunnan mukaan seuraamusmaksu voidaan rinnastaa rikosoikeudelliseen seuraamukseen ja näin ollen seuraamusmaksu voidaan kieltää, jos samasta asiasta on vireillä esitutkinta tai syyteharkinta. Tässäkin lausunnossa valiokunta tulkitsee sääntöä siten, että jo vireillä oleva prosessi estää toisen prosessin käsittelyn. Valiokunnan käsityksen mukaan, jos samasta teosta on vireillä yhtä aikaa seuraamusmaksumenettely ja rikosprosessi, on seuraamusmaksumenettely keskeytettävä ja maksun määräämisestä on luovuttava, jos rikosprosessi päättyy lainvoimaiseen ratkaisuun.²⁰⁷

---

²⁰² PeVL 17/2013 vp, s. 3.

²⁰³ PeVL 17/2013 vp, s. 3.

²⁰⁴ PeVL 17/2013 vp, s. 3.

²⁰⁵ PeVL 17/2013 vp, s. 3.

²⁰⁶ PeVL 9/2012 vp, s. 3.

²⁰⁷ PeVL 9/2012 vp, s. 4. Muita lausuntoja, joissa perustuslakivaliokunta on myöhemmin ottanut kantaa hallinnollisen seuraamuksen rikosoikeudelliseen seuraamukseen rinnastamiseen, katso esim. PeVL 9/2018 koskien liikennevirhemaksuja osana tieliikennelain uudistusta sekä PeVL 2/2017 koskien rikemaksua ja seuraamusmaksua.

Ratkaisussaan KKO 2013:59 korkein oikeus tarkensi aiempaa kantaansa aiemman veronkorotuksen vaikutuksesta myöhempään rikosprosessiin.²⁰⁸ Korkein oikeus viittasi ratkaisussaan myös perustuslakivaliokunnan lausuntoihin PeVL 9/2012 vp sekä PeVL 17/2013 vp ja valiokunnan näissä esittämiin tulkintoihin kaksoisrangaistavuuden kiellon tulkinnasta. Vaikka perustuslakivaliokunnan lausunnot on annettu osana lainsäätämisprosessia ja tulkinnat on tehty tiettyjen lakimuutosten valmistelun osana, ei korkeimman oikeuden mukaan tulkintaa voi rajata koskemaan ainoastaan näitä tilanteita, vaan lausunnoissa ilmenevät periaatteet ja tavoitteet, jotka on esitetty ne bis in idem-periaatteen käsittelyn yhteydessä, on otettava huomioon myös voimassa olevaa lakia tulkittaessa.²⁰⁹ Korkein oikeus nostaa esille havaitun ongelman ne bis in idem-kiellon aiemmassa tulkinnassa, jonka mukaan ainoastaan lopullinen ratkaisu estää asian vireille tulon toisessa menettelyssä, ja tulkinnan aiheuttaman sattumanvaraisuuden sekä ennakoimattomuuden lainkäytössä.²¹⁰ Korkein oikeus toteaa olevan johdonmukaista tulkita kieltoa siten, että se estää kaksinkertaisen rangaistuksen lisäksi kaksinkertaisen prosessin perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaisesti ja täten kielto ulottuisi myös jo vireillä oleviin menettelyihin.²¹¹ Verotusmenettelyn osalta asian katsotaan olevan vireillä viimeistään silloin, kun päätös veronkorotuksesta tai sen määräämättä jättämisestä tehdään ja tämä ajankohta määrittelee sen, milloin vireillä oleva asia estää asian tutkimisen myöhemmässä prosessissa.²¹²

Korkeimman oikeuden tulkinta ne bis in idem-kiellosta ratkaisussa KKO 2013:59 muutti aiemmin omaksuttua tulkintaa säännöstä oleellisesti ja puuttui moniin aiempien tulkintojen jättämiin ongelmiin. Perustuslakivaliokunta otti KKO 2010:45 ja KKO 2010:46 ratkaisujen jättämiin lainsäädännön puutteisiin kantaa jo useammassa lausunnossaan, mutta lausuntojen ollessa kohdennettu tiettyihin hallituksen esityksiin, eivät lausunnot yksinään saaneet laintulkinnassa riittävää merkitystä ennen KKO 2013:59 ratkaisua. Kyseisen ratkaisun myötä kiellon tulkinta myös voimassa olevan lain osalta muuttui. Ne bis in idem-kiellon laajentaminen

---

²⁰⁸ KKO 2013:59, katso myös KKO 2015:1, jossa korkein oikeus vahvistaa ratkaisussaan KKO 2013:59 antamansa tulkinnan ne bis in idem-kiellosta.

²⁰⁹ KKO 2013:59 korkeimman oikeuden perustelut, kohta 22.

²¹⁰ KKO 2013:59 korkeimman oikeuden perustelut, kohta 28.

²¹¹ KKO 2013:59 korkeimman oikeuden perustelut, kohta 30.

²¹² KKO 2013:59 korkeimman oikeuden perustelut, kohta 32.

koskemaan lopullisten ratkaisujen lisäksi vireille tulleita asioita tekee kiellosta helppokäyttöisemmän ja kuten korkein oikeus ratkaisussaankin totesi, poistaa aiemman tulkinnan sisältäneen ennakoimattomuuden ja sattumanvaraisuuden ongelman.²¹³ Myöhemmin ratkaisussa KKO 2015:1 korkein oikeus on vahvistanut tulkintansa *ne bis in idem*-kiellosta ja kyseinen tulkinta vallitsee tälläkin hetkellä suomalaisessa oikeuskäytännössä.²¹⁴ Mielenkiintoista on, että tulkinta voimassa olevasta laista muutettiin vasta vuonna 2013 korkeimman oikeuden toimesta, vaikka jo vuonna 2010 ennakkoratkaisuissa havaittiin aukot, joita lain tulkintaan ennakkoratkaisujen myötä jäisi. Vaikka ennakkoratkaisuja KKO 2010:45 ja KKO 2010:46 pidetään mullistavina, eikä täysin syyttä, olivat ratkaisut puutteellisia. Ongelmalliseksi jäi se sattumanvaraisuus, kumpi kahdesta rinnakkaisesta prosessista päättyi ensin lopulliseen ratkaisuun.

4.8 Kotimainen oikeuskäytäntö A ja B v. Norja-tapauksen valossa

Vuodesta 2013 asti kotimainen oikeuskäytäntö on mukaillut EIT:n Zolotukhin-ratkaisun mukaista tulkintaa *ne bis in idem*-säännöstä. Vuonna 2016 EIT kuitenkin muutti omaa tulkintaansa ratkaisussa A ja B v. Norja ja tämän seurauksena suomalainen oikeuskäytäntö ei tällä hetkellä ole yhdenmukaista EIT:n oikeuskäytännön kanssa. Kotimaista oikeuskäytäntöä ei myöskään ole vielä tähän mennessä muutettu EIT:n nykyisen linjan mukaiseksi, vaan veronkorotus voi edelleen estää asian käsittelyn veropetoksena rikosprosessissa. Vaikka Suomen tulkintakäytännön poikkeamista EIT:n linjasta voidaan pitää kestävämmänä tilana, on myös EIT:n viimeisintä tulkintaa kritisoitava sen seuraamuksista sekä verottajan että yksittäisten henkilöiden näkökulmasta.

EIT:n oikeuskäytännön muutoksia tarkastelemalla voidaan havaita vaikeudet, joita *ne bis in idem*-säännön käytännön soveltamisessa vaikuttaa olevan. Pitkällä aikavälillä suunnan voidaan katsoa olleen kohti kaksoisrangaistavuuden määritelmän laajentamista siten, että määritelmä koskisi rikosoikeudellisten seuraamusten lisäksi myös rikosoikeudellisia seuraamuksia vastaavia seuraamuksia. Tiettyjen hallinnollisten seuraamusten rinnastaminen rikosoikeudellisiin seuraamuksiin on parantanut henkilöiden asemaa oikeudessa, kun he eivät joudu kärsimään kahdesta rangaistuksesta samassa asiakokonaisuudessa, eikä seuraamusten

---

²¹³ KKO 2013:59 korkeimman oikeuden perustelut, kohta 28.

²¹⁴ Katso KKO 2015:1, kohta 6.

määrä riipu sattumanvaraisesti siitä, kumpi prosessi saadaan ensin päätökseen. Vuoden 2016 ratkaisun myötä palataan kuitenkin takaisin tähän aiempaan, yksilön kannalta epäedullisempaan tulkintaan. A ja B v. Norja -ratkaisun myötä EIT vaikuttaisi peruuttavan muutoksessa taaksepäin tehden oikeussäännöstä jälleen aiempaa epäselvän ja ennakoimattoman. EIT:n ratkaisusta ei myöskään anna selviä perusteluja sille, miksi tuomioistuin jälleen kerran muutti tulkintaansa.

5 VEROTUS HALLINTO- JA RIKOSPROSESSISSA

Kuten olemme aiemmassa tarkastelussa jo huomanneet, nousevat erityisesti vero-oikeutta ja verotuspäätöksiä koskevat kysymykset esiin aiemman hallintotuomioistuimen päätöksen merkitystä rikosprosessissa tarkastellessa. Hallintotuomioistuimen verotusta koskevassa asiassa tekemän päätöksen merkitys myöhemmässä rikosprosessissa on herättänyt paljon keskustelua ja erityisesti verotuspäätöksen mahdollisesta oikeusvoimasta on ollut niin puoltavia kuin vastaankin asettuvia kannanottoja. Mantila on viime vuonna ilmestyneessä väitöskirjassaan todennut vallitsevan kannan olevan se, että aiemman verotuspäätöksen oikeusvoiman ei katsottaisi ulottuvan myöhempään rikosprosessiin.²¹⁵ Tätä toteamusta on syytä tarkastella lähemmin. Kuten aiemmin totesimme, ei hallintotuomioistuimen päätöksen vaikutus rikosprosessissa ole täysin poissuljettu vaihtoehto, vaan ennemminkin aiemman tuomion merkitys voi olla suuri lis pendens-vaikutuksen eli vireilläolovaikutuksen vuoksi. Jos asia on siis toisessa tuomioistuimessa jo vireillä, mutta asiassa ei ole vielä oikeusvoiman saanutta ratkaisua, voi tällä olla rikosprosessin estävä vaikutus.²¹⁶ Hallintotuomioistuimessa tapahtuvasta prosessista on kuitenkin erotettava hallintoviranomaisen tekemä päätös, jolla ei, kuten on jo todettu, voi suomalaisessa oikeusjärjestelmässä olla oikeusvoimavaikutusta. Veronkorotuspäätökset ovat hallintoviranomaisten päätöksiä ja näin ollen niillä ei voida katsoa olevan oikeusvoimaa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö veronkorotuspäätöksellä voisi olla lis pendens-vaikutusta myöhempään rikosprosessiin ottaen huomioon EIT:n tulkinta veronkorotuspäätösten rikosprosessuaalisesta luonteesta.²¹⁷

---

²¹⁵ *Mantila 2020*, s. 32.

²¹⁶ Tämä siis on vallitseva tulkinta kotimaisessa oikeuskäytännössä. A ja B v. Norja -ratkaisun myötä EIT:n tulkinta muuttui siten, ettei asian vireillä olo hallintoprosessissa välttämättä olekaan estävä tekijä myöhemmälle rikosprosessille.

²¹⁷ *Heiskala – Vilkkö 2011*, s. 44.

Mantilan näkökanta ei ole täysin virheellinen siinä mielessä, että suurimmassa osassa tapauksista oikeusvoima varmasti onkin vallitsevan näkökannan mukaan rajattu prosessilajin sisäisiin tilanteisiin eikä näin ollen hallintotuomioistuimen verotuspäätöksellä olisi oikeusvoimaa rikosprosessissa, vaan ainoastaan todistusvaikutus. Tällä todistusvaikutuksella taas voi myöhemmässä rikosprosessissa mahdollisesti olla todistusvoima. On kuitenkin otettava huomioon myös ne tapaukset, joissa verotuspäätöksen seuraamus on rangaistus, joka voidaan rinnastaa rikosprosessin seuraamukseen.

Erityisesti tarkastelun alaiseksi on otettava veronkorotuksen ja veropetoksen välinen suhde. Veronkorotus on hallintoviranomaisen määräämä seuraamus, kun taas veropetoksen käsittely tapahtuu rikosprosessissa yleisessä tuomioistuimessa. Kuitenkin näissä tilanteissa on mahdollista, että jälkimmäinen rikosprosessi estyy ne bis in idem-kiellon perusteella, jos aiempi hallinnollinen seuraamus on rinnastettavissa rikosoikeudelliseen seuraamukseen. Näin on todettu esimerkiksi korkeimman oikeuden antamissa ratkaisuisa KKO 2010:45, KKO 2010:46 sekä KKO 2013:59. Korkein oikeus linjasi ratkaisuisaan, että kolmen kriteerin on täytyttävä, jotta veronkorotus ja veropetos voidaan katsoa olevan ne bis in idem-säännön piirissä.²¹⁸ Kriteerien mukaan veronkorotus on katsottava rinnastettavan rikosoikeudelliseksi seuraamukseksi, veronkorotuksen ja veropetoksen on perustuttava samaan historialliseen tapahtumakulkuun ja veronkorotuksen on oltava lopullinen.²¹⁹ Ratkaisun myötä korkein oikeus yhtenäisti oman oikeuskäytäntönsä vastaamaan EIT:n oikeuskäytäntöä esittelemällä Engel-kriteereitä myötäilevät kriteerit ne bis in idem-säännön mukaisten tilanteiden määrittämiseksi.²²⁰ Mahdollisen myöhemmän rikosprosessin vuoksi on siis selvitettävä, onko hallinto-oikeudellisella seuraamuksella rikosoikeudellista luonnetta sekä onko hallinto- ja rikosprosesseissa merkitty tapahtumainkulku ollut sama, eli perustuvatko prosessit samaan asiaan. Hallinnollisen seuraamuksen luonnetta on avattu myös vuonna 2019 voimaan tulleen HOL:n esitöissä. Hallituksen esityksen mukaan ”hallinnollisella seuraamuksella tarkoitetaan kurinpitörangaistusta, rikkomus- ja valvontamaksua, veronkorotusta ja muuta hallinto- tai

---

²¹⁸ Heiskala – Vilkkö 2011, s. 80.

²¹⁹ Tämän osalta korkein oikeus muutti tulkintaansa ratkaisussa KKO 2013:59. Vallitsevan tulkinnan mukaan riittää, että veronkorotusasiassa on annettu ratkaisu, mutta ratkaisun ei vielä tarvitse olla lopullinen. Toisin sanoen veronkorotusasian käsittely voi jatkua tämän jälkeenkin esimerkiksi valituksen johdosta, mutta syyte tuomioistuimessa on jätettävä tutkimatta jo valituksen kohteena olevan päätöksen perusteella.

²²⁰ Muissa Pohjoismaissa vastaavanlainen siirtymä EIT:n mukaiseen tulkintaan on tehty hieman aiemmin. Katso Heiskala – Vilkkö 2011, s. 96–97.

hallintolainkäyttöasiassa määrättyä seuraamusta”²²¹. Yleisnimityksenä rangaistusluonteisista hallinnollisista seuraamuksista käytetään esitöiden mukaan nimitystä hallinnolliset sanktiot. Hallituksen esityksessä viitataan EIT:n kehittämiin Engel-kriteereihin ja kriteerien tulkinnassa korostetaan erityisesti seuraamuksen luonnetta ja ankaruutta sekä seuraamusten taustalla vaikuttanutta tarkoitusta rangaistuksena virheellisestä toiminnasta sekä säännösten yleispätevyyttä eli sitä, että seuraamukset kohdistuvat laaja-alaisesti kaikkiin henkilöihin eikä ainoastaan tiettyyn rajattuun ihmisjoukkoon.²²² Hallituksen esityksessä mainitaan myös, että rangaistuksen luonteisella hallinnollisella seuraamuksella tarkoitetaan hallinnollista seuraamusta siinä mielessä, kuin termi on EIS:ää sovellettaessa ymmärretty rikosoikeudelliseen seuraamukseen rinnastettavana hallinnollisena seuraamuksena.²²³ Esitöissä todetaan myös, että vaikka hallinnollisia sanktioita määrätessä tuleekin ottaa huomioon oleelliset rikosprosessiin kohdistuvat menettelyvaatimukset, kuten esimerkiksi oikeudenkäynnin kestoon kohdistuvat vaatimukset, eivät hallinnolliset sanktiot kuitenkaan kuulu rikosoikeudellisen vastuun ydinalueelle ja tästä syystä kaikkien menettelyvaatimusten noudattaminen ei ole välttämätöntä.²²⁴

Veronkorotuksen ja veropetoksen suhdetta tarkasteltaessa on EIT:ssä kiinnitetty huomiota erityisesti rikosten syntyperään. Jos molempien rikosten voidaan katsoa syntyneen samasta toiminnasta, esimerkiksi virheellisistä verotustiedoista, on vaikea olla tulkitsematta molempien rikosten koskevan samaa asiaa ja näin ollen kaksoisrangaistavuuden kielto voi estää jälkimmäisen rikosprosessin. Tietyissä tilanteissa saman asian vaatimus ei kuitenkaan aina täyty, vaikka veropetos ja veronkorotus johtuisivatkin näennäisesti samoista virheellisistä verotustiedoista. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta Helenius on antanut tilanteen, jossa veronkorotuksia on määrätty henkilölle tiettyinä tai tiettyinä vuosina, mutta veropetossyyte koskee vain osaa tästä ajasta, esimerkiksi kahdesta vuodesta vain yhtä. Tällöin kyse ei ole enää samasta asiasta EIS:n 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan sisältämässä merkityksessä sen ajan osalta, jonka osalta henkilöä ei epäillä kahdesta eri rikoksesta.²²⁵ Kotimaisessa oikeuskäytännössä on

---

²²¹ HE 29/2018, s. 40.

²²² HE 29/2018, s. 40 sekä s. 153.

²²³ HE 29/2018, s. 152.

²²⁴ HE 29/2018, s. 40.

²²⁵ *Helenius* 2019, s. 232–233.

viime aikoina kuitenkin pääsääntöisesti tulkittu veronkorotuksen ja veropetoksen kohdistuvan samoihin tosiseikkoihin ja täten käsittelevän samaa asiaa.²²⁶

Esitöissä on myös annettu esimerkkejä siitä, mitkä hallinto-oikeudelliset seuraamukset voidaan katsoa rangaistusluonteisiksi maksuiksi (esimerkiksi ylikuormamaksu sekä pysäköintivirhemaksu) ja mitkä hallinnolliset seuraamukset on rajattu tämän ulkopuolelle (muun muassa elinkeinoluvan peruuttaminen ja hallinnolliset valvontaviranomaisen asettamat toimintakiellot) ja tätä kautta avattu sitä, mitkä hallinnolliset seuraamukset lainsäätäjän mukaan voidaan katsoa rangaistusluonteisiksi.²²⁷

Hallinnollisten seuraamusten määrä on ajan myötä kasvanut ja tämän seurauksena myös tilanteet, joissa hallinnollinen seuraamus estää myöhemmän rikosprosessin, ovat lisääntyneet. Osittain syynä ja osittain seurauksena tähän on kaksoisrangaistavuuden kiellon tarkempi sääntely lain tasolla. Ratkaisun KKO 2013:59 myötä lopullisuuden vaatimus poistui aiemman veropäätöksen osalta ja aiemmat, vuoden 2010 oikeustapaukset menettivät ennakkoratkaisun asemansa kotimaisessa oikeuskäytännössä. Vaikka kotimainen oikeuskäytäntöä vuoden 2013 ratkaisun myötä onkin jokseenkin vakiintunut, jää tämän merkitys jokseenkin pieneksi EIT:n ristiriitaisen oikeuskäytännön valossa. Kysymykseksi kuuluukin, miten kotimainen ja EIT:n oikeuskäytäntö tulee jatkossa muuttumaan ja saavuttameko joskus vakiintuneen oikeuskäytännön tilan hallinto- ja rikosprosesseissa käsiteltävien veroasioiden osalta.

6 LOPUKSI

6.1 Yhteenveto

Kuten on huomattavissa, on hallintotuomioistuimen päätöksen merkitystä myöhemmässä rikosprosessissa harkittaessa otettava lukuisia asioita huomioon. Vastaus ei myöskään ole suinkaan yksinkertainen eikä kaikissa tilanteissa lopullista vastausta suoralta kädeltä välttämättä pystytä edes antamaan, vaan kuten niin usein oikeustieteessä, on lopullinen ratkaisu tehtävä tapauskohtaisesti harkiten.

---

²²⁶ *Helenius* 2019, s. 303.

²²⁷ Katso HE 29/2018, s. 152–153.

Mahdollisesti olennaisinta on ensimmäiseksi selvittää, voiko aiemmalla tuomiolla olla oikeusvoimaa myöhemmässä rikosprosessissa vai ei. Oikeusvoimaista tuomiota voidaan sellaisenaan käyttää myöhemmässä prosessissa määrittämään tietyt ennakkokysymykset ja oikeusvoimainen tuomio on otettava lähtökohdaksi myöhemmässä rikosprosessissa. Positiivisen oikeusvoiman osalta rikosprosessissa on perinteisesti katsottu, ettei positiivista oikeusvoimaa ole, toisin kuin siviiliprosessissa. Tältä osin näkemys on sen verran muuttunut, että oikeuskirjallisuudessa tunnustetaan nykyään mahdollisuus siitä, että tietyissä tilanteissa tuomio voi saada myös positiivisen oikeusvoiman rikosprosessissa.²²⁸ Negatiivisella oikeusvoimalla on kuitenkin paljon vahvempi ja vakiintuneempi asema rikosprosessissa. Negatiivinen oikeusvoima estää samojen oikeus- ja näyttökysymysten käsittelyn useaan otteeseen, eli oikeusvoiman saanut tuomio estää saman asian käsittelyn myöhemmässä prosessissa. Negatiivisen oikeusvoiman kehitykseen prosessilajien välisissä tilanteissa on vaikuttanut huomattavasti myös eurooppalainen kehitys, erityisesti EIT:n oikeuskäytäntö *ne bis in idem*-säännöstä. EIT:n ratkaisu *Zolotukhin v. Venäjä*, jossa EIT vahvisti aiemmin laatimansa Engel-kriteerit²²⁹, on muodostunut perustaksi nykyiselle oikeuskäytännölle *ne bis in idem*-säännön soveltamisessa. EIT:n ratkaisun jälkeen myös korkein oikeus on omassa oikeuskäytännössään ottanut EIT:tä mukailevan linjan ja myös viitannut EIT:n sovellukseen EIS:n 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklassa säädetyistä *ne bis in idem*-säännöistä.²³⁰

Nykyisen oikeuskäytännön perusteella *ne bis in idem*-sääntöä on sovellettava myös prosessilajien, erityisesti hallinto- ja rikosprosessien välisissä tilanteissa tiettyjen kriteerien täytyessä. Ratkaisuissa KKO 2010:45 sekä KKO 2010:46 korkeimman oikeuden mukaan *ne bis in idem*-sääntö voi tulla kyseeseen, jos veronkorotus tulkitaan rikosoikeudelliseksi seuraamukseksi, veronkorotus ja veropetos perustuvat samaan historialliseen tapahtumakulkuun ja veronkorotus on lopullinen. Myöhemmin korkein oikeus muokkasi tulkintaansa *ne bis in idem*-kiellon soveltamisesta ratkaisussa KKO 2013:59 ja tuli siihen lopputulokseen, että lopullisen ratkaisun lisäksi myös sellainen ratkaisu, jossa päätös veronkorotuksesta on tehty, mutta joka valituksen vuoksi ei vielä ole tullut lopullisesti oikeusvoimaiseksi, estää asian vireille tulon toisessa prosessissa. Samaan lopputulokseen oli

---

²²⁸ Katso esimerkiksi *Jokela 2008* ja *Tolvanen 2014*.

²²⁹ Katso tarkemmin *Engel et al. v. Saksa* sekä *Zolotukhin v. Venäjä*.

²³⁰ Erityisesti KKO 2010:45, KKO 2010:46 ja KKO 2013:59.

tullut myös perustuslakivaliokunta omissa lausunnoissaan.²³¹ Oleelliseksi on muodostunut hallinnollisten seuraamusten osalta se, ovatko ne rinnastettavissa rikosoikeudellisiin seuraamuksiin.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että negatiivisen oikeusvoiman tulkinta suomalaisessa oikeusjärjestelmässä on ainakin jokseenkin vakiintunut viimeisten vuosien aikana vuoden 2013 ennakkotapauksen myötä. Vaikka suuren huomion tässäkin tutkimuksessa on saanut oikeusvoima ja sen tulkinta suomalaisessa oikeusjärjestelmässä, on hyvä huomioida, että tilanteet, joissa oikeusvoima ulottuu toiseen prosessilajiin, ovat kuitenkin hyvin rajatut. Nytkin mainitut kriteerit koskevat ainoastaan veronkorotuksen ja veropetoksen välistä tilannetta. Näiden ulkopuolelle jää huomattavan paljon erilaisia tilanteita, joissa oikeusvoima ei myöhempään rikosprosessiin ulotu. Kokonaisuus huomioon ottaen jää kyseenalaiseksi, toisiko oikeusvoimainen ratkaisu suurta muutosta aiemman ratkaisun käsittelyyn rikosprosessissa.

Oikeusvoiman sijaan suurempi merkitys tulee antaa aiemman ratkaisun todistusvaikutukselle. Todistusvaikutuksen käytettävyys on kokonaisuudessaan laajempi kuin oikeusvoiman, koska todistusvaikutus voi ratkaisun lopputuloksen lisäksi olla myös ratkaisun muillakin osilla, kuten esimerkiksi ratkaisun perusteluilla tai lausunnoilla, joita hallintotuomioistuimelle on annettu.²³² Vaikka esimerkiksi Mantila on painottanut oikeusvoiman merkityksellisyyttä prosessirajat ylittävissä tilanteissa, on oikeusvoiman merkityksen eroavaisuus todistusvaikutukseen nähden kyseenalaistettava. Tuomioistuimen on otettava oikeusvoimainen ratkaisu perustaksi myöhemmässä prosessissa, ja oikeusvoiman osalta ei ole harkintaa oikeusvoiman vahvuudessa vallitsevan lainsäädännön perusteella, vaan oikeusvoima on absoluuttista. Sen sijaan tuomion tai päätöksen todistusvaikutus on luonteeltaan erilainen. Tuomioistuin tekee erillisen harkinnan siitä, missä määrin ja miltä osin aiempi ratkaisu saa todistusvaikutuksen. Toisin kuin oikeusvoima, todistusvaikutus ei estä uutta todistelua eikä samojen kysymysten käsittelyä uudessa prosessissa. Oikeusvoimaa ja todistusvaikutusta ei kuitenkaan tule sekoittaa keskenään ja niiden väliset erot on syytä huomioida, kun keskustellaan aiemman tuomioistuimen ratkaisun merkityksestä myöhemmässä rikosprosessissa.

---

²³¹ Katso esim. PeVL 17/2013 vp.

²³² Jokela 2008, s. 662–665.

Negatiiviseen oikeusvoimaan verrattavaa merkitystä ei todistusvaikutuksella ole, vaan todistusvaikutus vertautuu ennemminkin positiiviseen oikeusvoimaan, sillä toisin kuin oikeusvoima, aiemman tuomion todistusvaikutus ei estä asian myöhempää käsittelyä toisessa prosessissa.²³³ Toisaalta jos hallintotuomioistuimen päätös ja rikosprosessi eivät sisällä saman asian käsittelyä samojen oikeuskysymysten kautta, kuten kysymys voisi veronkorotuksen ja veropetoksen kohdalla olla, ei negatiiviselle oikeusvoimalle luultavasti löydy myöskään suurta tarvetta. Sen sijaan aiemman tuomion todistusvaikutus rikosprosessissa voi olla hyvin vahva.

Todistusvaikutuksen vahvuudeksi voidaan lukea muun muassa tuomion käytön helppous todisteena. Todistuksena käytettäessä tuomio ei sido tuomioistuinta samalla tavalla aiempaan tuomioon kuten oikeusvoimainen tuomio ja se otetaan tuomioistuimessa huomioon vapaan todistusharkinnan pohjalta.²³⁴ Tavallisiin todisteisiin verrattuna taas tuomion todistusvaikutus on laajempi ja johtaa siihen, että todistusvelvollisuus voi siirtyä sille, joka kyseenalaistaa aiemman tuomion oikeellisuuden.²³⁵ Tuomiolla voi siis olla huomattava merkitys todisteena myöhemmässä rikosprosessissa ja se voi muuttaa jopa prosessin kulkua johtuen juuri tuomion vahvasta asemasta todisteena.²³⁶ Koulu on tarkastellut erityisesti hallintotuomioistuimen päätöksen todistusvaikutusta ja päätenyt siihen, että hallintotuomioistuimen päätöksen sisällöllä voi myös muihin prosessilajeihin nähden olla suurempi merkitys, jos viranomaisen on antanut lausunnon asiassa.²³⁷

Hallinto- ja rikosprosessien prosessuaaliset eroavaisuudet ovat varmasti monen syyn yhteistekijä. Siihen ovat varmasti vaikuttaneet ainakin prosessien pitkä historia erillisinä prosesseina erillisissä tuomioistuimissa, mutta myös lainkäytön syiden erilaisuus. Oikeudenalat ja niiden sisältämät prosessit on rakennettu eri lailla, erilaiset tavoitteet mielessä. Hallintoprosessissa osapuolina ovat julkinen puoli ja yksityinen henkilö, rikosprosessissa syyttävä ja rikoksesta epäilty. Hallintoprosessissa kyse on julkisen vallan käytöstä, hallinnollisesta päätöksenteosta ja hallintotehtävien hoidosta ja niihin liittyvästä

---

²³³ Katso esimerkiksi *Hupli* 2006, s. 205–206.

²³⁴ *Frände* et al. 2017, s. 768.

²³⁵ *Frände* 2009, s. 441.

²³⁶ Katso esimerkiksi *Frände* 2009, s. 441.

²³⁷ *Koulu* 2010, s. 323.

muutoksenhakuoikeudesta.²³⁸ Rikosprosessissa tarkoituksena on rikosvastuun toteuttaminen.²³⁹ Jo pelkästään nämä erot prosessien tarkoituksessa ja päämäärissä selittävät erot prosesseissa itsessään. Miten nämä erot sitten vaikuttavat kysymykseemme siitä, miten hallintotuomioistuimen päätöstä pystytään hyödyntämään rikosprosessissa? Suurena tekijänä on varmasti erojen tiedostaminen. Erot prosessilajeissa on tiedostettava, jotta eri prosessilajin tuomiota pystytään hyödyntämään mahdollisimman hyvin myöhemmässä prosessissa. Vaikka prosesseissa on huomattavia eroja, päädytään samaan johtopäätökseen kuin aiemminkin: erilaisten prosessien välinen käytettävyyden on huomattavasti suurempaa todisteena kuin oikeusvoimaisena ratkaisuna. Ratkaisua todisteena käytettäessä on prosessien erilaisuus helpompi ottaa huomioon todistusarvon joustavuuden vuoksi.

6.2 Johtopäätökset

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että hallintotuomioistuimen päätöstä voidaan käyttää melko laajasti myöhemmässä rikosprosessissa prosessien välisistä eroista huolimatta. Erityistä huomiota tulee kiinnittää rikosoikeudellisten peruseriaatteiden noudattamiselle jo hallintotuomioistuimessa, erityisesti jos hallintotuomioistuimen päätös voi johtaa rikosoikeudelliseen seuraamukseen rinnastettavaan seuraamukseen. Yleiskattavaa vastausta sille, millainen merkitys hallintotuomioistuimen päätöksellä rikosprosessissa on, ei pystytä antamaan. Esimerkiksi aiemman prosessin sisältämän lainkäyttömateriaalin ja tuomioistuimen harkinnan laajuudella voi olla suuri merkitys siihen, miten päätöstä voidaan hyödyntää rikosprosessissa. Kuten alussa jo totesin, ei aiemman ratkaisun oikeusvoima rikosprosessissa ole vallitsevassa oikeussystematiikassa mahdollista. Selvää on, että keskustelua positiivisesta oikeusvoimasta rikosprosessissa sekä relatiivisesta oikeusvoimasta käydään paljon. Negatiivisen oikeusvoiman osalta voidaan todeta, että oikeuskäytäntö on vaihtelevaa, ja EIT:n oikeuskäytäntö on oikeusvarmuutta heikentävää. Verotusta koskien kotimainen oikeuskäytäntö ei ne bis in idem-säännön osalta vastaa tällä hetkellä EIT:n tulkintaa, eikä tulkinta ole

---

²³⁸ Lisää hallintoprosessin taustasta ja siitä, mitä kaikkea hallintoprosessit sisältävät, katso *Mäenpää* 2007, s. 2–14.

²³⁹ *Koivuluoma* et al. 2020, s. 54–55. Rikosprosessissa on lisäksi keskeisenä elementtinä myös syytetyn oikeusturvasta huolehtiminen. Ero hallintoprosessiin, jossa vastaavaa sääntelyä ei ole, on huomattava. Esimerkiksi syyttömyysolettama, joka olennaisesti vaikuttaa rikosprosessin nykyluonteeseen, puuttuu hallintoprosessista kokonaan.

vakiintunutta. Kotimaista ja EIT:n oikeuskäytäntöä tarkastellessa ei siis tällä hetkellä ole täysin selvää, miten aiempi hallintotuomioistuimen tuomio vaikuttaa myöhempään rikosprosessiin.

Miksi kysymys aiemman ratkaisun vaikutuksista myöhemmässä rikosprosessissa on tärkeä? Ensinnäkin henkilön oikeusturvan kannalta on oleellista, ettei samoja oikeuskysymyksiä käsiteltäisi useaan otteeseen useamman tuomioistuimen toimesta pahimmillaan sillä seuraamuksella, että tuomioistuimet tulisivat vastakkaisiin lopputuloksiin asiassa. Tämä ei ole suotavaa, eikä todennäköistäkään, jos tuomioistuimet noudattavat samaa aineellista lainsäädäntöä. Oikeusturvan kannalta ei kuitenkaan ole mielekästä, että tämä olisi edes periaatteen tasolla mahdollista. Toisekseen on otettava huomioon prosessiekonominen näkökulma. Prosessiekonomisesta näkökulmasta ei ole järkevää käsitellä samoja asioita tai kysymyksiä useaan otteeseen. Lisäksi samojen todisteiden läpikäyminen veisi turhaa aikaa, joten aiemman tuomion ja sen sisällön käyttäminen myöhemmässä prosessissa niin suuressa määrin kuin on järkevää ja mahdollista, on sekä tuomioistuimen että asianosaisten, kuin myös henkilötodistajien kannalta loogista. Osaltaan aiemman tuomion osalta tullaan myös kysymykseen toimivallasta: yleisellä tuomioistuimella ei kaikissa oikeuskysymyksissä edes ole asiallista toimivaltaa ratkaista asiaa, vaan asian käsittely kuuluu hallintotuomioistuimen alaisuuteen. Tällaisen kysymyksen ratkaisseen tuomion käyttö todisteena myöhemmässä rikosprosessissa voi olla jopa välttämätöntä myöhemmän rikosprosessin syyllisyyskysymyksen selvittämiseksi.

Oikeusministeriön vuonna 2019 aloittama selvitystyö korkeimpien oikeuksien yhdistämisestä ei ole ensimmäinen vastaava selvitys, vaan samankaltainen selvitystyö on tehty aiemminkin vuonna 2015. Selvitystyössä annetuista lausunnoista käy ilmi, että tarkoituksena hankkeella on korkeimpien oikeuksien työn sujuvoittaminen, tehostaminen sekä oikeusturvan parantaminen.²⁴⁰ Korkeimman oikeuden lausunto, jossa ratkaisuna esitettiin mahdollisuutta tuomareiden ”vaihtamiseen” siten, että korkeimmasta oikeudesta voitaisiin siirtää tuomari korkeimpaan hallinto-oikeuteen tai päinvastoin sellaisen asian käsittelyä varten, jossa tarvitaan sekä hallinto- että riita- tai rikosasian osaamista, ei vaikuta ollenkaan huonolta.²⁴¹ Ottaen huomioon tässäkin tutkimuksessa esille tulleet kysymykset muun muassa veronkorotus- ja

---

²⁴⁰ Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2020:6, Korkeimpien oikeuksien yhteistyön kehittäminen: työryhmän mietintö, s. 11.

²⁴¹ Katso Lausunto korkeimpien oikeuksien yhteistyön kehittämistä koskevasta työryhmän mietinnöstä, OH 2020/171, 2.10.2020, kohdat 30–31.

veropetosasioissa, voisi asian käsittelyn kannalta olla hyvä, että paikalla olisi asiantuntijoita sekä korkeimmasta hallinto-oikeudesta että korkeimmasta oikeudesta.

Korkeimpien oikeuksien yhdistämisellä voisi olla myös positiivinen vaikutus ratkaisujen merkitykselle prosessilajien rajat ylittävissä tilanteissa. Jos korkeimmat oikeudet yhdistyisivät, tai edes lisääisivät yhteistyötä tuomarikokoonpanoja muuttamalla, voisi raja hallinto- ja yleisten tuomioistuinten välillä hälvetä. Kuten tässä tutkimuksessakin on huomattu, ei hallintotuomioistuimen päätöksen käyttö rikosprosessissa ole mahdotonta ja erot, joita prosessilajien välillä on olemassa, eivät loppujen lopuksi ole kovin suuria. Prosessilajeja tarkastellessa voidaan jopa tulla siihen johtopäätökseen, että prosessilajeja yhdistäviä tekijöitä on jopa enemmän kuin niitä erottavia tekijöitä.²⁴² Olisiko sittenkin niin, että ongelma hallinto- ja rikosprosessilajien välillä on ennemminkin, ehkä historiallisista syistä johtuva, asenteellinen ongelma? Jos näin on, olisi kuviteltavissa, että tämä ongelma hälvенisi korkeimpien oikeuksien yhdistämisen myötä.

---

²⁴² Koivuluoma et al. 2020, s. 54.